दिगो विकासका लक्ष्यहरू

बागमती प्रदेशको अवस्था तथा मार्गचित्र

सन् २०१९-२०३०

फोटोः प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, बागमती प्रदेश
लक्ष्मी प्रसाद डाखुसी

दिगो विकासका लक्ष्यहरू

बागमती प्रदेशको अवस्था तथा मार्गचित्र

सन् २०१९-२०३०

बागमती प्रदेश
हेटौंडा, मकवानपुर, नेपाल

मुख्यमन्त्री

प्राक्कथन

नेपालको संविधानले हरेक नेपालीको मौलिक हकको प्रत्याभूति गरेको छ र जसलाई अनुभूत हुने गरी सम्बोधन गर्नु तीनै तहको सरकारको दायित्व हो । दिगो विकास लक्ष्यले **'समृद्ध नेपाल; सुखी नेपाली'**को सपना समेतलाई समेट्दछ। यसलाई साकार पार्न हामीले सन् २०३० सम्ममा निर्धारित लक्ष्य प्राप्त गरिसक्नु पर्दछ । नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा प्रतिवद्धता ब्यक्त गरेको दिगो विकास लक्ष्यमा नेपालीहरुको आर्थिक समृद्धि समेत जोडिएको छ । **'सुसंस्कत र सुखी जनताः समाजवाद उन्मूख समृद्ध प्रदेशको दिर्घकालीन सोच'** अनुसार योजनाहरु निर्देशित छन् ।

बागमती प्रदेशले दिगो विकासका रणनीतिक प्राथमिकताका विषयगत लक्ष्य तथा उद्देश्यहरुका सूचकहरु पहिलो आवधिक योजनामा समेटेको छ जुन यस दिगो विकास लक्ष्यको आधारभूत प्रतिवेदनमा तथ्याङ्क श्रोतको रुपमा प्रयोग भएको छ । प्रदेश नीति तथा योजना आयोग यस प्रतिवेदनमा उल्लेखित लक्ष्य प्राप्त गर्ने दिशामा योगदान पुऱ्याउन सबै पालिकाहरूको एकीकृत र ठोस प्रयासलाई जोड दिन चाहन्छ। बागमती प्रदेशले विकास लक्ष्य पूरा गर्नमा सबै पालिकाहरुको प्रयासहरुलाई संयोजन गरी मार्गदर्शक भूमिका निभाउन सक्दछ भन्नेमा म विश्वस्त छु। दिगो विकास लक्ष्यको यो 'बेसलाइन रिपोर्ट' ले पालिकाहरूलाई उनीहरूको सामाजिक, आर्थिक र वातावरणीय आकांक्षाहरू निर्धारण गर्न मद्दत पुऱ्याउँछ र विकास लक्ष्यसंग लयवद्ध बनाउन सूचकहरूलाई अध्यावधिक गर्न बल प्रदान गर्दछ । यो एक रूपरेखा हो जस्ले विकास लक्ष्यलाई स्थानीयकरण गर्न मार्गदर्शन गर्दछ।

यस प्रतिवेदनले समग्रमा नेपालको विकासको चित्रण प्रस्तुत गर्दछ र २०१९ (चौधौं योजनाको अन्तिम वर्ष), २०२२ (अति कम विकसित मूलुकबाट अपग्रेड हुने अपेक्षा गरिएको वर्ष) र २०२५ (द्रुत विकासको लागि आधार वर्ष) को लागि प्रमुख आधार तथ्याङ्कहरु समावेश गर्दछ साथै सन् २०३० को लागि मार्गचित्र प्रस्तुत गर्दछ । यसले विकास लक्ष्यहरु प्राप्त गर्नका लागि मूलुकले सावधानीपूर्वक विचार गर्न आवश्यक महत्त्वपूर्ण सवालहरु र चुनौतीहरूलाई उजागर गर्दछ । बागमती प्रदेशको यो पहल विकास लक्ष्यलाई प्रदेश स्तरिय र स्थानीय तहमा समावेश गर्नका साथै तोकिएको प्रगति अनुगमनका लागि उपयोगी हुनेछ।

'कोविड -१९'को महामारीले हाम्रा स्वास्थ्य क्षेत्रको दायित्वहरू प्रखरताका साथ सतहमा ल्याइदिएको छ । अझै पनि हामीले नागरिकको चेतनाको स्तर जगाउन र हाम्रो संविधानमा व्यवस्था गरिएको मापदण्ड पूरा गर्न स्वास्थ्य प्रणालीलाई सुदृढ पार्न परिश्रम गर्नु पर्नेछ । म सबै नेपालीको सहयोगी र उत्साहित प्रयासमा विश्वास गर्दछु कि हामी 'कोविड -१९' को चुनौतीलाई पार गर्न सक्दछौं र विकास लक्ष्यका स्वास्थ्य सूचकहरू पूरा गर्न सक्दछौं । म विश्वस्त छु कि विकास लक्ष्यका निर्धारित उद्देश्यहरु सबै सरोकारवालाहरुको एकीकृत विकास प्रयासहरु मार्फत प्राप्त हुनेछन्। तसर्थ यी लक्ष्यहरू निर्धारित समयमै प्राप्त गर्नका लागि सरकारी र गैरसरकारी, निजी र सामुदायिक क्षेत्रहरूबीच रणनीतिक साझेदारी हुन आवश्यक छ। यसक्रममा, सन् २०३० सम्ममा विकास लक्ष्य हासिल गर्न म सबै राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदारहरुलाई सहकार्यताको लागि आह्वान गर्दछु ।

२० आश्विन, २०७७

डोरमणी पौडेल

नेपाल सरकार
राष्ट्रिय योजना आयोग
सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल

प्रा.डा. पुष्पराज कंडेल
उपाध्यक्ष

शुभकामना

दिगो विकास लक्ष्यहरु हामीले पूरा गर्नु पर्ने अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरू हुन् । नेपाल सरकारका सबै योजना, नीति र प्रयासहरू यी लक्ष्यहरूमा केन्द्रित छन् । अहिलेसम्म हामीले यी लक्ष्यहरुको प्राप्ति प्रयासको ५ बर्ष पूरा गरिसकेका छौं र अब १० बर्ष मात्र बाँकी छ । यो लक्ष्य प्राप्तिको लागि हामीले दीगो विकास लक्ष्यको स्थिति र रोडम्यापः २०१६ तयार गरेका छौं जसमा राष्ट्रिय स्तरको लागि ४७९ सूचकहरु समावेश छन् । यी आधारभूत सूचकहरूले विकास लक्ष्य कार्यान्वयनको अनुगमन र मूल्यांकनको लागि आधार प्रदान गर्दछ ।

दिगो विकास लक्ष्यहरुको स्थानीयकरण गर्दा यी लक्ष्यहरुको कार्यान्वयन नै हालसम्मको सबैभन्दा ठूलो चुनौती हो । संविधानमा गरिएको व्यवस्था अनुसार विकास लक्ष्य सम्बन्धी प्रायः सबै क्रियाकलापहरू प्रदेश र स्थानीय तहको क्षेत्राधिकार अन्तर्गत रहेका छन्, त्यसैल यी विकास लक्ष्यहरु सन् २०३० सम्ममा पूरा गर्न प्रदेश र स्थानीय तहमा नियमितरुपमा कार्यान्वयन हुन जरुरी छ । म यो आधारभूत प्रतिवेदन तयार भएकोमा धेरै आशावादी छु किनभने यसले तथ्याङ्क न्यूनताको अवस्थाको अन्त्य गर्न र सूचकहरुको स्थानीयकरण गर्न सहयोग गर्नेछ साथै यसले अनुगमन र मूल्याङ्कनको लागि एक ढाँचा तयार पार्दछ जस्ले योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन प्रक्रियामा सबै साझेदारहरूलाई संलग्न गर्न मद्दत गर्दछ ।

पन्ध्रौं योजना र मेरो जानकारीमा भएअनुसार बागमती प्रदेशका योजनाहरू पनि विकास लक्ष्य अनुकूल बनाईएका छन् । अब स्थानीय स्तरको योजनाहरूले विकास लक्ष्यहरुलाई उनीहरूको आवधिक योजनाहरूमा समाहित गर्नु आवश्यक छ ताकि यी सबै समावेशी लक्ष्यहरूको कार्यान्वयनमा सहयोग पुगोस् । म आशा गर्छु, यस प्रतिवेदनले आवधिक योजना र मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न स्थानीय तहलाई सहयोग पुऱ्याउने छ । प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, बागमतीले प्रदेशमा भएको विकासको तथ्याङ्कगत अभिलेखिकरण गर्न थालनी गरेको छ र विकास लक्ष्यहरुको सूचक सहित पहिलो आवधिक योजना तयार गरिसकेको छ । यो शूरुवात भनेको विकास लक्ष्यहरुमा तथ्याङ्क अभाव कम गर्न सहयोगी र सकारात्मक संकेत हो । अन्तमा, म बागमती प्रदेश सरकारलाई दिगो विकासको साझा लक्ष्य हासिल गर्न प्रतिवद्ध भएर लाग्न आग्रह गर्दछु ।

प्रा. डा. पुष्पराज कँडेल
उपाध्यक्ष
२० असोज २०७७

सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल, फोनः ०१-४२११९७०, फ्याक्स? ९७७-१-४२११७००
ईमेलः prkadel@ntc.gov.np
www.npc.gov.np

प्रदेश सरकार
आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय
बागमती प्रदेश
हेटौंडा, मकवानपुर, नेपाल

मन्तव्य

नेपालको संविधानले सबै किसिमको विभेदको अन्त्य गरी आर्थिक तथा सामाजिक न्याय सहितको दिगो शान्ति, शुसासन, विकास र समृद्धिको आकाँक्षा राखेको छ । नागरिकको मौलिक हकको सुनिश्चितता गर्नुका साथै राज्य सञ्चालनका निर्देशक सिद्धान्त र विषय तथा क्षेत्रगत नीतिहरुको व्यवस्था समेत रहेको छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकार र कार्यक्षेत्र स्पष्ट उल्लेख गरेको छ । यसमा आधारित रहेर बागमती प्रदेश सरकारले आफ्नो नीति, योजना र रणनीतिमा दिगो विकास लक्ष्यलाई आधारभूत रुपमा समावेश गर्ने कार्यको थालनी गरिसकेको छ । सन् २०३० सम्ममा नेपाल सरकारले प्रतिबद्धता जनाएको दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा महत्वपूर्ण प्रगती देखाउन हामीले धेरै काम गर्न आवश्यक छ । यस प्रदेशले तयार पारेको यो दिगो विकासको आधार तथ्याङ्क प्रतिवेदनले ११९ वटा पालिकाहरुलाई आफ्नो स्थिति निर्धारणका लागि सहयोग गर्न, तथ्याङ्क अध्यावधिक गर्न तथा आफ्ना सूचकहरु दिगो विकास लक्ष्यसँग एकरुपता कायम गर्न सहयोग गर्नेछ ।

विश्लेषित र प्रशोधित तथ्याङ्कीय सूचनाहरु योजना, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि अर्थपूर्ण हुन्छ जसले उपलब्ध स्रोतहरू सही तरिकाले बाँडफाँड र परिचालन गर्न आधार प्रदान गर्दछ । मलाई लाग्छ कि तथ्याङ्कीय सूचनाहरु प्रदेशको वित्तीय स्थितिको विश्लेषण गर्न तथा आर्थिक योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन गर्न प्रयोग गर्न सकिन्छ । यो दिगो विकास आधार तथ्याङ्क प्रतिवेदनले प्रदेशको लक्ष्य र उपलब्धिहरूको सन्दर्भमा महत्वपूर्ण स्थिति देखाउँदछ, जसले स्थानीय तहलाई आफ्नो अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्न र योजनाबद्ध विकासको पहलहरूमा क्षमता अभिवृद्धि गर्न र दिगो विकास लक्ष्यलाई स्थानीयकरण गर्न उपकरणको रुपमा सहयोग गर्न मद्दत पुग्दछ ।

संघीय सरकारले लिएको दीर्घकालिन सोच "समृद्ध नेपालः सुखी नेपाली" र प्रदेश सरकारको दीर्घकालिन सोच "सुसंस्कृत र सुखी जनताः समाजवाद उन्मुख समृद्ध प्रदेश" पुरा गर्न हाम्रा स्थानीय सरकारहरूले दिगो विकास लक्ष्यहरुलाई आफ्ना योजना तर्जुमाको प्रक्रियामा आत्मसात गरी आवधिक योजनाहरुको कार्यान्वयन गर्न क्षमता विकास आवश्यक छ भन्ने स्पष्ट देखिन्छ । मलाई लाग्छ कि प्रदेश नीति तथा योजना आयोगले यस सम्बन्धमा स्थानीय तहलाई क्षमता विकास गर्नको लागि प्रमुख भूमिका खेल्नु पर्दछ । दिगो विकास लक्ष्यहरु विश्वव्यापी रूपमा प्रतिबद्ध लक्ष्यहरू हुन् । यसले नेपाललाई द्रुत विकासको गतिमा हिंडेको देशको रुपमा स्थापित गर्न मद्दत पुग्नेछ भन्ने मैले विश्वास गरेको छु ।

मेरो विचारमा संघ र प्रदेश सरकारहरूको कानुन, नीति र रणनीति निर्माणका लागि बढी जिम्मेवार हुनु पर्दछ । दिगो विकास लक्ष्यहरुसंग एकरुपता ल्याउन स्थानीय पालिकाहरुको क्षमता विकासका लागि उनीहरूको तथ्याङ्क प्रणालीलाई सुदृढीकरण गरी प्रतिबद्ध लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न सहयोग गर्नुपर्दछ । त्यसकारण, म सबै स्थानीय पालिकाहरुलाई दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न रणनीतिक साझेदारीको लागि एकसाथ मिलेर काम गर्न आग्रह गर्दछु र समयमै एकल तथा साझा लक्ष्यहरूको प्राप्तिमा बढी जिम्मेवार हुन आव्हान गर्दछु ।

मा. कैलाश प्रसाद ढुङ्गेल
मन्त्री
२० असोज, २०७७

प्रदेश सरकार

प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

बागमती प्रदेश

हेटौंडा, मकवानपुर, नेपाल

उपाध्यक्ष

मन्तव्य

पृथ्वीलाइ स्वर्णिम बनाउने उदेश्यले दिगो विकासको अवधारणा सन् १९७१ देखि शुरु भएको हो । विकासको यो अवधारणाले सबै आयामलाई विश्लेषण गरी सन्तुलित एवम् संयोजित रुपमा अगाडि बढाउन सहयोग गर्दछ र यसले मुख्यगरी आर्थिक, सामाजिक, मानवीय तथा वातावरणीय आयाममा ध्यान पुयाउँदछ । दिगो विकास लक्ष्यले विश्वबाट सन् २०३० सम्म गरिवी र भोग तथा असमानता हटाउने भनेको छ । नेपालले यसको लागि संवैधानिक कानुनी एवम् नीतिगत व्यवस्थामा जोडदिएको छ । त्यसरी नै प्रदेशले पनि आफ्नो कार्यलाई अगाडि बढाएको छ । यो लक्ष्य हासिल गर्न संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको संयुक्त प्रयास आवश्यक छ । प्रदेशको दिगो विकास लक्ष्यको आधार तथ्याङ्क प्रतिवेदन तयारी सन्दर्भमा हामीले केही सूचकहरुमा देखिएको तथ्याङ्कको खाडल पूरा गर्न प्रदेश र पालिकाहरु वीचको संयुक्त पहल तथा सम्वन्धलाइ ध्यान दिनु जरुरी छ । यस प्रतिवेदनबाट विकास लक्ष्यलाई स्थानीयकरण गर्न कति सफलता हात पार्न सकिन्छ भन्ने महशुस गर्न सक्नु पर्दछ । यस आयोगले यी विकास लक्ष्यहरुको परिपूर्ति गर्न, प्रदेश र स्थानीय तहमा नीति, योजना र बजेट तर्जुमा गर्न र नियमित अनुगमन संयन्त्रको सुदृढीकरण गर्न जोड दिएको छ ।

अहिले राजनीतिक स्थिरता पश्चात हामीले स्रोतको सुनिश्चितता सहित आवधिक योजना, वार्षिक योजना र वजेटमा दिगो विकास लक्ष्यलाई आन्तरिकीकरण गर्दै विकास नीति तथा कार्यक्रममा यसलाई मूलप्रवाहिकरण गर्न र स्थानीयकरण गर्नु आवश्यक छ । यसै सन्दर्भमा प्रदेश सरकारले पहिलो आवधिक योजना तयार गरिसकेको छ जसमा हामीले विकास लक्ष्यसंग तादाम्यता मिलाउन विषयगत रणनीति र नीतिहरूमा केन्द्रित गरेका छौं । यो आधार तथ्याङ्क प्रतिवेदनले यस प्रदेशको अवस्थालाई दर्शाउँदछ जुन सबै पालिकाहरूले यसलाई आधारका रूपमा प्रयोग गर्न सक्दछन् र तोकिएको समयमा विकास लक्ष्य हासिल गर्न आफ्ना उपयुक्त योजना र नीतिहरू बनाउन सक्दछन् ।

यस प्रतिवेदनले एकातर्फ मुख्य विकास लक्ष्य सूचकहरू राष्ट्रिय औसतहरुसंग तुलना तथा आधार तथ्याङ्क अध्यावधिक गर्दछ भने अर्कोतर्फ यसले प्रदेशको प्रत्येक विकास लक्ष्यलाई राष्ट्रिय परिप्रेक्ष्यबाट आँकलन, सान्दर्भिकता जाँच र राष्ट्रिय योजनाको लागि आधार प्रदान गर्दछ तथा कार्यान्वयनका लागि मार्ग प्रशस्त गर्दछ । यस प्रतिवेदनले प्रदेश तथा स्थानीय स्तरमा विकास लक्ष्यलाई कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्दछ । यसमा लक्ष्य अनुसार सूचकहरू र तिनीहरुको साँख्यिक अवस्था समावेश छ । जसले सबै सरोकारवालाहरुलाई विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ ।

अन्त्यमा,

यस प्रतिवेदन तयार गर्न सहयोग गर्ने संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, प्रदेश सभा, राष्ट्रिय योजना आयोग, सबै पालिकाहरू, संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रम नेपाल, विषयगत विज्ञ, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र, सहकारी संस्था सबैले सहयोग पुऱ्याउनु भएकोमा सबैलाई हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

श्याम कुमार बस्नेत

का.वा. उपाध्यक्ष

२० असोज, २०७७

हेटौडा ,मकवानपुर, नेपाल, फोन ०५७ ५२३६८९

इमेल :pradeshyojanahtd@gmail.com , shyam1sampada@gmail.com

वेवसाइट :www.pppc.bagmati.gov.np

संक्षेपीकरणको सूची

अ.म	अर्थ मन्त्रालय
आ.मा.यो.म.	आन्तरिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय
उ.प.व.वा.म.	उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
ऊ.ज.सि.म.	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय
रा. यो. आ.	राष्ट्रिय योजना आयोग
कू.ग्रा.उ.	कूल गार्हस्थ उत्पादन
के.त.वि.	केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग
गृ.म.	गृह मन्त्रालय
ज.घ.स.	जनसांख्यिक तथा घरधुरी सर्वेक्षण
डब्लु.बी.	विश्व बैंक
दि.वि.ल.	दिगो विकास लक्ष्यहरू
ने.प्र.प्र.प्र.	राष्ट्रिय प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान
प्र.म.म.प.का.	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
पि.पि.पि.सी.	प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
पि.एस.ओ.	प्रादेशिक तथ्याङ्क कार्यालय
ब.आ.ग.	बहुआयामिक गरिवी
भू.व्य.कृ.स.म.	भूमी व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
भौ.पू.वि.म.	भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय
रा.जी.स.	राष्ट्रिय जीवनस्तर सर्वेक्षण
सं.मा.सा.प्र.म.	संघीय, मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
सा.वि.म.	सामाजिक विकास मन्त्रालय
स्वा.से.वि.	स्वास्थ्य सेवा विभाग
रा.ज.घ.स.	राष्ट्रिय जनसांख्यिकिक तथा घरधुरी सर्वेक्षण

विषय सूची

तथ्यचित्र सूची	२
तालिका सूची	२
अध्याय १ पृष्ठभूमि	४
१.१ अवस्था: दिगो विकास लक्ष्यहरू–एजेण्डा २०३० को परिचय	६
१.२ प्रदेशको परिचय	७
१.३ उद्देश्यहरू	९
अध्याय २ दिगो विकास लक्ष्य लक्ष्य तथा परिमाणात्मक लक्ष्यहरू	१२
अध्याय ३ बागमती प्रदेशको दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क अवस्थाको आधार तथ्याङ्क	३२
अध्याय ४ प्रादेशिक योजना तथा बजेटमा दिगो विकास लक्ष्यहरू	४६
अध्याय ५ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	५६
५.१ प्रादेशिक तथ्याङ्कीय संगठन (प्रातसं)	५८
५.२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र	६१
तथ्याङ्क अनुसूची	६२
सन्दर्भ सामग्री	११४

तथ्यचित्र सूची

तथ्यचित्र १: बागमती प्रदेशका गाविस/गाउँपालिकाहरूको गरिवी नक्साङ्कन	३५
तथ्यचित्र २: स्वच्छता प्रयोग गर्ने घरधुरी, छ्वाली/खरको छानो भएका घरधुरी, तथा पाइपबाट आपूर्ति हुने खानेपानीमा पहुँच भएका घरधुरी	३७
तथ्यचित्र ३: स्वच्छ इन्धन, ठोस इन्धनमा निर्भरता तथा विद्युतमा पहुँच भएको जनसंख्या	३८
तथ्यचित्र ४: नवजात शिशु मृत्युदर र गर्भावस्थाको जाँच	३९
तथ्यचित्र ५: साक्षरता दर (१५-४९ वर्ष)	४०
तथ्यचित्र ६: रोजगारीको तस्वीर	४३
तथ्यचित्र ७: बेरोजगारी र न्यून रोजगारी २०६८	४४
तथ्यचित्र ८: कूल रोजगारीको अनुपातमा निर्माण/औद्योगिक क्षेत्रको रोजगारी २०६८	४४
तथ्यचित्र ९: गरिवीको रेखाभन्दा तलका जनसंख्या (पिपिपि मूल्य)	४८
तथ्यचित्र १०: बहुआयामिक गरिवी मापन	४९
तथ्यचित्र ११: विपदबाट मृत्यु/क्षति पुगेका व्यक्तिहरू	५०
तथ्यचित्र १२: विपदबाट प्रभावित व्यक्ति तथा बेपत्ता व्यक्ति	५०
तथ्यचित्र १३: विपदबाट मृत्यु/क्षति पुगेका व्यक्तिहरू	५०
तथ्यचित्र १४: विपदबाट प्रभावित व्यक्ति तथा बेपत्ता व्यक्ति	५०
तथ्यचित्र १५: तथ्याङ्क अभिलेख खाका	५९

तालिका सूची

तालिका १: बागमती प्रदेशको गरिवी	३५
तालिका २: असमानताको मापनहरू	४२
तालिका ३: आलोचनात्मक हस्तक्षेपहरू	५०
तालिका ४: दिगो विकास लक्ष्य अनुगमनको औजारहरू	५९

१

अध्याय

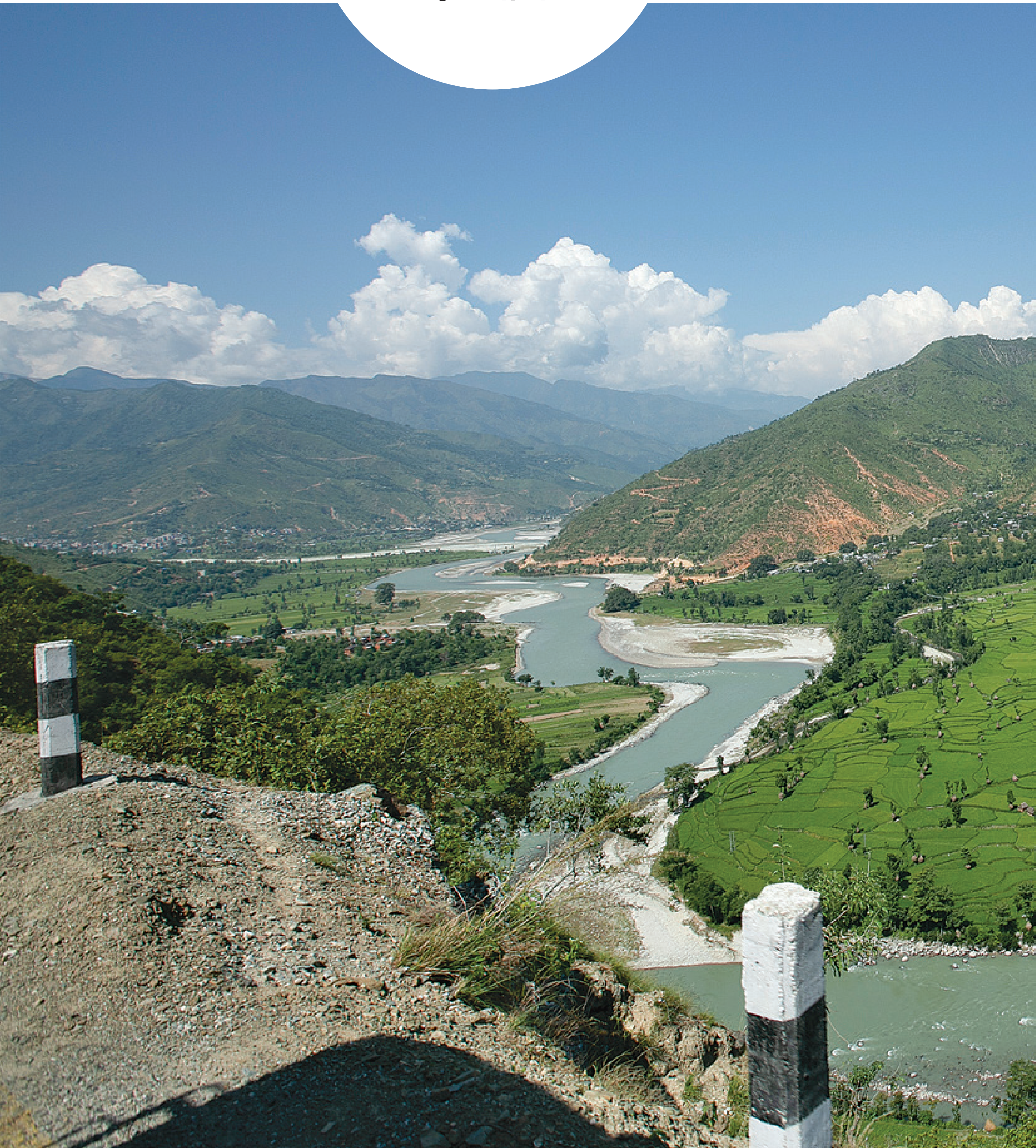

पृष्ठभूमि

१.१ अवस्था: दिगो विकास लक्ष्यहरू-एजेण्डा २030 को परिचय

संयुक्त राष्ट्रसंघका सदस्य राष्ट्रहरूले दिगो विकास लक्ष्यहरू (दिगो विकास लक्ष्य) लाई विश्वको साझा विकास एजेण्डाका रूपमा अङ्गिकार गरेका छन् । दिगो विकासका लागि एजेण्डा सन् २०३० द्वारा स्थापित दिगो विकाशका लक्ष्यहरूदशकौं लामो अन्तर्राष्ट्रिय अनुभवका आधारमा एकीकृत ढङ्गबाट सामाजिक समावेशीकरण सहित वातावरणीय रूपमा दिगो आर्थिक विकास गर्ने उद्देश्यबाट आएको हो । मूलत: विश्वव्यापी आदर्श समाज निर्माण गर्ने अभिप्रायबाट आएको दिगो विकासको अवधारणा तीनओटा मान्यताबाट प्रेरित छ : क) प्रचुर सम्पन्नताको बीचमा गरिबी रहनु हुन्न, ख) मुलुकहरूले सामाजिक सद्भाव र गतिशीलता कायम राख्दै असमानताहरू अन्त्य गर्ने र समाज भित्र र बाहिर रहेका थुप्रै विभेदहरूको अन्त्य गर्नुपर्दछ, र ग) पृथ्वीको संरक्षण गर्ने नैतिक दायित्व सबैले लिनु पर्दछ ।

दिगो विकास लक्ष्यले सहस्राब्दी विकास लक्ष्यहरूलाई अनुशरण गरेका छन् जुन विश्वव्यापी योजनाको रूपमा सन् २००१-२०१५ को अवधिमा लागू गरिएको थियो । सहस्राब्दी विकास लक्ष्यहरू धेरै हदसम्म सफल रहे किनकी ती विशिष्टीकृत, समयसीमावद्ध, नतिजाबद्ध र अनुगमनको लागि सहज थिए । यद्यपि, सहस्राब्दी विकास लक्ष्य ले गरिवी, असमानता र बञ्चितिकरणका धेरै कारक तत्वहरू छुन सकेको थिएनन् ।

दिगो विकास लक्ष्यहरूबारे औपचारिक रूपमा युएनसिएसडी (रियो ˙ १२) मा सन् २०१२ को जुन महिनामा छलफल भएको थियो, जसले अहिलेसम्म विश्वव्यापी रूपमा गरिएका विकासका अभ्यास र पहललाई विस्तृत रूपमा र फराकिलो ढंगबाट समेटेका छन् । दिगो विकास लक्ष्यको लागि संयुक्त राष्ट्रसंघको खुल्ला समूह (ओडब्लूजी) मा भएका छलफलले सन् २०१६-२०३० सम्मको अवधिका लागि दिगो विकासका सवालहरूको वृहत्तर क्षेत्र समेट्दै प्रस्तावित दिगो विकास लक्ष्यका लागि १७ ओटा लक्ष्यहरू सहित १६९ ओटा परिमाणात्मक लक्ष्य तय गर्न सहमत भयो ।

यससमूह (ओडब्लूजी) बाट प्रस्तावित १७ ओटा लक्ष्यहरू, १६९ ओटा परिमाणात्मक लक्ष्यहरू तथा २३० ओटा सूचकहरू मानवीय कल्याण, र ब्रह्माण्डको पारिस्थितिकीय प्रणालीको निर्भरताको सुनिश्चित गर्न तय गरिएका हुन् । ती लक्ष्यहरूले केवल कदम चाल्नका लागि मात्र आह्वान गरेका छैनन् बरु अझ बढी आर्थिक, सामाजिक साथै वातावरणीय समस्याका गढेर रहेका कारणहरूको समाधान खोज्नसमेत उद्यत छन् । दिगो विकास लक्ष्यहरूले समुदाय, क्षेत्र, सबै राष्ट्रले विश्वव्यापी रूपमा *"कोही पनि पछि नपरून"* भन्ने आकांक्षा राखेको छ । नेपालको संविधान (२०७२) ले नेपाललाई एकात्मक राज्य व्यवस्थाबाट संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमा परिवर्तन गरेको छ । राज्यप्रणाली, संरचना तथा उप-राष्ट्रिय/क्षेत्रीय शासनको ढाँचामा आधारभूत रुपमै कायापलट गरेको छ । संविधानले आर्थिक समानता, समृद्धि, न्याय, शान्ति, र सुशासनको सुनिश्चितताका लागि समाजबाद उन्मुख अर्थतन्त्रको परिकल्पना गरेको छ । संघीयताको औचित्य भन्नु नै सरकारलाई जनताको घरदैलो नजिक पुर्‍याउनु, विकासमा जनसहभागिता र स्वामित्वको

> "दिगो विकासको अवधारणा तीनओटा मान्यताबाट प्रेरित छ : क) प्रचुर सम्पन्नताको बीचमा गरिबी रहनु हुन्न, ख) मुलुकहरूले सामाजिक सद्भाव र गतिशीलता कायम राख्दै असमानताहरु अन्त्य गर्ने र समाज भित्र र बाहिर रहेका थुप्रै विभेदहरूको अन्त्य गर्नुपर्दछ, र ग) पृथ्वीको संरक्षण गर्ने नैतिक दायित्व सबैले लिनु पर्दछ ।

प्रवर्द्धन गर्दै सार्वजनिक बस्तु तथा सेवाहरूको बढीबढीप्रभावकारी प्रवाह गर्ने र विकासको गति तथा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नु हो । त्यसैगरी संघीयताले सबै तहका सरकारहरूद्वारा नागरिकहरूमा पारदर्शी र जबाफदेही ढंगबाट आधारभूत सेवाहरूको पहुँच पुऱ्याउने अपेक्षा राखेको छ । संविधानले तीनै तहका सरकारहरूबीच समन्वय, सहकार्य र सह-अस्तित्वको सिद्धान्तका आधारमा सोपानरहित सम्बन्धको परिकल्पना गरेको छ । नेपालको संविधान दिगो विकास लक्ष्यको सिद्धान्तमा अडिग छ । दिगो विकास लक्ष्यका धेरै प्रावधानहरू संविधानमा नागरिकका मौलिक हक वा राज्यको नीति तथा निर्देशक सिद्धान्तमा लिपिवद्ध गरिएका छन् । उदाहरणका लागि : आधारभूत तथा माध्यामिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य, स्वच्छ खानेपानी र सरसफाई, खाद्य अधिकार, स्वच्छ ऊर्जा तथा आवासको अधिकार संविधानको मौलिक हकका रूपमा उल्लेख छन्, जसले दिगो विकास लक्ष्यको मूल मर्मलाई उजागर गरेका छन् । संविधानमा उल्लेख भएका यी धेरैजसो अधिकारहरू प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूको कार्यक्षेत्रभित्र पर्दछन् । केही भूमिकाहरू संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारहरूले सँगसँगै निर्वाह गर्नुपर्ने जिम्मेवारीभित्रका छन् । दिगो विकास लक्ष्यहरूले विभिन्न तहका सरकारका योजनाहरूको खाका प्रदान गर्दछ । यसका लागि दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण हुनुपर्दछ र सरकारका सबै तहमा आम सर्वसाधारण तथा गैर सरकारी सरोकारवालाहरूले सघन र समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ ।

बागमती प्रदेश सरकारले आफ्ना लागि आवश्यक पहिलो आवधिक योजनाको अवधारणापत्र तयार गरेको छ । दिगो विकास लक्ष्यहरूले अवधारणा पत्रमा कल्पना गरिएको क्षेत्रगत नीति तथा रणनीतिहरूको फराकिलो ढंगले सूचित गरेको छ । प्रदेशको दिगो विकास लक्ष्यको आधार तथ्याङ्क अवस्थाले मूलतः लक्ष्य, परिमाणात्मक लक्ष्यका हिसावले प्रदेश कहाँ छ र परिमाणात्मक लक्ष्यहरू हासिल गर्न नीति तथा कार्यक्रमको अभिमुखीकरणका लागि के कस्ता औजारहरू प्रयोग गर्न सकिन्छ भन्ने कुरालाई दर्शाउँछ । यो आधार तथ्याङ्क प्रतिवेदन संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रम (युएनडीपी) का तीनजना सम्मिलित विज्ञ टोलीको सहयोगमा बागमती प्रदेश योजना आयोग ले तयार गरेको हो ।

यस आधार तथ्याङ्क प्रतिवेदन र यसका विश्लेषणहरूले लक्ष्यहरूको स्थानीयकरण गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ : (क) प्रदेशको दिगो विकासको अवस्था बारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने; (ख) राष्ट्रिय दिगो विकास लक्ष्य रणनीतिहरूमा प्रादेशिक दृष्टिकोण समेट्नका लागि स्थान दिने र पैरवी गर्ने; (ग) राष्ट्रिय स्तरका लक्ष्यहरूलाई प्रादेशिक अवस्थासँग अनुकुलन र आन्तरिकरण गर्ने; तथा (घ) अनुभवका आधारमा अनुगमन, मूल्याङ्कन र सिकाइका लागि अवधारणा प्रदान गर्ने ।

१.२ प्रदेशको परिचय

बागमती प्रदेशको कूल क्षेत्रफल २०,३०० वर्गकिमी रहेको छ । यसले नेपालको १३.७९ प्रतिशत भू-भाग ओगटेको छ । यो प्रदेश समुद्री सतहदेखि १४१ मिटर (चितवन जिल्लाको गोलाघाट) देखि ७,२४५ (रसुवाको लाङ्गटाङ्ग लिरुङ्ग हिमाल) मिटरको उचाइसम्म फैलिएको छ । नेपालको समय मानक गौरीशंकर हिमालको पीठलाई लिइन्छ जुन यसै प्रदेशमा अवस्थित छ । प्रदेशभित्र ५,००० मिटरभन्दा माथिको उचाइका ६१ ओटा हिमशिखरहरू छन् । नापी विभागका अनुसार बागमती प्रदेश २६^{0}५५' उत्तरी अक्षांशदेखि २८^{0}२३' उत्तरी देशान्तरसम्म र ८३^{0}५५' पूर्वी अक्षांशदेखि ८६^{0}३४' पूर्वी देशान्तरमा पर्दछ ।[१]

बागमती प्रदेश नेपालको सामाजिक-आर्थिक विकासको सूचाङ्कका आधारमा सबैभन्दा माथिल्लो तहमा छ । प्रदेशको दिगो विकास लक्ष्य प्रोफाईल (विवरण) ले यसलाई पुष्टि गर्छ । देशको राजधानी काठमाडौंसहित यस प्रदेशमा १३ ओटा जिल्लाहरू छन् । १२ लाख घरधुरी र ५५ लाख मानिसहरू बसोबास गर्ने यो प्रदेशले देशको कूल क्षेत्रफलको १४ प्रतिशत भू-भाग ओगट्छ साथै राष्ट्रिय कूल जनसंख्याको २१ प्रतिशत हिस्सा यहीँ छ । प्रदेशको ३० प्रतिशत जनसंख्या काठमाडौं उपत्यकामा मात्र बसोबास गर्दछन् जसले प्रदेशको केवल ४.४ प्रतिशत भू-भाग ओगट्छ । बाँकी ७० प्रतिशत जनसंख्या पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रमा बसोबास गर्दछन् । यो प्रदेशको कूल भूभागको ७१.१ प्रतिशत हो । अन्य २३ प्रतिशत जनसंख्या प्रदेशको सिन्धुली, मकवानपुर र चितवनमा बस्दछन्, जसले १९.५ प्रतिशत भू-क्षेत्र समेट्छ । जनसंख्याको घनत्वमा स्थानविशेषको उल्लेख्य फरक देखिन्छ । जस्तै : काठमाडौं उपत्यकामा प्रति वर्गकिमिमा २,८०० जनाको बसोबास हुँदा हिमाली भेगमा ७४ जना, पहाडमा १८२ जना र भित्री तराईमा २५० जना प्रति वर्गकिमी जनघनत्व छ । भू-उपयोगको दृष्टिकोणबाट यस प्रदेशमा २४ प्रतिशत भूमी खेतीयोग्य जमिन छ छ भने ५४ प्रतिशत वन क्षेत्रले ओगटेको छ ।

---

[१] प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

> १२ लाख घरधुरी र ५५ लाख मानिसहरू बसोबास गर्ने यो प्रदेशले देशको कूल क्षेत्रफलको १४ प्रतिशत भू-भाग ओगट्छ साथै राष्ट्रिय कूल जनसंख्याको २१ प्रतिशत हिस्सा यहीँ छ । प्रदेशको ३० प्रतिशत जनसंख्या काठमाडौं उपत्यकामा मात्र बसोबास गर्दछन् जसले प्रदेशको केवल ४.४ प्रतिशत भू-भाग ओगट्छ ।

काठमाडौं उपत्यका प्रागऐतिहासिक बसोबास भएको पवित्र भूमि हो । यसको ऐतिहासिक, सामाजिक, आर्थिक तथा राजनीतिक दबदबाले गर्दा बागमती प्रदेश अन्यको तुलनामा नेपालकै सबैभन्दा समृद्ध, चलायमान र पूर्वाधारयुक्त प्रदेशको रूपमा छ । प्रदेशभित्रका ११९ पालिका (स्थानीय तहहरू) मध्ये ३ ओटा महानगर, १ उपमहानगर र ४१ ओटा नगर र ७४ ओटा गाउँपालिका रहेका छन् । नगरपालिकाले ७३ प्रतिशत जनसंख्या (जनघनत्वको सीमा १० पिपिएचएमा लिँदा यो ५० प्रतिशत हुन्छ) समेट्दछ । द्रुत शहरीकरण तथा तीव्र ग्रामीण बसाइँसराइँले गर्दा काठमाडौं उपत्यका र चितवनको जनसंख्या बढिरहेको छ । सातओटा पहाडी र हिमाली जिल्लाहरूले घेरिएको उपत्यकामा विगत एक दशकदेखि जनसंख्या भने घटिरहेको देखिन्छ । गत दशकको जनगणना अन्तरमा प्रदेशको वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर १.९१ प्रतिशत थियो, जुन राष्ट्रिय औसत १.३५ प्रतिशतभन्दा बढी हो । काठमाडौं उपत्यका र चितवनको जनसंख्यामध्ये ४४ प्रतिशत बाहिर जिल्लाबाट आएकैको हिस्सा रहेको छ ।

बागमती प्रदेशको पूर्वमा १ नम्बर प्रदेश, दक्षिणमा २ नम्बर प्रदेश, पश्चिममा गण्डकी प्रदेश र उत्तरमा चीनको स्वशासित क्षेत्र तिब्बत छ । यस प्रदेशमा पहाड र भित्री मधेशमा उपयुक्त रणनीतिक सडक सञ्जाल छ । आर्थिक तथा सामाजिक-सांस्कृतिक हिसावले पनि यो प्रदेश चलायमान छ । देशको कूल गार्हस्थ उत्पादन (जिडिपी) को एकतिहाई र देशको कूल उद्योग प्रतिष्ठानको पनि एकतिहाई यसै प्रदेशमा छन् । देशको कूल आयको ५० प्रतिशत योगदान बागमती प्रदेशले मात्र गर्दछ । शिक्षा र स्वास्थ्यका लागि चाहिने उच्च र मध्यम खालका सामाजिक पूर्वाधारहरू पनि प्रायः यसै प्रदेशको काठमाडौं उपत्यका र चितवनमा केन्द्रित छन् । प्रदेशको मानव विकास सूचाङ्क (एचडिआई) र प्रति व्यक्ति आय पनि मुलुकभरकै उच्च छ । सबैभन्दा धेरै विश्व सांस्कृतिक सम्पदा सूचीमा सूचीकृत सम्पदाहरू काठमाडौंमा छन् । विश्व प्राकृतिक सम्पदामा धनी रहेको चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज पनि यहीँ छ जहाँ विश्वमै दुर्लभ प्रजातिको नेपालमा मात्र पाइने एसियाली एकसिङ्गे गैडा र पाटे बाघ (बङ्गाल टाईगर) पाइन्छ । बागमती प्रदेश र विशेषतः काठमाडौं उपत्यकाले देशकै सबैभन्दा बढी पर्यटकहरूलाई स्वागत गर्दछ । आर्थिक र राजनीतिक हैसियत तथा चेतनाको स्तरको आधारमा बागमती प्रदेशसँग दिगो विकास लक्ष्यहरू (दिगो विकास लक्ष्य) हासिल गर्न आवश्यक पूर्वाधारहरू पर्याप्त छन् ।

बागमती प्रदेशको जनसंख्यामा विविध जातजाति अटाएका छन् । सबैभन्दा धेरै तामाङ (२० प्रतिशत), त्यसपछि बाहुन (१८ प्रतिशत), क्षेत्री (१७ प्रतिशत) र नेवार (१७ प्रतिशत) । प्रदेशभित्र ११६ जातजातिका मानिसहरू बसोबास गर्दछन् । अन्य मुख्य जातीय समूहहरूमा दलित, मगर, गुरुङ, थारु, राई र चेपाङ रहेका छन् । समग्रमा भन्दा जनजाति समुदायको जनसंख्या अधिक छ । प्रदेशभित्र निश्चित जातजातिको बसोबास हुने केही विशेष स्थान पनि छन् । तामाङहरू महाभारत पर्वत श्रृङ्खलासँगैका पहाड र हिमाली क्षेत्रमा बसोबास गर्दछन् । नेवारहरू मुख्यतः काठमाडौं उपत्यका र स-साना शहर बजारमा एकत्रित भई बसोबास गरेका छन् । थारु जातिको बसोबास चितवनमा छ भने चेपाङहरू मूलतः मकवानपुर, चितवन र धादिङ जिल्लाका पहाडी इलाकामा बसोबास गर्दछन् । दलित, क्षेत्री र बाहुनको बसोबासहरू बागमती प्रदेशभर छरिएर रहेको छ ।

जातजातीय समूहको विविधतासँगै भाषिक विविधतापनि प्रष्टसँग देखिन्छ। कूल जनसंख्याको ५७ प्रतिशतले खस नेपाली भाषा बोल्दछन्। यस प्रदेशभित्र कूल ८८ ओटा भाषाहरू विद्यमान छन्। बढी बोलिने भाषाहरू तामाङ र नेवार क्रमशः १८ र १२ प्रतिशत छ। समावेशिताको प्रवर्द्धन गर्न, भाषिक तथा सांस्कृतिक विविधताको पहिचान र सम्मान गर्न, तथा विविधताको दिगो व्यवस्थापन र समानताको प्रवर्द्धन गर्नका लागि दिगो विकास एक महत्वपूर्ण आधारशिला हो।

दिगो विकास लक्ष्यसँग ठोक्किने अति उल्लेखनीय कुरा के हो भने प्रदेशभित्रको काठमाडौं उपत्यका, त्यसपछि चितवन र बाहिरका तुलनात्मक रूपमा दुरदराजका जिल्लाहरूबीचको सामाजिक-आर्थिक विकासको गतिमा असमानताको स्तरको विद्यमानता हुनु। यसको अर्थ प्रदेशमा दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरणका लागि पालिका तहमा विद्यमान विविधता र असमानताहरूको सम्बोधनका लागि विवेकपूर्ण निर्णय गरिनुपर्दछ। प्रादेशिक तहमा नीति तथा कार्यक्रमको तर्जुमा र दिगो विकास लक्ष्य योजनाको मूल सरोकार भन्नु नै पालिका र वृहत्तर प्रदेशको असमानताहरूको सम्बोधनका लागि रणनीतिको विकास गर्नु हुनेछ।

१.३ उद्देश्यहरू

यस अवधारणको समग्र उद्देश्य दिगो विकासका राष्ट्रिय लक्ष्यलाई बागमती प्रदेशमा एकिकृत गर्नु हो। यद्यपि यसका केही विशिष्टिकृत उद्देश्यहरू छन् जो निम्नानुसार छन् :

(क) सन् २०३० सम्मको आधार तथ्याङ्क र परिमाणात्मक लक्ष्यहरूको निर्धारण गर्ने,

(ख) दिगो विकास लक्ष्यमुखी कार्यक्रम तथा परियोजनाहरूको निर्माणमा सहयोग गर्ने,

(ग) दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयन रणनीतिको सुझाव पेश गर्ने, र

(घ) दिगो विकास लक्ष्य अनुगमन र मूल्याङ्कनको खाका विकास गर्ने।

१.३.१ अवधारणा तथा विधिहरू

यस मार्गचित्रको तयारी क्रममा सहभागितात्मक शैली र विधिहरू अपनाइएको छ। सुरुमा प्रदेशको राजधानी हेटौंडामा परामर्श गोष्ठी आयोजना गरिएको थियो। गोष्ठीमा मुख्यमन्त्री, मन्त्रीहरू, सभामुख, प्रदेशसभाका सदस्यहरू, प्रदेश नीति तथा योजना आयोगका पदाधिकारीहरू, प्रदेश सरकारका प्रमुख सचिव तथा प्रदेश मन्त्रालयका सचिवहरू, उच्च पदस्थ कर्मचारीहरू, स्थानीय सरकारका प्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवालाहरूको सहभागिता थियो। गोष्ठीको मुख्य उद्देश्य प्रदेश तहमा दिगो विकास लक्ष्य आन्तरिकरणको आवश्यकतामाथि प्रकाश पार्नु, नागरिकले अनुभूत गर्नेगरी परिवर्तन ल्याउन प्रदेश सरकारले योगदान गर्न सक्ने मुख्य परिमाणात्मक लक्ष्य तथा सूचकाङ्कहरूमा छलफल गर्नु, र प्रारम्भिक आधार तथ्याङ्कमाथि छलफल गरी आधार तथ्याङ्क र मार्गचित्र तयार गर्न थप उपयुक्त सुझावहरू लिनु रहेको थियो।

प्रदेश नीति तथा योजना आयोगले प्रदेशका विभिन्न मन्त्रालयमार्फत लिएको महत्वपूर्ण सुझाव तथा पृष्ठपोषण समेट्न परामर्श गोष्ठीको आयोजना गरिएको थियो। प्राविधिक समूहले मन्त्रालयबाट प्राप्त भएका पृष्ठपोषण तथा सुझावहरूको पुनरावलोकन गर्नुका साथै मन्त्रालयका आधिकारिक व्यक्तिहरूबाट प्रशासनिक प्रयोजनमा प्रयोग हुँदै आएका अद्यावधिक तथ्याङ्क सङ्कलन गरेको थियो। त्यसका अतिरिक्त, सो समूले राष्ट्रिय मार्गचित्रसँग तादात्म्यता मिल्नेगरी प्रादेशिक प्रतिवेदन पुनरावलोकन गरी तयार गरेको हो।

१.३.२ सूचनाको स्रोत र सीमाहरू

यस मार्गचित्र (नक्साङ्कन) मा प्रस्तुत गरिएका तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू राष्ट्रिय जनगणना (२०६८), नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण (२०६७/६८), नेपाल जनसाङ्ख्यिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण (२०७१), नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण (२०७४/७५), बहुआयामिक सूचक समूह सर्वेक्षण (२०७६), विभिन्न वर्षमा गरिएका आर्थिक सर्वेक्षण, संघीय तथा प्रदेश मन्त्रालयका प्रशासनिक तथ्याङ्कहरू, पन्चबर्षीय योजनाको दस्तावेज, नेपाल बहुआयामिक गरिवी सूचक, नेपाल मानव विकास सूचकाङ्क, प्रदेश नीति तथा योजना आयोगले तयार पारेको प्रदेश र पालिका प्रोफाईलबाट लिइएका छन्।

प्रदेश-स्तरमा तथ्याङ्क सङ्कलन अभ्यासको अभावले गर्दा आधार तथ्याङ्कका झण्डै एक चौथाई परिमाणात्मक लक्ष्य र सूचकाङ्कहरूलाई यस मार्गचित्रमा प्रस्तुत गर्न सकिएको छैन। परिणामस्वरुप, यसले सन् २०३० सम्मका परिमाणात्मक लक्ष्य अन्तर्गतका सूचाङ्कहरूको आँकलनमा प्रभाव परेको छ। केही आधार तथ्याङ्कहरू राष्ट्रिय स्तरका विद्यमान तथ्याङ्कहरूबाट लिइएको छ। केही सूचना प्रशासनिक अभिलेखबाट लिइएका छन्। प्रादेशिक परिमाणात्मक लक्ष्यका सूचाङ्कहरूको आँकलनका लागि दिगो विकास लक्ष्य राष्ट्रिय मार्गचित्रका परिमाणात्मक लक्ष्य आँकलनको खाकालाई अनुशरण गरिएको छ, जसका लागि आधार तथ्याङ्क सूचनाहरू उपलब्ध थिए। यस्ता परिमाणात्मक लक्ष्यहरूलाई अझ बढी व्यावहारिक र प्रणालीवद्ध बनाउन ठूलो परिश्रम छ। आधार तथ्याङ्क उपलब्ध नभएका कतिपय परिमाणात्मक लक्ष्य र सूचाङ्कहरू पनि आगामी राष्ट्रिय जनगणना, नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण, बहुमुखी सूचक समूह सर्वेक्षण, मानव विकास प्रतिवेदन, कृषि गणना तथा अन्य प्रतिवेदनबाट आवश्यक तथ्याङ्क परिपूर्ति गर्ने अनुमान गरेर मार्गचित्रमा प्रस्तुत गरिएका छन्। प्रस्तुत मार्गचित्रमा नयाँ तथ्याङ्कको उपलब्धतासँगै यसमा अद्यावधिक र सामन्जस्यता गरिनेछ।

“ सबैभन्दा धेरै विश्व सांस्कृतिक सम्पदा सूचीमा सूचीकृत सम्पदाहरू काठमाडौंमा छन् । विश्व प्राकृतिक सम्पदामा धनी रहेको चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज पनि यहीँ छ जहाँ विश्वमै दुर्लभ प्रजातिको नेपालमा मात्र पाइने एसियाली एकसिङ्गे गैंडा र पाटे बाघ (बङ्गाल टाईगर) पाइन्छ । बागमती प्रदेश र विशेषत: काठमाडौं उपत्यकाले देशकै सबैभन्दा बढी पर्यटकहरूलाई स्वागत गर्दछ । आर्थिक र राजनीतिक हैसियत तथा चेतनाको स्तरको आधारमा बागमती प्रदेशसँग दिगो विकास लक्ष्यहरु (दिगो विकास लक्ष्य) हासिल गर्न आवश्यक पूर्वाधारहरु पर्याप्त छन् ।

रत्ननगर महोत्सव २०७६
महिला उधमी सहभागीता

२
अध्याय

दिगो विकास लक्ष्य लक्ष्यहरु तथा परिमाणात्मक लक्ष्यहरु

यस खण्डमा दिगो विकास लक्ष्यहरू र परिमाणात्मक लक्ष्यहरूलाई संक्षिप्त रूपमा उल्लेख गरिएको छ । सूचाङ्कहरू अनुसूचीमा (१-१७ सम्म) प्रस्तुत गरिएको छ ।

दिगो विकास लक्ष्यहरूलाई विश्वव्यापी लक्ष्यका रूपमा पनि चिनिन्छ। यी लक्ष्यहरूलाई सन् २०१५ मा संयुक्त राष्ट्रसंघका सदस्य राष्ट्रहरूले विश्वव्यापी रूपमा चालिनुपर्ने कदमका रूपमा अङ्गिकार गरेका थिए । जसभित्र सन् २०३० भित्र गरिबीको अन्त्य, पृथ्वीको संरक्षण र सबै जनताले शान्ति र समृद्धिको अनुभूति गर्न सक्ने सुनिश्चितता गरिएको छ। सबै १७ ओटा दिगो विकास लक्ष्यहरू एक आपसमा गाँसिएका छन् । किनभने एक क्षेत्रमा चालिएका कदमले अर्को क्षेत्रको प्रतिफललाई असर गर्छ । साथै विकासले सामाजिक, आर्थिक र वातावरणीय दिगोपनालाई सन्तुलनमा राख्नुपर्छ ।

कसैलाई पनि पछि नछोड्ने बाचाका साथ सबै सदस्य राष्ट्रहरूले सबैभन्दा पछि परेकालाई अगाडि ल्याउनका लागि तिनको तीव्र प्रगतिको पनि प्रतिवद्धता जनाएका छन् । त्यसलै दिगो विकास लक्ष्यहरूको निर्माण गर्दा जीवन नै बदल्ने विभिन्न प्रकारका शून्य : शून्य भोकमरी, एड्स र महिला बिरुद्ध हुने हिंसाको अन्त्यलाई समावेश गरिएको छ।

यी महत्वाकांक्षी लक्ष्य प्राप्तिका लागि सबैको साथ र सहयोगको आवश्यकता छ। हरेक सन्दर्भमा दिगो विकास लक्ष्यहरूको प्राप्तिका लागि समाजका सबै तह र तप्काबाट सिर्जनात्मकता, विषयवस्तुको जानकारी, प्रविधि तथा बित्तिय श्रोतहरूको आवश्यकता छ।

तल दिइएको खण्डमा १७ ओटा दिगो विकास लक्ष्यहरूको प्रत्येकको संक्षिप्त चर्चा गरिएको छ । लक्ष्य १४ (जुन पानीमुनिको जीवन या महासागरबारे छ) बाहेक सबै लक्ष्यहरू नेपालका लागि महत्वपूर्ण छन्। यिनको चर्चासँगै प्रादेशिक आधार तथ्याङ्कहरूको पनि चर्चा गरिएको छ।

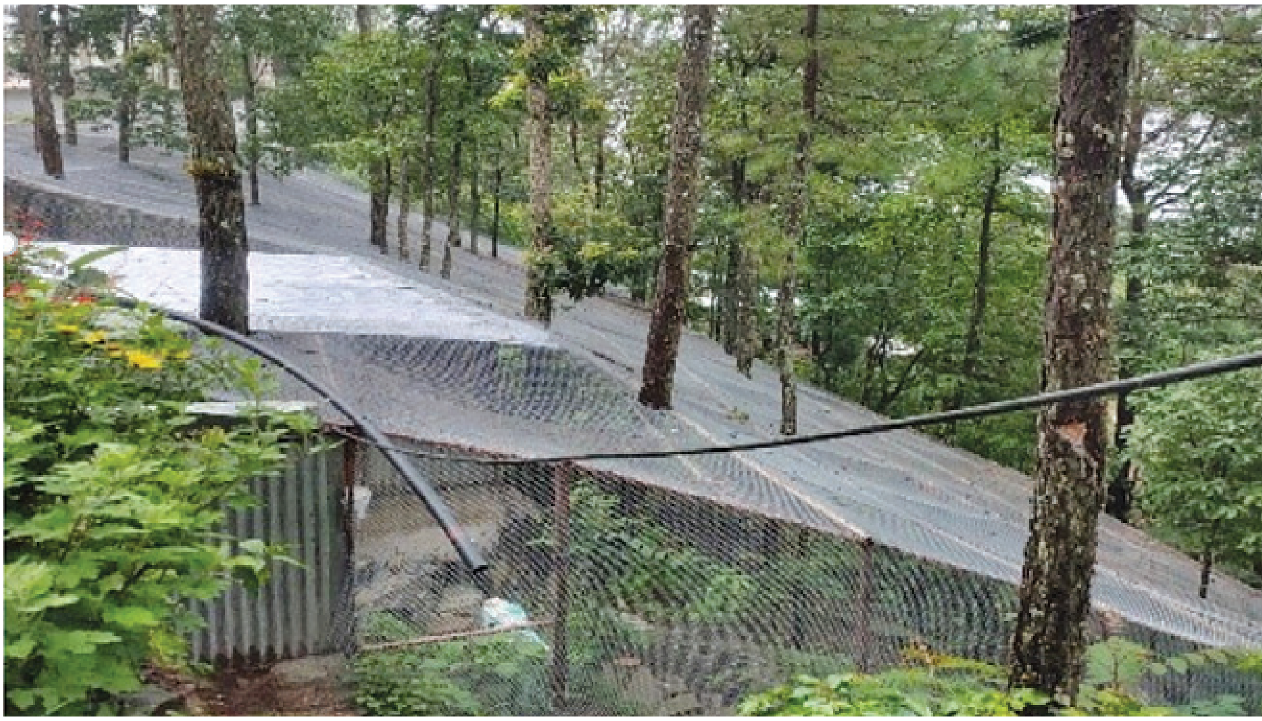

लक्ष्य १. सबै ठाउँबाट सबै स्वरुपका गरिवीको अन्त्य

दिगो विकास लक्ष्य १ ले सन् २०३० सम्ममा सबै स्थानबाट सबै मानिसहरूको अति गरिवीको अवस्थालाई अन्त्य गर्ने प्रस्ताव गरेको छ। यसका लागि राष्ट्रिय रूपमा परिभाषित गरिवीको रेखामुनि रहेका महिला, पुरुष र सबै उमेरका बालबालिकाबीचको गरिवीको अनुपातलाई उल्लेख्य रूपमा घटाउने परिमाणात्मक लक्ष्य राख्दछ (परिमाणात्मक लक्ष्य १.१ र १.२)। उक्त प्रक्रियाले गरिव र विपन्नहरूलाई केन्द्रित गरी राष्ट्रिय रूपमा उपयुक्त सामाजिक संरक्षण प्रणाली र कदमहरू लागू गर्ने परिकल्पना गर्दछ (परिमाणात्मक लक्ष्य १.३)। यसले आर्थिक स्रोत, प्राकृतिक स्रोत र प्रविधिमा समान अधिकार सुनिश्चित गर्न तथा आधारभूत सेवाहरूमा पहुँच पुऱ्याउन परिलक्षित छ (परिमाणात्मक लक्ष्य १.४)। यस लक्ष्यले आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय संकटले नित्याउने विपन्नता र गरिवीविरुद्ध मजबुत ढंगबाट जुध्दै विपन्नता न्यूनीकरण गर्ने परिमाणात्मक लक्ष्य राखेको छ, उदाहरणको लागि प्रकोप र जलवायु-सम्बन्धित आपत्विपदका घटनाहरू (परिमाणात्मक लक्ष्य १.५)।

दिगो विकास लक्ष्य २. भोकमरीको अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा हासिल गर्ने तथा समुच्च पोषण र दिगो कृषिको प्रवर्द्धन गर्ने

यस लक्ष्यले सन् २०३० सम्ममा भोकमरीको अन्त्य गर्ने सोच राखेको छ, साथै सबै मानिसहरूलाई सुरक्षित, पोषणयुक्त र वर्षभरीलाई पर्याप्त खाद्यान्नको पहुँच सुनिश्चित गर्न (परिमाणात्मक लक्ष्य २.१) जोड दिन्छ । यस लक्ष्यले कुपोषणको अन्त्य गर्ने उद्देश्य लिएको छ (परिमाणात्मक लक्ष्य २.२) । यसका लागि कृषि उत्पादनलाई दोब्बर गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य २.३) र साना खाद्य उत्पादकहरूको आय र खाद्यान्न आपूर्तिको श्रृङ्खलामा सुधार एवं तिनको पहुँच सुचिश्चित गर्ने विषय पर्दछन् । यसले दिगो खाद्य उत्पादन प्रणाली र सबल कृषि अभ्यासहरूको कार्यान्वयनको सुनिश्चिततालाई परिमाणात्मक लक्ष्यको रूपमा किटान गरेको छ । परिमाणात्मक लक्ष्य २.५ ले दिगो खाद्यान्न उत्पादन प्रणालीलाई सबल तुल्याउन बीउको आनुवंशिक विविधता कायम राख्ने, वनस्पतिजन्य बाली लगाउने, व्यावसायिक र घरेलु पशुपालन गर्ने कार्यलाई जोड दिन्छ ।

यस प्रदेशसँग खाद्यान्न बचतको अवस्था विद्यमान रहेपनि प्रदेशभित्रको खाद्यान्न वितरण र पहुँचमा समानता पाईदैन । ठूलो संख्यामा मानिसहरू कुपोषणबाट ग्रसित छन् जुन बागमती प्रदेशको उच्च बहुआयामिक गरिवीको एक महत्वपूर्ण कारकको रूपमा रहेको छ ।

दिगो विकास लक्ष्य ३. स्वस्थ जीवनको सुनिश्चितता एवं सबै उमेरका सबै मानिसको भलाइ प्रवर्द्धन गर्ने

सन् २०३० सम्ममा जिवित जन्ममा मातृ मृत्युदरको अनुपात प्रति १००,००० मध्ये ७० मा घटाउने (परिमाणात्मक लक्ष्य ३.१) लक्ष्य लिनु स्वस्थ जीवन र भलाइसँग सम्बन्धित दिगो विकास लक्ष्य ३ को मुख्य लक्ष्य हो । यसले नवजात शिशु र ५ वर्ष उमेरमुनिका बालबालिकाहरूको मृत्युको नियन्त्रण गर्ने लक्ष्य राखेको छ (परिमाणात्मक लक्ष्य ३.२) । एड्स, क्षयरोग, मलेरिया तथा उपेक्षित उष्णदेशीय रोगजस्ता महामारीको अन्त्य गर्ने तथा हेपाटाइटिस, पानीबाट सर्ने रोगहरू एवं अन्य संक्रामक रोगहरूको नियन्त्रण गर्दै स्वास्थ जीवन र मानवीय भलाइ हासिल गर्ने परिमाणात्मक लक्ष्य यसले राखेको छ (परिमाणात्मक लक्ष्य ३.३) । यस लक्ष्यअन्तर्गत स्वास्थ्य सुरक्षा र मानसिक स्वास्थ्यको प्रवर्द्धन तथा उपचार एवं नियन्त्रणमार्फत नसर्ने रोगहरूबाट हुने असामयिक मृत्युदर घटाउने परिमाणात्मक लक्ष्य (३.४) समेत पर्दछ । यस कार्यका लागि लागूऔषध तथा यसको दुर्व्यशनी र जाँडरक्सीजस्ता मादक पदार्थको हानिकारक सेवनको नियन्त्रण र उपचारलाई सुदृढ गर्ने लक्ष्य (परिमाणात्मक लक्ष्य ३.५) राख्दछ । सन् २०२० सम्ममा विश्वभर सडक दुर्घटनाबाट हुने मृत्यु र घाईतेको संख्यालाई आधामा घटाउने (परिमाणात्मक लक्ष्य ३.६) परिमाणात्मक लक्ष्य लिएको छ । यस लक्ष्यले सन् २०३० सम्ममा यौन तथा प्रजनन् स्वास्थ्य-हेरचाह सेवालाई राष्ट्रिय रणनीतिपत्रमा एकीकृत गर्दै परिवार नियोजन, सूचना तथा शिक्षा, र प्रजनन् स्वास्थ्य जस्ता कार्यक्रमलाई विश्वव्यापी पहुँच सुनिश्चित गर्ने परिकल्पना गर्दछ (परिमाणात्मक लक्ष्य ३.७, ३.८, ३.९) ।

दिगो विकास लक्ष्य ४. सबैका लागि समावेशी तथा समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चित गर्ने तथा जीवनपर्यन्त सिकाइ अवसरहरूको प्रवर्द्धन गर्ने

यस लक्ष्यले सबै छात्र तथा छात्राहरूलाई सान्दर्भिक तथा प्रभावकारी सिकाइ उपलब्धिहरूतर्फ अघि बढ्न पूर्ण रूपमा निशुल्क गुणस्तरीय आधारभूत तथा माध्यामिक शिक्षाको सुनिश्चित गर्ने ध्येय राख्छ (परिमाणात्मक लक्ष्य ४.१)। यसले छात्र तथा छात्राहरूको लागि बाल विकास र पूर्व प्राथमिक गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच प्रदान गर्ने सोच राख्दछ (परिमाणात्मक लक्ष्य ४.२)। गुणस्तरसँगै, लक्ष्य ४ ले गुणस्तरीय शिक्षा सुपथ र सर्वसुलभ हुनुपर्ने कुरालाई प्राथमिकता साथ राखेको छ (परिमाणात्मक लक्ष्य ४.३), र युवा तथा प्रौढको ठूलो हिस्साका लागि उचित किसिमका प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीपको सुनिश्चितता गर्न परिलक्षित छ (परिमाणात्मक लक्ष्य ४.५)। यस लक्ष्यभित्र शिक्षामा लैङ्गिक असमानता अन्त्य गर्ने तथा विपन्न वर्गको लागि प्रदान गरिने सबै तहका शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमहरूमा समान अवसरको सुनिश्चित गर्ने सवालहरू पर्दछन् (परिमाणात्मक लक्ष्य ४.६; ४.७)। यो लक्ष्य ५ सँग अन्तरसम्बन्धित रहेको छ।

लक्ष्य ५. लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने तथा सबै महिला तथा किशोरीहरूको सशक्तिकरण गर्ने

लक्ष्य ५ ले महिला तथा किशोरीविरुद्ध हुने सबै स्वरुपका विभेदहरू सबै स्थानहरूबाट उन्मूलन गर्ने लक्ष्य राखेको छ (परिमाणात्मक लक्ष्य ५.१) एवं सम्पूर्ण महिला, किशोरी तथा बालिकाविरुद्ध सार्वजनिक तथा निजी सेरोफेरोमा हुने सबै खाले हिंसाको अन्त्य गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ५.२) उद्देश्य राखेको छ। यस लक्ष्यले सबैखाले घातक अभ्यासहरू जस्तैः बालविवाह, महिलाविरुद्धको शारीरिक तथा यौन हिंसा, जबरजस्ती करणी आदिको अन्त्य गर्न निर्देशित छ (परिमाणात्मक लक्ष्य ५.३)। त्यसैगरी परिमाणात्मक लक्ष्य ५.४ ले सामाजिक तथा आर्थिक पक्षको सशक्तिकरणका लागि घरायसी कामकाज तथा हेरचाहको आर्थिक मूल्याङ्कन गर्ने लक्ष्य राखेको छ। लक्ष्यहरूमध्ये सार्वजनिक जीवनमा महिलाको पूर्ण र प्रभावकारी सहभागिता सुनिश्चित गर्ने कुरा परिमाणात्मक लक्ष्य ५.५ ले समेट्दछ। त्यतिमात्र नभई यसले राजनीतिक, आर्थिक तथा सार्वजनिक जीवनमा निर्णय निर्माणको सबै तहमा समान नेतृत्वदायी अवसरकोहरूको सुनिश्चित गर्दछ। यसले यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य र प्रजनन अधिकारको विश्वव्यापी पहुँचको उद्घोष गर्दछ (परिमाणात्मक लक्ष्य ५.६)।

लक्ष्य ६. सबैका लागि पानी तथा सरसफाइको दिगो व्यवस्थापन र उपलब्धताको सुनिश्चित् गर्ने

दिगो विकास लक्ष्य ६ ले सबैका लागि सर्वसुलभ र स्वच्छ पिउने पानीको विश्वव्यापी र समतामूलक पहुँच हासिल गर्ने परिकल्पना गर्छ (परिमाणात्मक लक्ष्य ६.१) । यस लक्ष्यअन्तर्गत खुला दिशा गर्ने बानीको अन्त्य गर्न सबैका लागि पर्याप्त र समतामूलक सरसफाइ तथा स्वच्छता कायम गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ६.२) कार्य पनि पर्दछ । यस लक्ष्य अन्तर्गतको परिमाणात्मक लक्ष्यले प्रदुषण घटाउँदै, जताततै फोहर फाल्ने प्रवृत्ति हटाउँदै तथा हानिकारक रसायन र पदार्थहरूको न्यूनीकरण गर्दै पानीको गुणस्तरमा सुधार गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ६.३) कुरामा जोड दिन्छ । यसले सबै क्षेत्रहरूमा पानी-प्रयोगको मितव्यय प्रयोग बढाउने तथा सबै तहतप्कामा जलस्रोत व्यवस्थापन एकतृत रूपमा कार्यान्वयन गर्ने कुरा समाविष्ट छ । तर यसो गरिरहँदा, यस लक्ष्यले हिमाल, वन, सिमसार, नदी, ताल तथा तलैयाहरूसहित पानीजन्य पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण र पुनर्स्थापनाको सवाल पनि सँगसँगै उठान गर्दछ (परिमाणात्मक लक्ष्य ६.४, ६.५ र ६.६) ।

लक्ष्य ७. सबैका लागि किफायती, भरपर्दो, दिगो र आधुनिक ऊर्जामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने

दिगो विकास लक्ष्य ७ ले सबैका लागि किफायती, भरपर्दो, दिगो र आधुनिक ऊर्जा सेवामा विश्वव्यापी पहुँच हासिल गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ७.१), उर्जाको मिश्रणमा नवीकरणीय उर्जाको हिस्सालाई उल्लेखनीय रूपमा बढाउने (परिमाणात्मक लक्ष्य ७.२) तथा उर्जा किफायतीपनमा सुधारको दर दोब्बर बनाउने (परिमाणात्मक लक्ष्य ७.३) विषय समेट्छ। परिमाणात्मक लक्ष्यहरू ७.१, ७.२ र ७.३ ले आधुनिक उर्जा प्रणालीको पहुँचलाई विश्वव्यापी र किफायती बनाउन जोड दिन्छन्। प्रदेशमा ठूलो हिस्सा रहेको परम्परागत उर्जाको प्रयोगलाई न्यूनीकरण गर्न यस लक्ष्यले जोढ दिएको छ।

लक्ष्य ८. नियमित, समावेशी तथा दिगो आर्थिक वृद्धि, पूर्ण र उत्पादनमूलक रोजगारी तथा सबैका लागि मर्यादित कामको प्रवर्द्धन गर्ने

यस लक्ष्यले कूल गार्हस्थ उत्पादनको वार्षिक कम्तिमा ७ प्रतिशत वृद्धिदर हासिल गर्ने र त्यसलाई निरन्तर टिकाउने उद्देश्य राख्छ (परिमाणात्मक लक्ष्य ८.१), जसका लागि दोस्रो परिमाणात्मक लक्ष्य सहयोगीसिद्ध हुनसक्नेछ । यसले विविधिकरण, प्रविधिको स्तरोन्नति र नवप्रवर्तनमार्फत उच्चस्तरको उत्पादकत्व हासिल गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ८.२) लक्ष्य लिएको छ । सबै महिला तथा पुरुषका लागि पूर्ण र उत्पादनमूलक रोजगारी र मर्यादित कार्य वातावरण हासिल गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ८.३), स्रोतहरूको किफायतीपनामा सुधार गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ८.४), बाध्यात्मक बालश्रमको अन्त्य गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ८.७), सबैका लागि वित्तीय सेवा विस्तार गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ८.१०) आदि पनि विस्तृत लक्ष्यहरूमध्येको महत्वपूर्ण क्षेत्रगत परिमाणात्मक लक्ष्य हुन् ।

लक्ष्य ९. मजबुत पूर्वाधारको निर्माण, समावेशी र दिगो औद्योगिकीकरणको प्रवर्द्धन तथा नविन खोजको प्रोत्साहन गर्ने

दिगो विकास लक्ष्य ९ ले आर्थिक वृद्धि र मानवीय समृद्धिका लागि क्षेत्रीय तथा सीमापार पूर्वाधारसमेत गुणस्तरीय, भरपर्दो, दिगो र मजबुत ढंगले निर्माण गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ९.१) उद्देश्य राख्छ। यसो गर्नको लागि यस लक्ष्यले समावेशी र दिगो औद्योगीकरणको प्रवर्द्धन गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ९.२) उद्देश्य राखेको छ। यसले स-साना औद्योगिक तथा व्यापारिक प्रतिष्ठानको मूल्य सृङ्खला तथा बजार समायोजन खोजको विकासमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ९.३) लक्ष्य लिएको छ। यसभन्दा बढी यस लक्ष्यअन्तर्गतका परिमाणात्मक लक्ष्यहरूले बनाइने पूर्वाधारहरूको मजबुतीमा सुनिश्चितता खोज्दछ (परिमाणात्मक लक्ष्य ९.४) एवं वैज्ञानिक अनुसन्धानका कार्यहरूको अभिवृद्धि गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ९.५) मा जोड दिन्छ। भौतिक पूर्वाधारको ह्रासले यस प्रदेशमा उत्पादनशील क्षमता र उपलब्ध स्रोतहरूको पूर्ण उपयोगमासमेत गिरावट आइरहेको छ। प्रदेशको यस्तो अवस्थाले गर्दा यस लक्ष्यको पनि परिपूरण माग गर्दछ।

लक्ष्य १०. मुलुकभित्र र मुलुकहरूबीचको असमानता घटाउने

लक्ष्य १० ले पिँधमा रहेका ४० प्रतिशत जनसंख्याको आयमा राष्ट्रिय औसतभन्दा माथि पुऱ्याई दिगो रूपमा टिकाइराख्ने लक्ष्य लिएको छ (परिमाणात्मक लक्ष्य १०.१) । यसले सबै मानिसहरूको सामाजिक, आर्थिक तथा राजनीतिक समावेशीकरणको प्रवर्द्धन र सशक्तिकरण गर्दै परिकल्पित लक्ष्य हासिल गर्ने उद्देश्य राखेको छ (परिमाणात्मक लक्ष्य १०.२) । यस लक्ष्यले परिणाममा देखिने असमानता कम गर्ने तथा अवसरहरूको समान ढंगले मापन गर्ने अभिलाशा राख्छ (१०.३) । विशेषगरी वित्तीय, तलव/ज्यालासम्बन्धी तथा सामाजिक सुरक्षा नीतिहरू, एवं उच्च समानता उन्नत ढंगले हासिल गर्न आवश्यक नीतिहरू अंगिकार गर्दै आपसी पहलहरूबीच परिपूरणको भूमिका निर्वाह गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य १०.४) यसको उद्देश्य रहेको छ । अन्य परिमाणात्मक लक्ष्यहरू यस प्रादेशिक सरकारसँग प्रत्यक्ष सान्दर्भिक छैनन् ।

लक्ष्य ११. शहर तथा मानव बसोबासलाई समावेशी, सुरक्षित, उत्थानशील र दिगो बनाउने

दिगो विकासको यस ११ नम्बरको लक्ष्यले सबैका लागि पर्याप्त, सुरक्षित र सहुलियतपूर्ण आवास तथा आधारभूत सेवाहरूको पहुँच पुऱ्याउने एवं सुकुम्बासी बस्तीहरूको स्तरोन्नति गर्ने उद्देश्य लिएको छ (परिमाणात्मक लक्ष्य ११.१)। यसले सबैका लागि सुरक्षित, सहुलियतपूर्ण, पहुँचयोग्य तथा दिगो यातायात प्रणालीको पहुँच सुनिश्चित गर्ने तथा समावेशी र दिगो शहरीकरणको सुदृढ गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य ११.२ र ११.३) ध्यय राखेको छ। यसले विश्वको प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण गर्ने, तथा विपद्हरूबाट कूग्राउ (जिडिपी) सँग सम्बन्धित आर्थिक नोक्सानी उल्लेख्य मात्रामा घटाउने (परिमाणात्मक लक्ष्य ११.४) उद्देश्य राख्छ। यसका अतिरिक्त यस दिगो विकास लक्ष्यले महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि सुरक्षित, समावेशी तथा पहुँचयोग्य हरियाली तथा सार्वजनिक स्थानहरूको आमरूपमा पहुँच प्रदान गर्नमा जोड दिन्छ। तिब्र शहरीकरण र बसाइँसराइ भइरहेको यस प्रदेशमा यस लक्ष्य हासिल गर्न विशेष ध्यान दिन जरुरी देखिन्छ।

लक्ष्य १२. दिगो उपभोग र उत्पादन प्रणाली सुनिश्चित गर्ने

यस लक्ष्यले दिगो उपभोग र उत्पादनसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूको १०-वर्षे खाकाको कार्यान्वयनको प्रस्ताव गर्दछ, ताकि जसबाट सन् २०३० सम्ममा प्राकृतिक स्रोतहरूको किफायती प्रयोग र दिगो व्यवस्थापन हासिल हुन सकोस् (परिमाणात्मक लक्ष्य १२.१ र १२.२) । यसले सन् २०३० सम्ममा खुद्रा तथा उपभोक्ता तहहरूमा प्रतिव्यक्ति खानाको क्षतिलाई आधा गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य १२.३) उल्लेख गरेको छ । यतिमात्र नभएर यसले रसायनहरू तथा तिनको जीवनचक्रभरीको सबै फोहरको वातावरणीय रूपमा उचित व्यवस्थापनको सुनिश्चित गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य १२.४) परिमाणात्मक लक्ष्य राखेको छ । वातावरणको उचित व्यवस्थापनको परिपूरणको गर्दै यस लक्ष्यले नियन्त्रण, न्यूनीकरण, पुनःचक्रिकरण, पुनर्प्रयोगको माध्यमबाट फोहर उत्पादन उल्लेख्य मात्रामा घटाउने (परिमाणात्मक लक्ष्य १२.५) ध्यय राख्छ । अझ यस लक्ष्यले दिगो विकासको लागि जनचेतना तथा आवश्यक सान्दर्भिक सूचनाहरूको सुचिश्चित गर्ने तथा जीवनपद्धतिलाई प्रकृतिसँग मेलमिलापपूर्ण बनाउने (परिमाणात्मक लक्ष्य १२.६) जस्ता उद्देश्यहरू राख्दछ ।

लक्ष्य १३. जलवायु परिवर्तन र यसको असर नियन्त्रण गर्न तत्काल कार्य गर्ने

दिगो विकास लक्ष्य १३ सबै मुलुकहरूमा प्राकृतिक प्रकोप र जलवायु-सम्बन्धी जोखिमहरूको पुनर्उत्थान र अनुकुलनको क्षमता सुदृढ गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य १३.१) कार्यसँग सम्बन्धित छ । यसले जलवायु परिवर्तनका मापनहरूलाई राष्ट्रिय नीति, रणनीति र योजनासँग एकीकरण गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य १३.२) उद्देश्य लिन्छ । यससँगै जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण, अनुकुलन, असर कम गर्ने तथा पूर्वसतर्कतासम्बन्धी शिक्षामा सुधार गर्ने, सचेतना जगाउने, र सोसम्बन्धी संस्थागत तथा मानवीय क्षमता सुदृढ गर्ने लक्ष्य (परिमाणात्मक लक्ष्य १३.३) यसले राखेको छ ।

यस लक्ष्यअन्तर्गतको परिमाणात्मक लक्ष्य दिगो विकास लक्ष्य ११ सँग उल्लेखनीय रूपमा अन्तर-सान्दर्भिक छ, जस्तो शहरहरू उर्जा प्रयोग र कार्वनडाइअक्साईड उत्सर्जनको केन्द्रविन्दु हुन् । यस लक्ष्य बागमती प्रदेशको द्रुत शहरीकरणसँगै जलवायु-उत्थानशील पूर्वाधारहरूको निर्माणको अवसरहरूको उल्लेखनीय विद्यमानताले गर्दा प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित छ । जलवायु परिवर्तनको असर यसअर्थ पनि देखिइरहेको छ कि पानीका स्रोतहरू सुकीरहेका छन् भने अतिवृष्टि, अनावृष्टिले यस प्रदेशको कृषि उत्पादनलाई प्रभावित गरिरहको छ ।

लक्ष्य १५. स्थलीय पारिस्थिक प्रणालीको संरक्षण, पुनर्भण्डारण र दिगो प्रयोगको प्रवर्द्धन गर्ने, वनको दिगो व्यवस्थापन गर्ने, मरुभूमिकरण नियन्त्रण गर्ने र भू-क्षय रोक्ने तथा उल्ट्याउने एवं जैविक विविधताको नोक्सान हुन नदिने ।

यस लक्ष्यले भू-स्थलीय तथा भूमिगत जलचरको पारिस्थितिकीय प्रणाली र तिनको सेवामा संरक्षण, पुनर्भण्डारण तथा दिगो प्रयोगको सुदृढिकरण गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य १५.१) उद्देश्य राखेको छ । सबै खाले वनजंगलहरूको दिगो व्यवस्थापनको कार्यान्वयनलाई प्रवर्द्धन गर्ने, वन फडानी रोक्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य १५.२) ले लक्ष्य राखेको छ । यसले सन् २०३० सम्ममा दिगो विकासका लागि क्षमता अभिवृद्धि गरी आवश्यक लाभ प्रदान गर्न तिनीहरूको जैविक विविधतासहित हिमाली पारिस्थितिकीय पद्धतिको संरक्षण सुनिश्चित गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य १५.३ र १५.४) कुरामा जोड दिन्छ । यस प्रदेशमा तुलनात्मक रुपले वनले ओगटेको भूभाग अधिक छ, प्राकृतिक स्रोतहरू आर्थिक विकासको लागि महत्वपूर्ण सावित हुन सक्नेछ । यस प्रदेशको सन्तुलित विकासका लागि स्रोतहरूको दिगो प्रयोग हुन आवश्यक छ ।

लक्ष्य १६. दिगो विकासका लागि शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजहरूको प्रवर्द्धन गर्ने, सबैको न्यायमा पहुँच स्थापना गर्ने र प्रभावकारी, उत्तरदायी तथा समावेशी संस्थाहरूको निर्माण गर्ने

यस लक्ष्यको परिमाणात्मक लक्ष्यले सबैप्रकारका हिंसा तथा योसँग सम्बन्धित सबै स्थानको मृत्युदर उल्लेखनीय रूपमा न्यूनीकरण गर्ने; तथा शोषण, दुर्व्यबहार, मानव बेचविखनको अन्त्य, तथा बालबालिकामाथिको सबैखाले यातनाको स्वरुप तथा हिंसाको अन्त्य गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य १६.१ र १६.२) उद्घोष गर्दछ, साथै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा कानूनको शासन प्रवर्द्धन गर्ने तथा सबैका लागि न्यायमा समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने (परिमाणात्मक लक्ष्य १६.३) ध्यय राख्दछ । यस लक्ष्यले वित्तीय तथा हातहतियारको अवैध ओसारपसार न्यूनीकरण गर्ने तथा सबै खालका संगठित अपराधहरूको नियन्त्रण एवं चोरिएका धनमालहरूको फिर्ता तथा पुनर्प्राप्ति जस्ता कार्य सुदृढ गर्ने उद्देश्य राखेको छ (परिमाणात्मक लक्ष्य १६.४) । सबै स्वरुपका भ्रष्टाचार तथा घुसखोरीको न्यूनीकरण गर्दै सबै तहहरूमा प्रभावकारी, जबाफदेही र पारदर्शी संस्थाहरूको स्थापना गर्ने यस लक्ष्यको अर्को परिमाणात्मक लक्ष्य रहेको छ ।

प्रभावकारी, जबाफदेही र समावेशी संस्थाहरू अन्य सबै दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्नको लागि उत्तिकै महत्वपूर्ण छन् । लक्ष्य १६ को लागि प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूमा सान्दर्भिक हुने परिमाणात्मक लक्ष्यहरू मात्र चुनिएको छ - जुन परिमाणात्मक लक्ष्य १६.१ मा हिंसासम्बन्धी, परिमाणात्मक लक्ष्य १६.६ मा प्रभावकारी, जबाफदेही र पारदर्शी संस्थाको सबै तहहरूमा स्थापना, परिमाणात्मक लक्ष्य १६.७ मा सबै तहमा जबाफदेही, समावेशी, सहभागितामूलक र प्रतिनिधिमूलक निर्णय निर्माण सम्बन्धी र परिमाणात्मक लक्ष्य १६.९ मा जन्म दर्ता पर्दछन् । परिमाणात्मक लक्ष्य १६.६ र १६.७ विशेषगरी लक्ष्य ११ लाई परिपूरक गर्ने सवालमा महत्वपूर्ण छन् ।

लक्ष्य १७. दिगो विकासको लागि विश्वव्यापी साझेदारीको पुनर्ताजगी गर्ने र कार्यान्वयनका लागि स्रोत साधनहरू सुदृढ गर्ने

दिगो विकास लक्ष्य १७ ले घरेलु स्रोत परिचालनको सुदृढिकरण (पलिक्ष्य १७.१) चाहन्छ । यी परिमाणात्मक लक्ष्यहरू विकसित देशहरूले प्रतिवद्धता गरेअनुरुपको आधिकारिक विकास सहायता लिन पहल गर्न, विकासशील राष्ट्रहरूका लागि स्रोतहरूमध्ये अतिरिक्त वित्तीय स्रोतहरूको परिचालन गर्न, दिगो विकासको लागि नीतिहरूको सम्मिलन अभिवृद्धि गर्ने, तथा सुदृढ तथ्याङ्क, अनुगमन एवं तथ्याङ्कीय क्षमता आदिको पूर्ण कार्यान्वयन गर्न परिलक्षित छ ।

प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने भनेको परिमाणात्मक लक्ष्य १७.१ ले हो, जसले घरेलु स्रोतहरूको परिचालन सुदृढ गर्न केन्द्रित गर्छ, जहाँ संघीयताको परिस्थितिले प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकारहरूको वित्तीय क्षमतासँग जोड्ने कार्यमा केन्द्रित छ । दिगो विकास लक्ष्यहरूका लक्ष्यको उपलब्धिका लागि सबै किसिमका सरोकारवालाहरूसँगको साझेदारी आवश्यक हुन्छ । यस प्रदेशमा विकास साझेदारहरू जोडिन सक्नेगरी संघीय सरकारले सहयोगमात्र गर्ने होइन कि बरु स्थानीय सरकार, गैरसरकारी संघसंस्थाहरू, सहकारी, निजी क्षेत्र तथा नागरिक समाजसहित राजनीतिक दलहरू तथा सामाजिक संगठनहरूको बढी सहयोग जरुरी हुन्छ ।

३

अध्याय

बागमती प्रदेशमा दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्कहरूको आधार तथ्याङ्क अवस्था

बागमती प्रदेशको दिगो विकास लक्ष्य प्रोफाइलको सिंहाबलोकन तल दिईएको छ । यो दिगो विकास लक्ष्यका सम्बन्धित विषयगत लक्ष्यहरूका आधारमा व्यवस्थित रूपमा उल्लेख गरिएको छ । दिगो विकास लक्ष्यहरू एकापसमा अन्तरनिहित छन् तर वृहत् विषयगत सरोकार फरक फरक रूपमा हेर्न सकिन्छ । गरिवीको आधारभूत सरोकार लक्ष्य १, २, ६ र ७ मा प्रतिविम्वित छन् । आधारभूत सामाजिक सेवाहरू, मुख्यगरी स्वास्थ्य र शिक्षा लक्ष्य ३ र ४ मा समावेश छन् । असमानता र समावेशीकरणको सरोकार लक्ष्य ५, १० र १६ मा प्रतिविम्व भएको छ । लक्ष्यहरू ८, ९, ११ र १२ आर्थिक वृद्धि, रोजगारी तथा पूर्वाधारमा केन्द्रित छन् । त्यसैगरी लक्ष्यहरू १३, १४, १५ र १७ ले वातावरण र जलवायु परिवर्तनको राष्ट्रिय तथा विश्वव्यापी सरोकारहरू वृहत रूपमा सम्बोधन गर्दछन् । यसको उद्देश्य प्रदेशमा सबै दिगो विकासका लक्ष्य तथा परिमाणात्मक लक्ष्यहरू प्रस्तुति गर्ने नभइ वृहत् तथा महत्वपूर्ण विशेषताहरूको चित्र पेश गर्नु र प्रदेश तहमा विद्यमान सूचनाको झलक प्रदान गर्नु हो ।

३.१ गरिवी तथा पछौटेपन

गरिवी तथा पछौटेपनको अन्त्य गर्ने सवाल प्रत्यक्ष रूपमा दिगो विकास लक्ष्य लक्ष्यहरू १ (गरिवीको अन्त्य), २ (भोकमरीको अन्त्य), लक्ष्य ६ (स्वच्छ पानी तथा सरसफाइ) र ७ (उर्जाको पहुँच र उपलब्धता) सँगै जोडिएका छन् साथै अन्य धेरै लक्ष्यहरू जस्तो लक्ष्य ३ (स्वस्थ जीवनको सुनिश्चितता), लक्ष्य ४ (समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षा), लक्ष्य ५ (लैङ्गिक समानता) ले पनि गरिवी उन्मूलनमा स्पष्ट प्रभाव राख्दछन् । गरिवीको विवरण (प्रोफाइल) को मापन, अपर्याप्त पोषण, खाद्य उपलब्धता, खानामा खर्च भएको आय, बालबालिकामा हुने कमतौल, धाराको पानीमा पहुँच पुगेका घरधुरी, सुधारिएको सरसफाइ सुविधा पुगेका घरधुरी, विद्युतीय उर्जामा पहुँच पुगेको जनसंख्या तथा खाना पकाउन स्वस्थ इन्धन/उर्जाको प्रयोग गर्ने घरधुरी जस्ता केही सूचकाङ्कहरूले प्रदेश तथा राष्ट्रकै गरिवी तथा पछौटेपनको ठोस अवस्था प्रतिविम्वित गरिरहेका छन् ।

बागमती प्रदेशको गरिवीको विवरण (प्रोफाइल) समग्र राष्ट्रिय विवरणभन्दा राम्रो छ । राष्ट्रिय गरिवीको तह सामान्यतः व्यक्तिले आफू जिउनको लागि गर्नुपर्ने तोकिएको न्यूनतम आम्दानी भन्दा कम आय भएका जनसंख्याको प्रतिशतका आधारमा मापन गरिन्छ । राष्ट्रिय गरिवीको रेखालाई पछि पार्दै बागमती प्रदेशमा गरिवी (व्यक्तिगणना दर) २०.५ प्रतिशत छ (तालिका १); तथा गरिवीको रेखामुनि रहेका बालबालिकाको हिस्सा ३४.६ प्रतिशत रहेको छ । प्रदेशमा प्रतिदिन अमेरिकी डलर १.९ आम्दानीको मापनलाई आधार मान्दा १३.८ प्रतिशत गरिवी छ ।

बहु-आयामिक गरिवीका सूचक दिगो विकास लक्ष्यहरूसँग निकै नै अन्तरसम्बन्धित छ किनभने यसले अति अभाव र पछौटेपनको सरोकारलाई शिक्षा, स्वास्थ्य र मर्यादित जीवन प्रत्याभूत हुने किसिमको जीवनस्तरको महत्वपूर्ण आयामहरू प्रतिविम्वित गर्छ । बहु-आयामिक गरिवीका तीनओटा आयामहरूलाई (पोषण, बाल मृत्युदर) संग मापन गरिन्छ । शिक्षाको दुईओटा (विद्यालयमा विताएको वर्ष र विद्यालयको उपस्थिति/हाजिर) तथा जीवन स्तरको छ ओटा सूचकहरू (इन्धन, सरसफाइ, पिउने पानी, विजुली, घरेको तल्ला/छानोको बनोट तथा सम्पत्तिको स्वामित्व) द्वारा मापन गरिएको छ । यी सूचकहरूले राम्रो परिणामका लागि हस्तक्षेप गर्न मार्गप्रसस्त गर्दै स्पष्ट दिशाबोधसमेत प्रदान गर्न सक्छ । यसका अतिरिक्त बहु-आयामिक गरिवीको सूचक (एमपिआई) संग मानवीय गरिवीको मेल खान्छ ।

बागमती प्रदेशमा बहु-आयामिक गरिवीकाको सूचक ०.०५१ रहेको छ भने व्यक्तिगणनाको बहु-आयामिक गरिवीको सूचक १२.२ प्रतिशत छ । यसले के अर्थ दिन्छ भने १२ प्रतिशतभन्दा केही बढी मानिस प्रदेशमा बहुआयामिक रुपमै गरिव छन । प्रदेशमा गरिव भनेर पहिचान गरिएकाहरु मध्ये गरिवीको सघनता ४१.८६ प्रतिशत छ, उनीहरूमध्ये बहुआयामिक सूचकका आधारमा करिव ४२ प्रतिशत सूचांकमा पछाडी पर्का छन् ।

“ बागमती प्रदेशको गरिवीको विवरण (प्रोफाइल) समग्र राष्ट्रिय विवरणभन्दा राम्रो छ । राष्ट्रिय गरिवीको तह सामान्यतः व्यक्तिले आफू जिउनको लागि गर्नुपर्ने तोकिएको न्यूनतम आम्दानी भन्दा कम आय भएका जनसंख्याको प्रतिशतका आधारमा मापन गरिन्छ ।

तालिका १: बागमती प्रदेशमा गरिवी

प्रदेश	(क) प्रतिव्यक्ति १.९ अमेरिकी डलर आयको मापनमा गरिवी (पिपिपि मूल्य) (जनसंख्याको प्रतिशत)	(ख) बहुआयामिक गरिबी सूचक व्यक्तिगणना अनुपात	ग)राष्ट्रिय गरिबीको रेखामा प्रतिव्यक्ति दर (जनसंख्याको प्रतिशत)	घ) राष्ट्रिय गरिबीको रेखामुनि रहेका बालबालिका (५ वर्षमुनिको प्रतिशत)
राष्ट्रिय तहमा	१४.९	२८.६२	२५.१	३५.३
प्रदेश नं. १	७.४९	१९.६७	१६.७४	२४.४८
प्रदेश नं. २	१५.४३	४७.८९	२६.६९	३५.१२
बागमती प्रदेश	१३.८७	१२.२४	२०.५९	३४.६३
गण्डकी प्रदेश	११.०९	१४.१९	२०.८७	२८.३७
लुम्बिनी प्रदेश	१४.१७	२९.९२	२४.५२	२९.२१
कर्णाली प्रदेश	२७.५४	५१.२२	३८.८३	४८.०५
सुदूरपश्चिम प्रदेश	२९.०३	३३.५६	४५.६१	५९.३८

स्रोत[२] *: (क), (ग) र (घ) केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०६८; (ख) केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०७१*

प्रदेशमा गरिवीको प्रचुरता सबै स्थानमा एकैनासको छैन, जस्तो मकवानपुरमा गरिवीको दर ६८ प्रतिशतभन्दा माथि छ भने काठमाडौंमा १० प्रतिशत भन्दा तल छ। बागमती प्रदेशको हिमाली भेग तथा महाभारत पर्वतमालाको उच्चभेगमा आय (आम्दानी) गरिवीको दर उच्च छ। यो यस्तो प्रदेश हो जहाँ आदिवासी जनजातिहरूको जनसंख्याको अनुपात तुलनात्मक रूपमा उच्च छ (तथ्यचित्र १)।

तथ्यचित्र १: बागमती प्रदेशको गाउँपालिकाहरूको गरिवी नक्साङ्कन

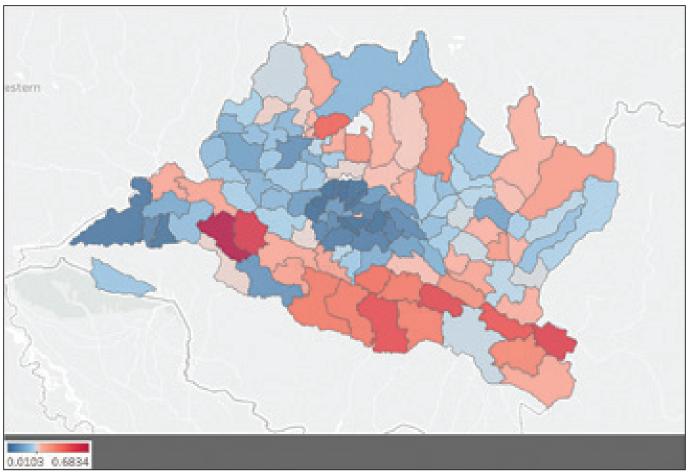

स्रोत: केद्रिय तथ्याङ्क विभाग *र विश्व बैंक*

२ **तथ्याङ्कसमूह सर्भेक्षणबाट लिइएको विश्व बैंक कर्मचारी गणना (बगसूका लागि बाहेक, जुन रायोआ/अक्स्फोर्ड बगसू प्रतिवेदनमा प्रतिवेदित छ।**

> बागमती प्रदेशमा अल्प पोषणको अवस्था कूल जनसंख्याको ४२ प्रतिशत छ, जबकी राष्ट्रिय औसत ३८ प्रतिशत छ । प्रतिव्यक्ति खाद्यान्नको उपलब्धता १११ किलो (राष्ट्रिय रूपमा प्रतिव्यक्ति १९७.५ किलो) रहेको छ । ५ वर्षमुनिका (बालबालिका) को उमेर अनुसारको उचाइ झण्डै तनि गुणले बढी छ जबकी राष्ट्रिय औसत १० प्रतिशत छ।

प्रदेशमा देखिएको गरिवी र भोकमरीको अवस्था ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूमा भएको कुपोषणले गर्दा सृजना भएको हो जुन ७.६ प्रतिशत देखिन्छ। कुपोषण दरमा न्यूनीकरण तव हुन्छ, जब महिलाहरूले तोकिएको स्वास्थ्य मापदण्डबमोजिम सुत्केरी जाँच गराउने अवसर पाउँछन्। बागमती प्रदेशमा कुपोषणको अवस्था राष्ट्रिय औसतभन्दा दुई प्रतिशतले कम छ। गरिवीका लागि अन्य तत्वहरू पनि जिम्मेवार हुन्छन् जस्तै : शिक्षा, सरसफाइ र स्वच्छता, जसको सुधारबाट पनि कुपोषणलाई घटाउन मद्दत पुग्छ।

बागमती प्रदेशमा अल्प पोषणको अवस्था कूल जनसंख्याको ४२ प्रतिशत छ, जबकी राष्ट्रिय औसत ३८ प्रतिशत छ। प्रतिव्यक्ति खाद्यान्नको उपलब्धता १११ किलो (राष्ट्रिय रूपमा प्रतिव्यक्ति १९७.५ किलो) रहेको छ। ५ वर्षमुनिका (बालबालिका) को उमेर अनुसारको उचाइ झण्डै तनि गुणले बढी छ जबकी राष्ट्रिय औसत १० प्रतिशत छ।

उच्च शहरी तथा तुलनात्मक रुपमा राम्रो पूर्वाधारहरू भएको बागमती प्रदेशको तथ्यचित्रहरू उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्नको लागि र खासगरी विपन्न वर्गका मानिसहरूबीच वितरण प्रणालीलाई सुधार गर्दै खाद्य सुरक्षा र पोषणको अवस्थामा गर्नुपर्ने सुधारलाई सांकेतिक रूपमा प्रस्तुत गरेको छ। वाह्रै महिना सिंचाई हुने भूमी यस प्रदेशमा २८.३ प्रतिशत मात्र रहेको छ जबकी राष्ट्रिय औसत २९.२ प्रतिशत रहेको छ। बढी भूमीमा वर्षभरी नियमित सिंचाई हुने अवस्थामा बढोत्तरी गर्न धेरै गृहकार्य र खोजहरू गर्नुपर्ने आवश्यकता छ।

कूल उपभोगको दुई-तिहाई भन्दा बढी खर्च खाद्यान्नमा गर्ने जनसंख्या यद्यपि राष्ट्रिय औसत ४४.१ प्रतिशत रहेको छ जबकी प्रदेशमा यो २५ प्रतिशत मात्र छ। जब आम्दानी वढ्छ तव कुल सर्चको खाद्यान्न उपभोगको अनुपात घट्छ। ५ वर्षमुनिका कमतौल भएका बालबालिका यस प्रदेशमा (४.२ प्रतिशत) राष्ट्रिय स्तरको (९.७ प्रतिशत) तुलनामा आधाभन्दा कम छ।

खाद्यान्नको सर्वसुलभता र उपलब्धता दुबैले एकैसाथ जनताहरूको स्वास्थ्य र समृद्धिलाई उजागर बनाउछ। बागमती प्रदेशमा प्रजनन् उमेरका २३.३ प्रतिशत महिला रक्तअल्पताबाट ग्रसित छन्। रक्तअल्पतालाई पनि "लुप्त गरिवी" पनि बुझिन्छ, जसले गर्दा गर्भावस्थामा शारीरिक तथा बौद्धिक विकासमा नकारात्मक असर पुग्दछ।

विपन्नताको महत्वपूर्ण आयाममध्ये स्वच्छ पिउने पानी/सरसफाइ एवं स्वच्छ उर्जाको उपलब्धता र पहुँच पनि हो। बागमती प्रदेशमा कूल जनसंख्याको ९१.३ प्रतिशत (राष्ट्रिय आँकडा ९४.९ प्रतिशत छ)। मानिसले सुरक्षित तरिकाले व्यवस्थित गरिएको पिउने पानी[३] प्रयोग गरिरहेको तथ्याङ्क छ, प्रदेशमा ४०.८ प्रतिशत घरधुरीले मात्र धाराको पानीको आपूर्ति सुविधा पाएका छन् जुन राष्ट्रिय औसत ३३.३ प्रतिशतभन्दा बढी हो।

यस प्रदेशको उच्च पहाडी क्षेत्रको दुर्गम ग्रामीण इलाकामा विशेषतः सुरक्षित पिउने पानीको पहुँचको समस्या छ। सरसफाइका राम्रो सुविधाहरू, मूलतः शौचालय प्रयोग गर्ने घरधुरी यस प्रदेशमा ६४ प्रतिशत छ, जुन झण्डै राष्ट्रिय औसत बराबर हो। सामान्यतः यो बुझ्नुपर्दछ कि धाराको पानी आपूर्तिमा सहज पहुँच भएका घरधुरी बढेसँगै उन्नत सरसफाइ सुविधा[४] प्रयोग गर्ने घरधुरीको अनुपात पनि उच्च हुन्छ (तथ्यचित्र २)।

---

३ "सुधारिएको स्रोतबाट पानीको प्रयोग गरिरहेका जनसंख्याको प्रतिशतको रुपमा मापन गरिएको: आधिकारिक जनसंख्याको प्रतिशत, जो पिउने पानीको मुख्य स्रोत निजी धारा, सार्वजनिक धारा वा पँधेरा, भूमीगत धारा, खनिएको इनार वा संरक्षित इनार, संरक्षित वा वर्षातको संकलित पानीमा निर्भर छन्। जारको प्रशोधित पिउने पानीको प्रयोग गर्ने घरधुरीलाई खाना पकाउन र हात धुनको लागि प्रयोग गरिने पानीको स्रोत र सुधारिएको र सुधार नगरिएको स्रोत प्रयोग गर्ने आधारमा वर्गीकरण गरिएको छ।"

४ "जनसंख्याको आधिकारिक घरधुरी प्रतिशत जसको घरको शौचालयमा पानी स्वचालित प्रवाह हुने वा खन्याउने प्रणाली जडित धारा, सेफ्टी ट्याङ्की वा ठूलो खाल्डोसहितको शौचालय छ; हावा उचित रुपले प्रवाह हुने खाल्डेचर्पी छ; स्ल्याबसहितको खाल्डेचर्पी छ; वा मलखाद शौचालय छ र जुन अन्य घरपरिवारसँग सो सुविधा बाडिएको छैन।"

तथ्यचित्र २: स्वच्छता प्रयोग गर्ने घरधुरी, छ्वाली/खरको छानो भएका घरधुरी, तथा पाइपबाट आपूर्ति हुने खानेपानीमा पहुँच भएका घरधुरी

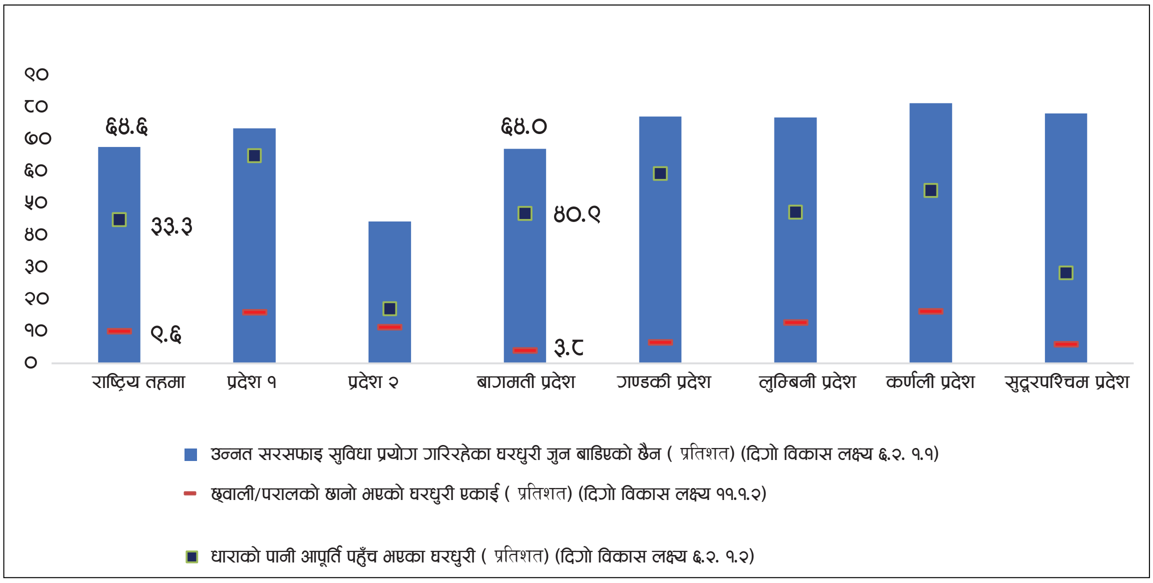

स्रोत: राष्ट्रिय जनसांख्यिकिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण (राजस्वास) (२०७२)

प्रदेशभित्रको जनसंख्याले देशकै सबैभन्दा राम्रो विद्युतिय पहुँच (९८.१ प्रतिशत) पाएको छ। तथापि गुणस्तर भने गतिलो छैन। यसैगरी खाना पकाउनको लागि स्वच्छ उर्जाको प्रयोग गर्ने घरधुरीको प्रतिशत लगभग दोब्बर (६०.८ प्रतिशत) छ जबकी राष्ट्रिय औसत (३३.९ प्रतिशत) छ। ठोस उर्जा अर्थात दाउरा वा गुँइठालाई खाना पकाउने इन्धनको प्रमुख स्रोतको रूपमा प्रयोग गर्ने जनसंख्या ३८.७ प्रतिशत रहेका छन्। खाना पकाउनको लागि ग्यास उपभोग गर्ने जनसंख्या झण्डै ५७ प्रतिशत रहेका छन्। तर मुख्य शहरी केन्द्रहरू तथा ग्रामीण र दुर्गम क्षेत्रहरूबीचको भिन्नता भने ठूलो छ।

सिन्धुली, रामेछाप र मकवानपुरको दुर्गम क्षेत्रका घरधुरीमा विद्युतीकरण २५ प्रतिशत मात्र रहेको छ। स्वच्छ उर्जाले विशेषतः महिला तथा बालबालिकाको स्वास्थ्यमा धेरै सकारात्मक प्रभावहरू पार्दछ। बिधुतको उज्यालोले शिक्षा तथा आर्थिक रूपमा कमजोर र तल्ला वर्गको लागि उत्पादन र आयमूलक कृषि कार्यलार्य प्रभावकारी बनाउँछ। त्यसैगरी केही निश्चित नीति तथा कार्यक्रमहरू जस्तो सामाजिक सुरक्षा र निशुल्क स्वास्थ्य सेवा तथा शिक्षाको पहुँचले गरिवी र विपन्नताको भार बहन गर्न सक्दछ। बागमती प्रदेशले नेपालको कूल उत्पादन (९९० मेगावाट) मध्ये ३४ प्रतिशत (३३८ मेगावाट) योगदान गर्दछ (अर्थ मन्त्रालय, २०७४/७५)।

" यस प्रदेशको उच्च पहाडी क्षेत्रको दुर्गम ग्रामीण इलाकामा विशेषत: सुरक्षित पिउने पानीको पहुँचको समस्या छ । सरसफाइका राम्रो सुविधाहरु, मूलत: शौचालय प्रयोग गर्ने घरधुरी यस प्रदेशमा ६४ प्रतिशत छ, जुन झण्डै राष्ट्रिय औसत बराबर हो ।

तथ्यचित्र ३: स्वच्छ इन्धन, ठोस इन्धनमा निर्भरता तथा विद्युतमा पहुँच भएको जनसंख्या

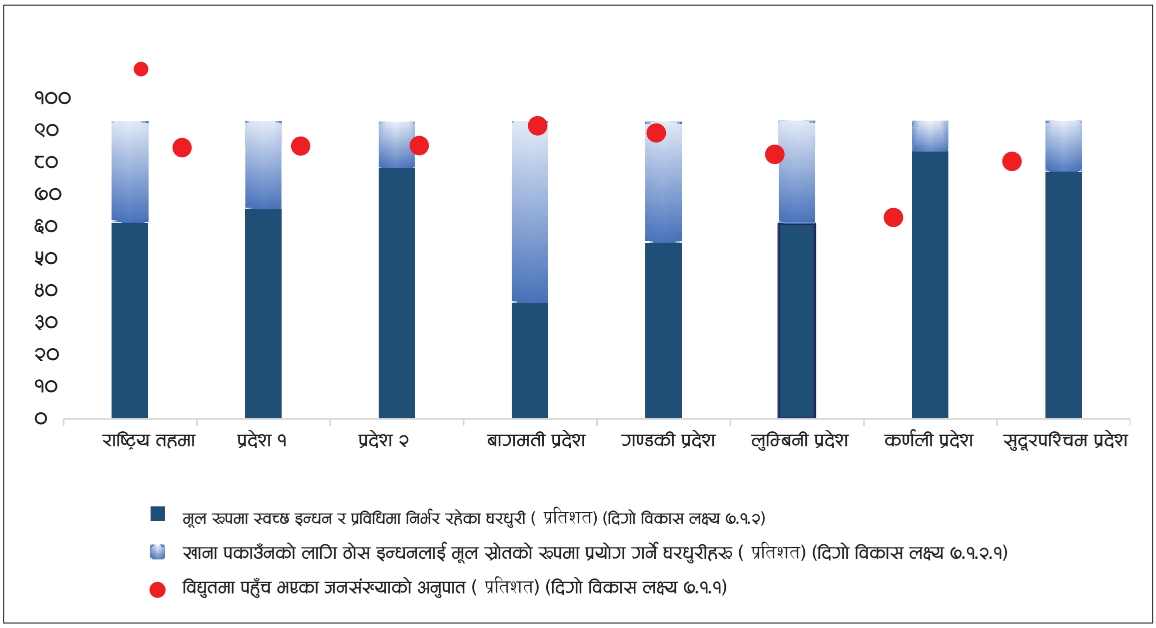

स्रोतः एडिएचएस (२०७३)

प्रदेशको पहिलो आवधिक योजनाको अवधारणापत्रले गरिबी र विपन्नतासँग जुध्नको लागि धेरै रणनीतिहरू तय गरेको छ। तथापि दिगो विकास लक्ष्यका परिमाणात्मक लक्ष्य तथा सूचकाङ्कहरूलाई कार्यक्रमको सन्दर्भमा आत्मसात र स्थानीयकरण गर्न विभिन्न कार्यक्रमबीच ठूलो शक्ति र संयोजन गर्न आवश्यक छ।

३.२ आधारभूत सामाजिक सेवाहरू: स्वास्थ्य तथा शिक्षा

यी लक्ष्यहरूले मूलतः स्वास्थ्य क्षेत्र (लक्ष्य ३) र शिक्षा (लक्ष्य ४) जसले विविध तवरले दिगो विकास लक्ष्यको लगभग सबै लक्ष्यहरू हासिल गर्न आधार तयार गर्नेछ। तिनका सेवाहरूको अवस्थालाई चुनिएका केही सूचकाङ्कहरूबाट व्याख्या गर्न सकिन्छ।

बागमती प्रदेशमा अन्य प्रदेशहरूको तुलनामा राम्रो स्वास्थ्य पूर्वाधार छ। यहाँ २७ ओटा अस्पतालहरू, ४२ ओटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रहरू, ६४२ ओटा स्वास्थ्य चौकी र १०१ ओटा नगर स्वास्थ्य केन्द्रहरू, ८६ ओटा सहकारी स्वास्थ्य इकाई, ६४ ओटा आयुर्वेदिक स्वास्थ्य केन्द्र तथा ९,५६१ ओटा महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरू आदि रहेका छन् (प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, बागमती प्रदेश)।

यस प्रदेशको औसत आयु ६९.७ वर्ष रहेको छ। ५ वर्ष मुनिको मृत्युदर ३६ रहेको छ जबकी राष्ट्रिय औसत ३९ रहेको छ। नवजात शिशु मृत्यदर १७ (राष्ट्रिय २१) रहेको छ। ६९.९ प्रतिशत सुत्केरी सीपालु स्वास्थ्य कार्यकर्ताले गराउँछन् (जबकी राष्ट्रिय ५८ प्रतिशत मात्र छ)। सुत्केरी हुनुपूर्व गर्भवती महिलाले स्वास्थ्य संस्थामा ४ पटक गर्नुपर्ने जाँचको प्रतिशत ६८ रहेको छ, जुन राष्ट्रिय ५३ प्रतिशतभन्दा धेरै राम्रो हो। तर सुत्केरी भएपछि स्वास्थ्यसंस्थामा तीनपटक भेटेर परीक्षण गराउनुपर्ने मापदण्डको भने खासै पालना भएको पाइदैन, जुन राष्ट्रिय स्तरमा १९ हुँदा यस प्रदेशमा १३ प्रतिशत मात्र रहेको छ। यस प्रदेशमा स्वास्थ्यसंस्थामा गएर सुत्केरी गराउने प्रतिशत सबैभन्दा उच्च छ, जहाँ ९०.४ प्रतिशत शिशुले खोपको तीन मात्रा प्राप्त गर्दछन्। नवजात शिशु मृत्युदर घटाउनको लागि सुरक्षित पानी, सरसफाइ र स्वच्छता जस्ता कुराहरूको धेरै बलियो भूमिका हुन्छ।

तथ्यचित्र ४: नवजात शिशु मृत्युदर र गर्भावस्थाको जाँच

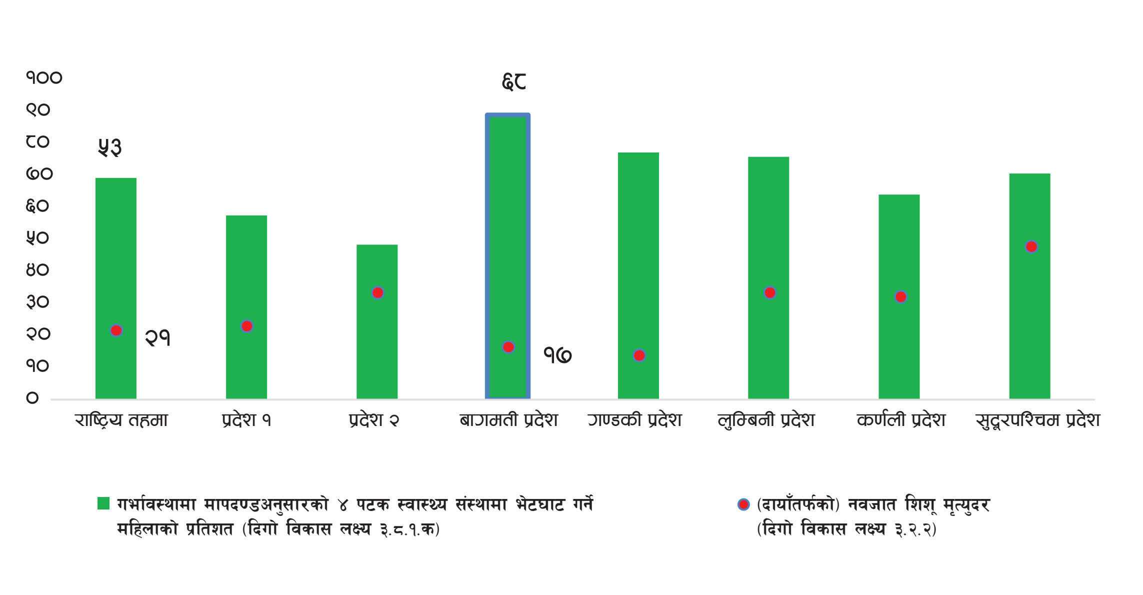

स्रोतः *स्वास्थ्य मन्त्रालय, २०७३*

स्वास्थ्य नतिजाहरू पहुँच, सर्वसुलभता (खर्चले धान्न सक्ने) र शिक्षा संग विशेष संबन्ध राख्छन् । प्रदेशमा कूल घरधुरीमध्ये झण्डै ६९.३ प्रतिशत मानिसहरू ३० मिनेटको पैदल दुरीबाट स्वास्थ्य सुविधा लिनसक्ने अवस्थामा छन् (राष्ट्रिय ६१.६ प्रतिशत), र कूल जनसंख्यामध्ये ६.१५ प्रतिशतले घरेलु आम्दानीको ठूलो हिस्सा स्वास्थ्यमा खर्च गर्दछन् । यस प्रदेशको काठमाडौं र चितवन तथा ग्रामीण पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रबीच भिन्नताहरू अनपेक्षित छन् । सेवाहरू समयमै र गुणस्तरीय एवं सुविधाजनक रूपमा प्रवाह भएको सुनिश्चित गर्न कर्मचारी व्यवस्थापनको चुनौति टड्कारो देखिएको छ ।

बागमती प्रदेशमा कूल पुरुषहरूमध्ये करिव ३९.२ प्रतिशतले उच्च रक्तचापको औषधि सेवन गरिहेका छन् । उच्च रक्तचापले गर्दा मुटुसम्बन्धी रोगहरूको जोखिमतर्फ धकेलिरहेको छ, जुन अन्ततः अस्वस्थ भोजन, विशेषगरी उच्च सोडियम क्लोराइडयुक्त भोजन तथा शारीरिक निश्क्रियताले उत्पन्न हुनेगर्दछ ।

धेरै दिगो विकास लक्ष्यहरू हासिल गर्नका लागि विशेषगरी गरिवीको अन्त्य, स्वस्थ जीवनयापन, लैङ्गिक समानता, र आर्थिक वृद्धि जस्ता कुराहरूमा शिक्षाले ज्यादै महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । समानरुपले, अन्य क्षेत्रहरूमा प्रगति हासिल हुँदा स्वभाविक रूपमा विविध माध्यमबाट शिक्षामा पनि ठूलो प्रभाव पर्छ । यस प्रदेशमा ११,१२४ आधारभूत विद्यालय, ३,७०५ माध्यामिक विद्यालयहरू स्थापित छन् ।

“ बागमती प्रदेशमा कूल पुरुषहरूमध्ये करिव ३९.२ प्रतिशतले उच्च रक्तचापको औषधि सेवन गरिहेका छन् । उच्च रक्तचापले गर्दा मुटुसम्बन्धी (सिडिभी) नसर्ने रोगहरुको जोखिमतर्फ धकेलिरहेको छ, जुन अन्ततः अस्वस्थ भोजन, विशेषगरी उच्च सोडियम क्लोराइडयुक्त भोजन तथा शारीरिक निश्क्रियताले उत्पन्न हुनेगर्दछ ।

तथ्यचित्र ५: साक्षरता दर (१५-४९ वर्ष)

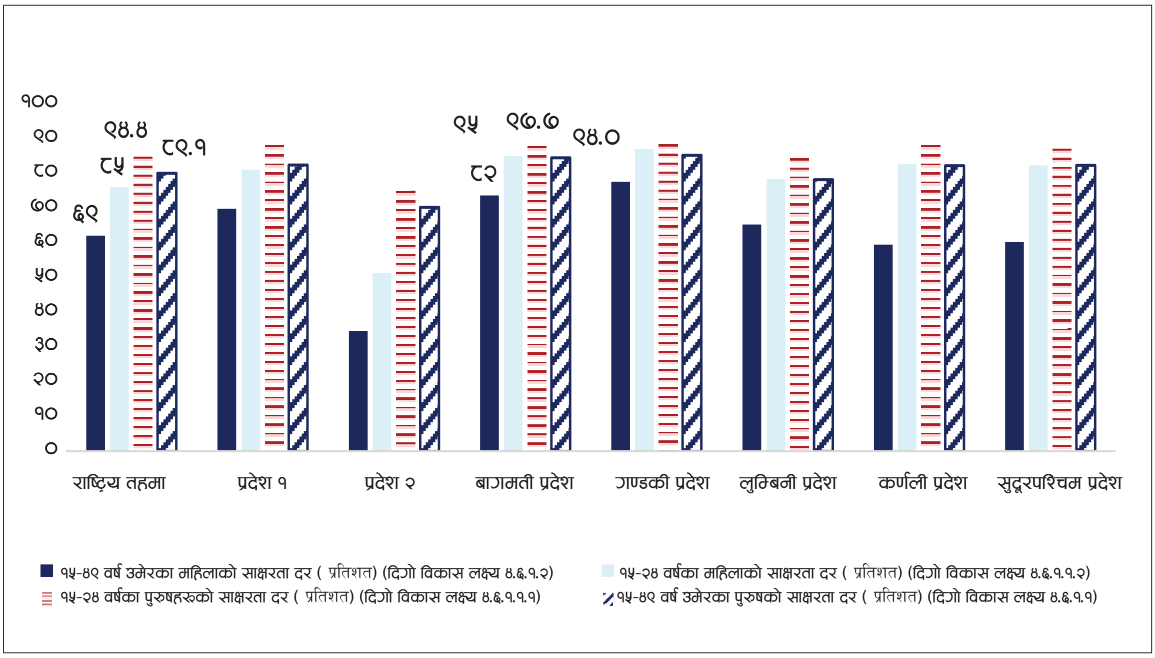

स्रोत: सन् २०१६ मा विश्व बैंकले आँकलन गरेको एनडिएचएस तथ्याङ्क सर्वेक्षण

१५-४९ वर्ष उमेर समूहमा बागमती प्रदेशको कुल साक्षरता दर पुरुष र महिलाको क्रमशः ९३.९ प्रतिशत र ८२ प्रतिशत रहेको छ। तथापि १५-२४ उमेर समूहका पुरुष र महिलाको साक्षरता दर क्रमशः उच्च ९७.७ प्रतिशत र ९४.५ प्रतिशत रहेको छ (तथ्यचित्र ५)।

यस प्रदेशको बालबालिकाहरूको प्राथमिक विद्यालयमा भर्ना दर ९७.१ प्रतिशत रहेको छ भने प्राथमिक विद्यालयमा लैंगिक समानता १ को बराबर नै छ। विद्यालयमा हुने नयाँ भर्नादरले विद्यालय-उमेरका बालबालिकाहरूलाई उच्च रुपले समेटेको स्पष्ट गर्छ। प्राथमिक तहको कूल भर्ना दर १३५.२ छ भने आधारभूत तहको १२५.२ रहेको छ (शिक्षा विभाग, २०७४)। कूल भर्ना दरले प्राथमिक विद्यालयमा भर्ना भएका सबै उमेरका विद्यार्थीको संख्या प्रतिनिधित्व गर्दछ, जसलाई आधिकारिक प्राथमिक विद्यालय उमेरका विद्यार्थीको संख्याले भाग गरिन्छ। प्राथमिक तथा आधारभूत दुवै तहमा गरिएको जिइआरको विश्लेषणले प्राथमिक र आधारभूत तहमा सो तहलाई आवश्यकभन्दा बढी उमेरको बालबालिकाको अनुपात उच्च देखाउँछ।

प्राथमिक तथा आधारभूत तहमा लैङ्गिक समानता सूचक (जिपिआई) क्रमशः १ र १.०१ रहेको छ। जिपिआई महिला र पुरुषको शिक्षाको पहुँचको तुलनात्मक मापन गर्नको लागि निर्माण गरिएको हो। जिपिआईको (अंक १) ले महिला र पुरुषको समानता दर्शाउँछ। बागमती प्रदेशमा लैङ्गिक समानताको सूचक एक भन्दा बढी छ, अर्थात छात्रा बढी छन्।

३.३ असमानता तथा समावेशीकरण

दिगो विकास लक्ष्य ५ (लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तिकरण), १० (मुलुकभित्र र मुलुकहरूबीचको असमानता घटाउने), र १५ (शान्ति र न्याय) ले असमानता र समावेशीकरणमा चासो राख्छ। सबै खालका असमानताहरूमध्ये पनि लैङ्गिक असमानता ज्यादै व्याप्त र उल्लेखनीय छ। नेपाली समाजमा लैङ्गिक असमानता ऐतिहासिक रूपमा जकडिएको छ, जसले आर्थिक क्रियाकलापमा ह्रास ल्याउने, न्यून उत्पादकत्व र धिमा आर्थिक वृद्धिलाई बढावा दिन्छ।

राष्ट्रिय जीवन स्तर सर्वेक्षण (एनएलएसएस) २०६७/६८ ले महिलाहरूको श्रमशक्तिमा सहभागिताको चित्र प्रस्तुत गर्दछ, बागमती प्रदेशको श्रमशक्तिमा रहेका प्रत्येक १०० जना पुरुष छन भने महिलाको अनुपात ६५ छ, यो अनुपात राष्ट्रिय स्तरको बराबर नै हो । महिलाहरूले १९ प्रतिशत समय घरायसी काममा बिताउँछन् । सम्पत्तिमा करिब १४ प्रतिशत महिलाको मात्र स्वामित्व छ । विवाहित महिलाहरूले भोग्ने शारीरिक हिंसाको अनुपात २१.३ प्रतिशत छ भने ७.९ प्रतिशतले यौनजन्य हिंसा भोग्ने गरेका छन् । यसले महिला अशक्तिकरण र अति असमानता अहिलेपनि व्याप्त छ देखाउँछ ।

यसैगरी, यौन तथा प्रजनन् अधिकारको पहुँचले मातृ मृत्युदर र सरुवा रोगहरूको न्यूनीकरणमा समेत प्रभाव पर्दछ । बागमती प्रदेशमा १५-४९ वर्ष उमेरका २०.२ प्रतिशत महिलाहरूले मात्र गर्भनिरोधक साधनहरूको प्रयोगबारे सुसूचित निर्णय गर्दछन् (स्वास्थ्य मन्त्रालय, २०७४), यद्यपि गर्भनिरोधक साधनको प्रयोगको दर ४९.२ र कूल प्रजनन् दर १.८ मा अडेक सिमित छ ।

बागमती प्रदेशले राष्ट्रिय कूल गार्हस्थ उत्पादनमा ४१ प्रतिशत योगदान गर्दछ, जुन अमेरिकी डलर १ अर्ब ४० करोड बराबर हो (केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०७६) । जनसंख्याको पिँधको ४० प्रतिशत हिस्साको कूल उपभोग लगभग १६.२ प्रतिशत रहेको छ, जहाँकी पिँधको २० प्रतिशतको उपभोगको हिस्सा ५.८ प्रतिशत मात्र छ । कूल उपभोगको हिस्सामा देखिएको असमानुपातिक परिवर्तन र जनसंख्याको हिस्साले के पत्ता लाग्छ भने अझैपनि न्यून १० प्रतिशत जनसंख्यामा आयको अधिकतर समान वितरण रहेको छ ।

असमानताको मापन विधिको रूपमा गिनी गुणाङ्क, र हालसालै, पल्मा सूचक पनि प्रचलनमा आएको छ, जसअनुसार बागमती प्रदेशको अवस्था क्रमशः ०.३५ र १.४५ विन्दुमा रहेको छ (केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०६८) । बागमती प्रदेशको गिनी गुणाङ्क देशैभरीमध्ये उच्च छ । पल्मा सूचक एक अंकको नजिक हुँदा मध्यमवर्गको हिस्सा निश्चित समयमा ह्वात्तै बढेको बुझिन्छ । असमानताका यी मापनहरूले हेर्दा र कूल कूल गार्हस्थ उत्पादनमा योगदान हेर्दा बागमती प्रदेश सबैभन्दा समृद्ध प्रदेशको रूपमा रहेको छ, तथापि असमानताको तह भने उच्च नै छ । यसको अर्थ वृद्धि केन्द्रित नीतिहरूको पहिचान गर्दै महिला, दलित, आदिवासी जनजाति तथा अन्य सीमान्तकृत समुहमा तिनको वितरणकारी प्रभाव पार्नु बुद्धिमानी ठहर्छ ।

तालिका २: असमानताको मापनहरू

प्रदेश	क) जिनी गुणाङ्कद्वारा मापन गरिएका	ख) पल्मा सूचक	(ग) पिँधका ४० प्रतिशत मानिसहरूको कूल आम्दानीको हिस्सा।	(घ) पिँधका ४० प्रतिशत मानिसहरूको कूल उपभोगमा हिस्सा।
प्रदेश नं. १	२८.९३	१.०६	९.३४	२०.९५
प्रदेश नं. २	२९.५०	१.११	१०.८५	१९.५२
बागमती प्रदेश	३५.३३	१.४५	५.४८	१६.२५
गण्डकी प्रदेश	३४.६६	१.४१	७.८१	१८.९२
लुम्बिनी प्रदेश	३२.४९	१.२८	४.५७	२०.२८
कर्णाली प्रदेश	२७.०१	०.९३	२.८६	२१.३८
सुदूरपश्चिम प्रदेश	३०.२२	१.१३	१.७३	२१.०४

स्रोतः *एनएलएसएस (२०६८)- विश्व बैंकको प्रक्षेपण*

गरिवीविरुद्धको लडाँइमा असमानताले अर्थ राख्छ। किनभने असमानता कम भयो भने गरिवी न्यूनीकरणको वृद्धि तिब्र हुन्छ, त्यसले गर्दा गरिव वर्ग बढी लाभान्वित हुन्छन्।

दिगो विकासको पूर्वसर्त समावेशी र शान्तिपूर्ण समाजहरूको प्रवर्द्धन हो जसले सबैलाई न्यायमा पहुँच प्रत्याभूत गर्दछ र सबै तहमा प्रभावकारी, जबाफदेही र समावेशी संस्थाको निर्माण हुन्छ, जसलाई दिगो विकास लक्ष्य १६ ले सम्बोधन गर्छ। असमानता, शोषण र दुरुपयोगको अन्त्य गर्ने, हिंसाको न्यूनीकरण गर्ने, कानूनी शासनको प्रवर्द्धन गर्ने, भ्रष्टाचार घटाउने, पारदर्शी र जबाफदेही संस्थाको विकास गर्ने, सहभागितामूलक प्रतिनिधित्वको सुनिश्चित् गर्ने, कानूनी परिचय प्रदान गर्ने, तथा सूचनामा आम सर्वसाधारणको पहुँच सुनिश्चित गर्ने, र मौलिक स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्ने यस लक्ष्यका सारभूत तत्वहरू हुन्। यी पक्षहरूसँग सम्बन्धित सूचनाहरू राष्ट्रिय स्तरमा समेत कम हुन्छ। यी पक्षहरूसँग सम्बन्धित भरपर्दा सूचनाहरूको आधार बागमती प्रदेश तहमा समेत सृजना गर्नुपर्ने आवश्यकता छ।

३.४ आर्थिक वृद्धि, रोजगारी तथा पूर्वाधार

दिगो विकास लक्ष्यहरू ८ (समावेशी र दिगो आर्थिक वृद्धिको प्रवर्द्धन गर्ने, उत्पादनमूलक पूर्ण रोजगारी र मर्यादित काम), ९ (उत्थानशील पूर्वाधार, दिगो औद्योगिकरण र नवप्रवर्तन), ११ (समावेशी, सुरक्षित, उत्थानशील, दिगो बसोबासस्थल) र १२ (दिगो उपभोग तथा उत्पादन) आर्थिक वृद्धि, रोजगारी र पूर्वाधारसँग सरोकार राख्दछ, जुन अर्को शब्दमा दिगो विकासको “हार्डवयर” अर्थात ठोस आधार स्तम्भको रूपमा बुझ्न सकिन्छ।

> दिगो विकासको पूर्वसर्त समावेशी र शान्तिपूर्ण समाजहरुको प्रवर्द्धन हो जसले सबैलाई न्यायमा पहुँच प्रत्याभूत गर्दछ र सबै तहमा प्रभावकारी, जबाफदेही र समावेशी संस्थाको निर्माण हुन्छ, त्यसको चुरोकुरा दिगो विकास लक्ष्यको लक्ष्य १६ ले सम्बोधन गर्छ ।

कृषिले कूल गार्हस्थ उत्पादनको १३.६ प्रतिशत योगदान गर्छ, व्यापार तथा यातायात, सञ्चारले ३३.९ प्रतिशत, घरजग्गा कारोबार (रियर स्टेट) ले २०.१ प्रतिशत, शिक्षा र स्वास्थ्य सेवाले ५.२ प्रतिशत, निर्माणसम्बन्धी ५.५ प्रतिशत, उत्पादनसम्बन्धी/विकास सम्बन्धी ५.४ र बाँकी अन्य क्षेत्रबाट योगदान हुन्छ (केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०७६)। पछिल्लो आर्थिक व्यवसाय सर्वेक्षणका अनुसार बागमती प्रदेशले कूल आर्थिक/व्यापारिक प्रतिष्ठानहरू २८२,०५६ अर्थात कूलमध्येको ३१ प्रतिशत ले ११,९०,७२१ अर्थात कूलमध्येको ३५ प्रतिशतलाई रोजगारी दिलाएको छ।

श्रमशक्ति सर्वेक्षण २०७४/७५ ले बागमती प्रदेशको श्रमशक्ति सहभागिताको दर ४७.१ देखिन्छ, जबकी राष्ट्रिय दर ३८.५ रहेको छ। यस प्रदेशको बेरोजगारी दर ७ (राष्ट्रिय ११.४) रहेको छ। रोजगार जनसंख्याको अनुपात हेर्दा प्रदेशको ४३.८ को तुलनामा राष्ट्रिय रोजगारी दर ३४.२ छ अर्थात राष्ट्रिय भन्दा केही मजबुत छ (तथ्यचित्र ६)। औपचारिक क्षेत्र र अनौपचारिक क्षेत्रको जम्मा रोजगारी क्रमशः १९.४ र ८०.६ रहेको छ र औपचारिक क्षेत्रको प्रायः ९८ प्रतिशत रोजगारी गैरकृषि क्षेत्रको रहेको छ।

रोजगार व्यक्तिको औसत मासिक आम्दानी बागमती प्रदेशमा १८००० रुपैयाँ रहेको जबकी राष्ट्रिय मासिक औसत १५२०८ रुपैयाँ छ। रोजगारीको परिदृष्य देशको सबै प्रदेशहरूको भन्दा बागमती प्रदेशको राम्रो त देखिन्छ तर समग्र तस्वीर हेर्दा सन्तोषजनक भने छैन। किनभने अनौपचारिक क्षेत्र बढी प्रभावशाली बन्छ। यस प्रदेशमा ऊर्जाशील जनसंख्या धेरै छ र कूल जनसंख्याको ४७.३ प्रतिशत आप्रवाशनमा छन् भने जबकी राष्ट्रिय स्तरमा यो ३६.२ प्रतिशत रहेको छ (केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०७६)।

तथ्यचित्र ६: रोजगारीको तस्बीर

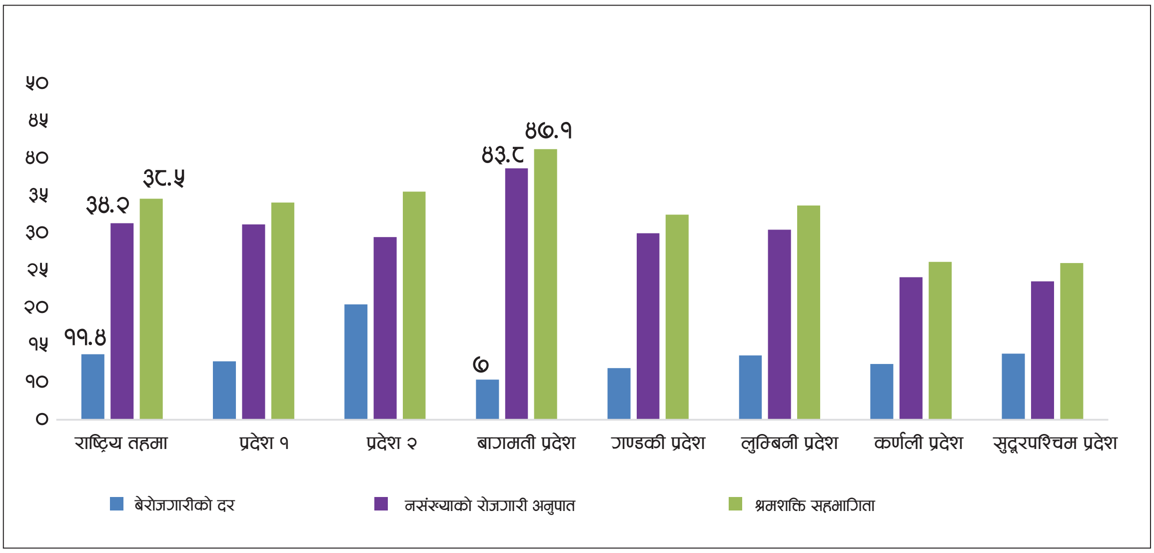

स्रोत: *केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०७६*

श्रमशक्ति सर्वेक्षण तथ्याङ्कले करिब २० हजार युवा (१५-२४ वर्षका) समय सम्बन्धित अल्पबेरोगारीमा रहेको देखाउँछ।

तथ्यचित्र ७: बेरोजगारी र न्यून रोजगारी २०६८

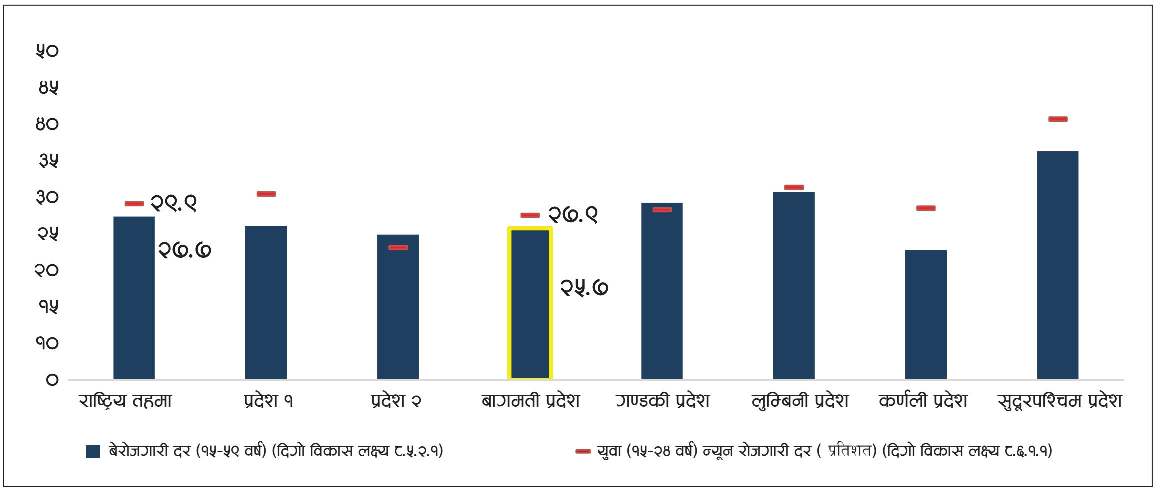

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०६८

देशभरका एघार ओटा औद्योगिक क्षेत्रहरूमध्ये चारओटा यसै प्रदेशमा पर्दछ, जसले कूल ठूला उद्योगमध्ये ६८ प्रतिशत उद्योगलाई समेट्दछ। साथै तिनले कामगर्ने उमेर समूहका ३५०,००० जनसंख्यालाई रोजगारी प्रदान गर्छ (प्रनीयोआ २०७५)। प्रदेशका कूल उद्योगहरूमध्ये ३२ प्रतिशत उत्पादनमूलक छन्। उपलब्ध तथ्याङ्कले औद्योगिक क्षेत्रको कूल रोजगारीको करिव १५.२ प्रतिशत हिस्सा यस प्रदेशले समेट्छ (राष्ट्रिय १०.५) भन्ने दर्शाउँछ।[५]

तथ्यचित्र ८: कूल रोजगारीको समानुपातमा उत्पादनमूलक औद्योगिक क्षेत्रको रोजगारी, २०६८

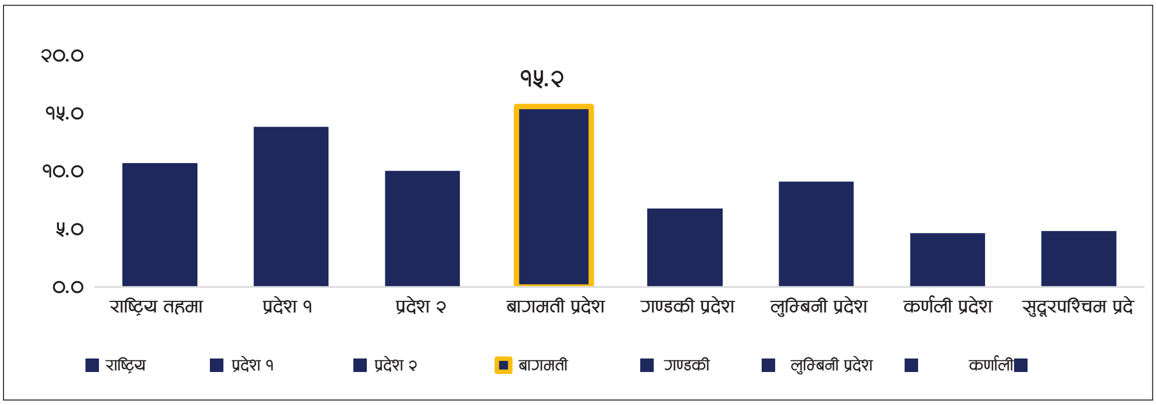

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०६८

यस प्रदेशमा वित्तीय सेवामा पहुँच २२.५% रहेको छ, जबकीँ राष्ट्रिय औसत २१ प्रतिशत छ। प्रदेशको कूल जनसंख्याको ७५ प्रतिशत मानिसहरूको ३० मिनेट पैदलदुरी नजिक सहकारी सुविधाको पहुँच छ।

प्रदेशमा धेरैजसो दिगो विकास लक्ष्यहरूको हासिल गर्नको लागि सहयोगीसिद्ध हुने सडक पूर्वाधारको सञ्जाल सबल रहेको छ। बागमती प्रदेशमा रणनीतिक सडक सञ्जालअन्तर्गत २,४५२ किमि जिल्लामा र १४,८४२ किमि स्थानीय तहमा विकास भएको छ (अर्थ मन्त्रालय, २०७४/७५)। जिल्ला तथा स्थानीय तहको ५ प्रतिशतभन्दा केही बढी सडक कालोपत्रे छ। बागमती प्रदेशमा जुनसुकै मौसममा गाडी चल्ने सडकबाट २ किलोमिटर भित्रको सेरोफेरोमा बस्ने ग्रामीण जनसंख्या ७३.७ प्रतिशत रहेको छ भने देशको सो संख्याको प्रतिशत ७८.८ छ। रणनीतिक सडकको घनत्व यस प्रदेशमा प्रति १०० वर्ग किमिमा १२ किमि (राष्ट्रिय औसत

[५] **एनएसएफएस २०७५/७६ ले १५.१ रोजगारी उत्पादनमूलक उद्योगमा रहेको उल्लेख छ। यद्यपि प्रदेशगत रुपमा यसले तथ्याङ्क प्रदान गर्दैन।**

प्रति १०० वर्ग किमिमा ९ किमि) रहेको छ। ग्रामीण सडकको घनत्व प्रति १०० वर्ग किमिमा ८.७ किमि रहेको छ। ३० मिनेटको दुरीभित्र स्तरीकृत/ग्राभेल गरिएको सडकमा पुग्न सक्ने घरधुरी ६३.८ प्रतिशत छ जुन राष्ट्रिय मात्र ५०.६ प्रतिशतभन्दा धेरै हो।

बागमती प्रदेश देशकै सबैभन्दा घना शहर भएको प्रदेश हो। ४५ ओटा नगरपालिकामा शहरी भागमा बस्ने जनसंख्या ७३ प्रतिशत छ। तर शहरी जनसंख्याको अनुपात मात्र ४९.६ प्रतिशत छ, जसको जनघनत्व हेर्दा प्रति हेक्टर १० जना छ। प्रदेशभित्रको कूल शहरी जनसंख्यामध्ये ७६ प्रतिशत काठमाडौं, चितवन, हेटौडा र काभ्रे गरी चारओटा उपत्यकामा मात्र बस्दछन् (प्रनीयोआ)। सरकारको शहरी विकास रणनीतिले काठमाडौं उपत्यकाबाहेकको शहरी पूर्वाधार विकास सूचक (त्यसले आधारभूत पूर्वाधार जस्तो विद्युत, पानी, सरसफाइ, सडकको अवस्था, आवास, ठोस फोहर व्यवस्थापनलाई ध्यान दिन्छ।) कमजोर देखाएको छ।

दिगो उपभोग र उत्पादनसँग सम्बन्धित सूचना उपलब्ध छैनन् तथापि सूचनाको मोटामोटी अवस्था जलस्रोतको प्रयोग (१० प्रतिशत) खनिज इन्धन उपभोग (१२.५ प्रतिशत), बाली भित्राएपछिको नोक्सानी (१५ प्रतिशत), खाद्यान्न-नोक्सानी सूचक (१०) र उद्योगहरूमा प्लाष्टिकको पुनःप्रयोग २४.५ प्रतिशत आदि राष्ट्रिय स्तरको तथ्याङ्कमा पाउन सकिन्छ।

३.५ वातावरण र जलवायु परिवर्तन

बागमती प्रदेशमा सान्दर्भिक हुने दिगो विकास लक्ष्यहरूमा १३ (जलवायु परिवर्तन), १५ (जैविक विविधता) पनि हुन्। जलवायु परिवर्तन लक्ष्यले जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित जोखिमहरू विरुद्ध क्षमता अनुकुलन र समानुकुलन सुदृढ गर्ने, राष्ट्रिय नीतिहरूमा जलवायु परिवर्तनका मापनहरू एकीकरण गर्ने, र जनचेतना अभिवृद्धि गर्दै संस्थागत क्षमता सुदृढिकरण गर्ने जस्ता परिमाणात्मक लक्ष्यहरू समेटेका छन्। राष्ट्रिय तहको हरितगृह ग्यास उत्सर्जन गर्ने परिमाणात्मक लक्ष्य तय गरिएको छ तथा स्थानीय, सामुदायिक तहहरूमा जलवायु परिवर्तनको मापन अनुकुलन प्रस्तावित छ। प्रादेशिक तहमा यी पक्षहरूको अवस्था पहिल्याउन जरुरी देखिन्छ।

जैविक विविधतामा संरक्षण, पुनर्भण्डारण, तथा वनजंगल, जैविक विविधताको दिगो व्यवस्थापन, मरुभूमीकरण नियन्त्रण तथा हिमाली पारिस्थितिकीय प्रणालीको रक्षा र प्राकृतिक बासस्थानको क्षयीकरणलाई न्यूनिकरण गर्ने कुरामा जोड दिइएको छ। राष्ट्रिय स्तरमा तय गरिएका सूचकाङ्क र परिमाणात्मक लक्ष्यहरूले वन क्षेत्रको समानुपातिक उपयोग, समुदायमा-आधारित वन व्यवस्थापन, वृक्षारोपण, वनको घनत्व, संरक्षित क्षेत्रले ओगटेको हिमाली पारिस्थितिक प्रणाली, संकटासन्न तथा विश्व सम्पदामा सूचीकृत (पन्छी, शरिसृप र स्तनधारी) प्राणी तथा जडिबुटी तथा संरक्षण सूचीमा रहेका वनस्पतिका प्रजातिहरू संरक्षण गर्ने आदि कार्यहरू समेटिएका छन्। धेरै सूचकाङ्कहरू प्रादेशिक तहको तथ्याङ्कमा पहिले नै विद्यमान छन् र कतिपय सहज रूपमा उत्पादन गर्न पनि सकिन्छ। यी कुराहरू प्रादेशिक तहहरूमा दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरण गर्दाखेरी आत्मसात गर्न जरुरी छ।

> “ दिगो उपभोग र उत्पादनसँग सम्बन्धित सूचना उपलब्ध छैनन् तथापि सूचनाको मोटामोटी अवस्था जलस्रोतको प्रयोग (१० प्रतिशत) धाउ इन्धन उपभोग (१२.५ प्रतिशत), बाली भित्राएपछिको नोक्सानी (१५ प्रतिशत), खाद्यान्न-नोक्सानी सूचक (१०) र उद्योगहरूमा प्लाष्टिकको पुनचक्रीकरण २४.५ प्रतिशत आदि राष्ट्रिय स्तरको तथ्याङ्कमा पाउन सकिन्छ ।

४

अध्याय

प्रादेशिक योजना तथा बजेट निर्माणमा दिगो विकास लक्ष्यहरु

४.१ कार्यान्वयन रणनीतिहरू

दिगो विकास लक्ष्यहरू हासिल गर्ने कुरा बागमती प्रदेशमा दिगो विकास लक्ष्य मार्गचित्र कसरी कार्यान्वयन गरिन्छ भन्ने कुराले निर्धारण हुन्छ । तल दिइएका रणनीतिहरू मार्गचित्रको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित्‌ताका लागि विभिन्न तहहरूमा अंगिकार गर्न सकिन्छ ।

(क) दिगो विकास लक्ष्यहरूलाई योजना र बजेट प्रणालीसँग नियमित रूपमा समायोजन गर्ने

(ख) दिगो विकास लक्ष्यहरूलाई स्थानीय सरकारको तहमा स्थानीयकरण गर्ने, र

(ग) अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गर्ने जसले नियमित पृष्ठपोषण प्रदान गरोस् ।

बागमती प्रदेशले सन् २०३० सम्ममा राष्ट्रिय परिमाणात्मक लक्ष्यहरूको परिणाम हासिल गर्न सहजीकरणका लागि दिगो विकास लक्ष्यहरू कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ । यसका साथै दिगो विकास लक्ष्यहरूबीच अन्तरक्रिया र महाशक्ति सृजनाका लागि दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनमा भरपुर प्रोत्साहन गर्नुपर्दछ । उदाहरणको लागि गरिवी, भोकमरी, अशक्तता, त्यक्तता र लैङ्गिक असमानता जस्ता विषयहरू समग्र मानव विकास हासिल गर्नका लागि अन्तरसम्बन्धित चुनौतिहरू हुन् । गरिवी र भोकमरी घटाउने, शिक्षा र आम स्वास्थ्य सेवाको प्रवर्द्धन तथा लैंङ्गिक समानता सुनिश्चित गर्ने कार्यले सकारात्मक प्रभाव पर्दछ । आगामी १० वर्षभित्रमा पूर्ण गरिवीको अन्त्य गर्ने तथा अहिलेको विद्यमान गरिवी न्यूनिकरण गर्न प्रत्येक वर्ष एक प्रतिशत विन्दुले गरिवीको दर घटाउने कार्य चुनौतिपूर्ण नै छ (तथ्यचित्र ९)।

तथ्यचित्र ९: गरिवीको रेखाभन्दा तलका जनसंख्या (पिपिपि मूल्य)

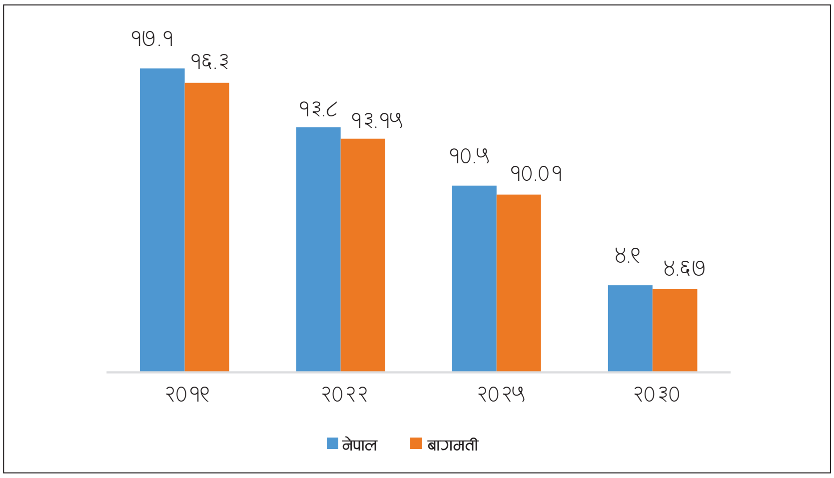

स्रोतः प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

यद्यपि, बहुआयामिक गरिवी राष्ट्रिय गरिवीको रेखा प्रयोग गरी मापन गरिएको गरिवीभन्दा धेरै उच्च छ (तथ्यचित्र १०)। गरिवी न्यूनीकरणको लक्ष्य सशक्तिकरण, शिक्षा, सुस्वास्थ्य, दीर्घायू, तथा किफायतीपना जस्ता उर्जाशील प्रणालीहरूबीचको सकारात्मक अन्तरक्रिया हुनुपर्दछ । उदाहरणको लागि दिगो विकास लक्ष्य १ (गरिवीको अन्त्य) सामाजिक-आर्थिक प्रकृतिको छ । महिलाको रोजगारी तथा आय आर्जन अवसरहरूका लागि नीतिहरूको सम्वर्द्धनले गरिवीमात्र न्यूनीकरण हुँदैन, बरु महिलाको सशक्तिकरण र त्यसपछि लैङ्गिक समानतासमेतको प्रवर्द्धन हुन्छ । उच्च आम्दानीले अन्ततोगत्वा गरिवी मात्र घटाउँदैन (दिगो विकास लक्ष्य १), गरिवहरूका लागि शैक्षिक अवसरहरूको सुधार (दिगो विकास लक्ष्य ४) जलवायु परिवर्तनविरुद्धको पहल गर्न वातावरणीय प्रति सचेत (दिगो विकास लक्ष्य १३) नागरिकहरूको उत्पादन हुनेछ, र उत्तरदायी र प्रभावकारी संस्थाको सुनिश्चित गर्न आम सचेतनाको बढोत्तरी समेत हुनेछ ।

तथ्यचित्र १०: बहुआयामिक गरिबी मापन

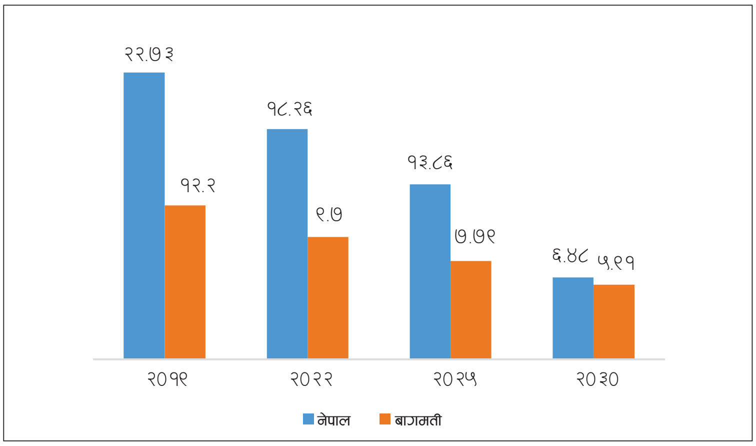

स्रोत: प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

फराकिलो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न उत्पादन र आम्दानी सृजनाका प्रक्रियाहरूको पुनसंरचना गर्न जरुरी छ। प्रदेशले रामेछापमा व्यापार प्रवर्द्धन केन्द्र स्थापना गर्न आर्थिक प्रक्रियाहरूको पहल गरेको छ, त्यसभन्दा बढी सरकारले कागज उत्पादन कारखाना स्थापना गर्न सार्वजनिक निजी साझेदारी मोडल लागू गर्ने जस्ता घरेलु उत्पादनको प्रवर्द्धन गर्ने तथा जनचेतनामूलक कार्यक्रमका लागि आवश्यक रकमको व्यवस्था गरेको छ, जसको लागि २५ देखि ३० प्रतिशतसम्म उत्पादनमूलक क्षेत्रमा आफ्नो कर्जा प्रवाह गर्ने सहकारीहरू आवश्यक हुन्छ। यी गतिविधिहरू रोजगारी सृजना गर्ने गतिविधिको प्रवर्द्धन गर्न ठोस आधार खडा हुनेछ (प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, २०७६)।

यसका अतिरिक्त सरकारको योजना निजी क्षेत्र र सहकारीबीचको सहकार्य प्रवर्द्धन गर्ने छ, र भाडालाई दिइने प्राथमिकता र ठेक्का खेतीले कृषि क्षेत्रमा तय भएको परिमाणात्मक लक्ष्यको उपलब्धि हासिल गर्न सहयोग पुग्नेछ। त्यसका साथै प्रतिफलमा आधारित सहुलियतको कार्यान्वयनले आर्थिक कोषको प्रयोगमा विश्वासयोग्य नियन्त्रण सुनिश्चित गर्नेछ (प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, २०७६)।

यस प्रदेशमा शहरी पालिकाहरूमा मात्र ७० प्रतिशतभन्दा माथि जनसंख्या रहेको छ, र यो द्रुत गतिमा शहरीकरण हुँदैछ। मध्यम वर्गको बढ्दो आकांक्षाले शहरी सुविधाहरू वृद्धिको माग गर्नेछ। प्रदेशभित्र उच्च जीवन स्तर आवश्यकताको सम्बोधन गर्न समग्र हस्तक्षेपहरू: जस्तै जनता आवास कार्यक्रम, गुणस्तरीय पानी तथा ढल व्यवस्थापन परियोजनाहरूको निरन्तरता आवश्यक छ (प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, २०७६)।

आधारभूत पूर्वाधार र शहरी सुविधाहरूको निर्माणका अतिरिक्त, सांस्कृतिक सम्पदा तथा पुरातात्विक धरोहरहरूको पुनर्निर्माण पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्न र सामाजिक संपत्ति जगेर्ना गर्न महत्वपूर्ण छ।

देशको झण्डै २१ प्रतिशत मानिसहरू बागमती प्रदेशमा बस्दछन्। यो प्रदेश बाढी, पहिरो तथा भू-क्षय एवं भूकम्प जस्ता प्रकोपहरूको जोखिम क्षेत्र समेत हो। नदि किनारामा वृक्षारोपण गर्ने, त्यहाँको बस्तीहरूको संरक्षण गर्ने, विपन्नहरूको बसोबास भएको स्थानमा आपतकालिन सुरक्षा सेवाहरूको पहल गर्नु महत्वपूर्ण क्रियाकलापहरू हुन् (प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, २०७६)।

प्रदेशले सन् २०३० सम्ममा विपन्न तथा संकटासन्न अवस्थामा रहेका व्यक्तिहरूको उत्थानशीलता अभिवृद्धिसँगै जलवायु परिवर्तन, र अन्य आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय समस्या र विपदका कारणले हुनसक्ने कारणले हुने संकटबाट जोगाउने उद्देश्य लिएको छ। यी लक्ष्य प्राप्तिका लागि विपदबाट हुने क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्ने पनि उद्देश्य राखेको छ। प्रति लाख जनसंख्यामा ४१७ जनाको विपदबाट हुने क्षतिलाई घटाएर सन् २०३० सम्ममा यो संख्या १० जना हुने अनुमान गरिएको छ। यसैगरी प्रति लाख जनसंख्यामा ४१५ जना विपदका कारणले वेपत्ता हुने र प्रभावित हुने गरेकामा सन् २०३० सम्ममा यो संख्यालाई प्रति लाख जनसंख्यामा ५२ मा झार्ने लक्ष्य लिइएको छ।

तथ्यचित्र ११: विपदबाट मृत्यु/क्षति पुगेका व्यक्तिहरू

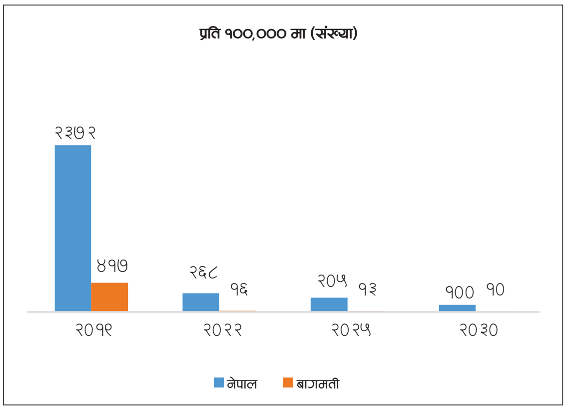

तथ्यचित्र १२: विपदबाट प्रधावित व्यक्ति तथा बेपत्ता व्यक्ति

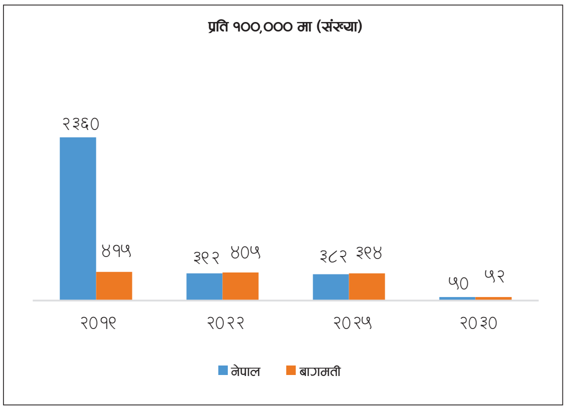

स्रोतः प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

प्रदेशले सबै प्रकारका कुपोषणलाई अन्त गर्ने चाहन राखेको छ साथै सन् २०२५ सम्ममा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा सहमति गरिएका लक्ष्यहरू जस्तै : पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूको पुड्को तथा ख्याउटे हुने समस्याबाट त्राण पाउने, किशोरी महिला, गर्भवती तथा स्तनपान गराइरहेका आमा तथा जेष्ठ नागरिकका पोषण आवश्यकताको सम्बोधन गर्ने लक्ष प्राप्त गर्ने उद्देश्य राखेको छ । यी लक्ष्य प्राप्तिका क्रममा विश्व स्वास्थ्य संगठन बालबालिकाको पोषणको मापदण्ड अुनसार विद्यमान पुड्कोपना (हाल पाँच वर्ष मुनिका बादबालिकाको यो अवस्था २९.४ प्रतिशत रहेकामा यसलाई सन् २०३० सम्ममा १६.३३ मा झार्ने) लाई घटाउने उद्देश्य लिएको छ । यसगरी पाँच वर्षमुनिका बालकालिकाको कुपोषणको विद्यमान अवस्था ४.२ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०३० सम्ममा यसलाई १.८६ मा झार्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

तथ्यचित्र १३: विपदबाट मृत्यु/क्षति पुगेका व्यक्तिहरू

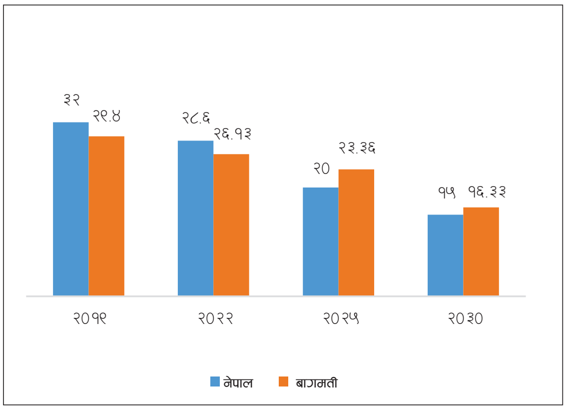

तथ्यचित्र १४: विपदबाट प्रधावित व्यक्ति तथा बेपत्ता व्यक्ति

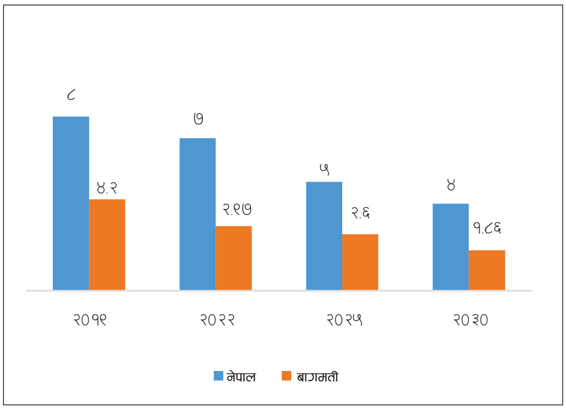

स्रोतः प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

दिगो विकास लक्ष्यको सफलताको लागि विभिन्न सरोकारवालाहरूसँग एकापसमा साझेदारी गर्नु प्रमुख कार्य हो । संघीय र प्रादेशिक सरकारहरूबीचको साझेदारीताले वित्तीय स्रोतहरूको हिस्सेदारी मात्रै होइन, बरु नीतिगत हस्तक्षेप र कार्यक्रममा हुने हातेमालोमा टेवा पुग्न जान्छ । संघ र प्रदेशबीचको प्रक्रियाहरूलाई मूलधारमा ल्याउर्नुपर्दछ, परियोजनाहरूलाई प्राथमिकता दिनुपर्दछ एवं संघीय र प्रादेशिक हस्तक्षेपहरूले दिगो विकास लक्ष्यको प्रतिफल हासिल गर्ने सवालमा एकापसमा परिपूरक हुनुपर्दछ ।

प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले वित्तीय स्रोत छुट्याउनुपूर्व नै दिगो विकास लक्ष्यसम्बन्धी योजना र स्रोतको आवश्यकता सम्बन्धी छलफल गर्न संघीय र प्रादेशिक सरकारबीच संस्थागत संयन्त्र हुन जरुरी छ । प्रादेशिक सरकार र स्थानीय सरकारबीचको

साझेदारीमा छुटाउनै नमिल्ने विषय संविधानमा लिपिबद्ध भएको क्षेत्राधिकारले सबै तीन तहको सरकारहरूबीचको पहल एकार्कामा परिपूरक हुनुपर्नेमा जोड दिएको छ । विगतमा केन्द्र निर्देशित गरिबी निवारणसम्बन्धी हस्तक्षेप (क्रियाकलाप) हरू हाल प्रदेश र स्थानीय सरकार निर्देशित गतिविधिहरू भएकाले सोही दिशामा अगाडि बढ्नुपर्दछ ।

दिगो विकास लक्ष्यहरूले विश्वव्यापकता, साझा जबाफदेहिताको सिद्धान्त र “कसैलाई पनि पछाडि नछाड्ने” मर्मसमेत बोकेको छ । कार्यान्वयनको स्वामित्व निजी क्षेत्र र समुदाय तहबाट पनि आउनुपर्छ ।

बागमती प्रदेश सरकारले यसको विकास एजेण्डाहरूको पहिचान र प्राथमिकता निर्धारण गर्नुपर्दछ, दिगो विकास लक्ष्यहरूको सार पछ्याउन प्रदेशको नीति तथा कार्यक्रमहरू तय गर्ने र कार्यान्वयन गर्नेतर्फ लाग्नुपर्दछ । यसले राष्ट्रिय कार्यक्रमका योजना र बजेट प्रक्रियाहरूको आत्मसात गर्नुपर्दछ । राज्य-नियन्त्रित हस्तक्षेप पहलहरू गर्दा विभिन्न राष्ट्रिय/विषयगत योजनामा परिकल्पना आकांक्षाहरू हासिल गर्न एकापसमा हातेमालो गर्न जरुरी छ, जहाँ प्रादेशिक प्राथमिकताहरूलाई राष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरूमा ढाल्दै अघि बढ्नुपर्छ ।

दिगो विकास लक्ष्यहरूको कार्यान्वयन गर्न परिमाणात्मक लक्ष्यहरूको उपलब्धिसँगै नीति र कार्यक्रममा उपयुक्त हस्तक्षेप आवश्यक पर्नेछ । केही आलोचनात्मक हस्तक्षेपहरू[६] तल दिइएको छ ।

तालिका ३: आलोचनात्मक हस्तक्षेपहरू

लक्ष्यहरू	कार्यक्रमका क्षेत्रहरू
१	• प्रत्यक्ष सहयोग कार्यक्रम, र दुर्गममा रहेको जनसंख्याको गरिबी सम्बोधन गर्ने आम्दानी सृजना (बीमा, जोखिम हस्तान्तरण, सामाजिक सुरक्षा, आदि); • साना तथा मझौला उद्योगहरूलाई काम र रोजगारी सृजना गर्नेगरी दिइने कर्जामा ब्याज सहुलियत; • क्षेत्र-आधारित परिलक्षित पूर्वाधार तथा सामाजिक परिचालन; • प्रकोप जोखिम न्यूनीकरणका लागि रोकथाम र अनुकुलन योजना, जसले अन्यथा गरिबीलाई असर गर्न सक्छ ।
२	• सिमान्तकृत समूहका लागि स्वास्थ्यवर्धक खाना र पोषण सुरक्षा तथा खाद्य अधिकारको कार्यान्वयन; • सुदृढ कृषि शिक्षा प्रणाली; • विस्तारित तथा सुधारियको सिंचाई; सम्भव भएका ठाउँमा थोपा सिंचाईको प्रवर्द्धन; • मल आपूर्ति वितरण प्रणालीमा सुधार; • कृषिका लागि विस्तारित ग्रामीण सडक सञ्जाल; • साना तथा मझौला कृषि व्यवसायको प्रवर्द्धन; • किसान तथा कृषि व्यवसायको आवश्यकता अनुसार विकेन्द्रिकृत तथा विस्तारित प्रणालीको जबाफदेहीता; • आधुनिक कृषि ग्राम कार्यक्रम मार्फत पोषणयुक्त उच्च-मूल्य भएका बालीको प्रवर्द्धन; • स्तरीकृत बीउबिजन, बाली विविधिकरण तथा माटो गुणस्तर कार्डको शुरुवात; • रोग रोकथाम प्रणाली; उत्थानशील बालीको विकास, उत्पादन तथा किसिमहरू; • भूमी बैंकको स्थापना; • सामूहिक, सहकारी र व्यावसायिक खेतीको प्रवर्द्धन; • कृषि बीमा कार्यक्रम; • मूख्य बालीहरूको न्यूनतम मूल्य निर्धारण; • किसानहरूका बाली बिक्रीका लागि व्यवस्थित बजार केन्द्रहरू; • अन्नका लागि अन्नभण्डार र फलफूल तथा तरकारीका लागि शीत-भण्डारको स्थापना; • खानाको बानी परिवर्तनसम्बन्धी कार्यक्रमहरू ।

[६] उपयुक्त मध्येका केही हस्तक्षेपहरू रायोआको दिविलहरूको लागत र वित्तीय प्रतिवेदनबाट लिइएको छ । यसले राष्ट्रिय र प्रादेशिक सरकारबीचको पहलहरू परिपूरक रुपमा हासिल गर्न मद्दत पुग्नेछ ।

३	• स्वास्थ्य हेरचाह सुविधाहरूको सुधारका लागि स्वास्थ्य प्रणाली सुदृढिकरण • सबैका लागि एम्बुलेन्सको पहुँच; • गुणस्तरको प्रवर्द्धन, रोकथाममुखी र उपचारमुखी सेवाको विस्तार; • स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (एचएमआईएस) सुदृढिकरण ।
४	• सबैका लागि पूर्व-प्राथमिक तथा आधारभूत शिक्षा; शिक्षकको लागि व्यावसायिक विकास तथा विद्यालयको स्तरीय व्यवस्थापन; • प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण र विद्यालय सुरक्षा कार्यक्रम; • युवा खेलकुद प्रवर्द्धन; तथा प्राविधिक उच्च शिक्षा; • विद्यालय खाजाको व्यवस्था तथा विद्यालयमा हाजिर प्रोत्साहन गर्न सशर्त अनुदान; • युवा रोजगारीको प्रवर्द्धन गर्न प्राविधिक तथा व्यावसायिक विद्यालयहरूको स्थापना; • गरिव तथा सीमान्तकृत छात्रछात्राहरूलाई छात्रवृत्ति कार्यक्रमहरू; • शैक्षिक गुणस्तर नियन्त्रण ।
५	• शैक्षिक भर्ना र सिकाइ उपलब्धिका लागि किशोरी शिक्षा र लैङ्गिक समानताको प्रवर्द्धन; • यौन तथा प्रजनन् स्वास्थ्य सवालहरूको जनचेतनामा अभिबृद्धि; • राजनीतिमा महिलाहरूको सहभागितालाई प्रोत्साहन; • राष्ट्रपति महिला उत्थान कार्यक्रम जस्ता महिला सशक्तिकरण पहलहरूको कार्यान्वयन; • आयमूलक तथा सीप विकास कार्यक्रम; • महिलाविरुद्धको हिंसाको अन्त्य; • सबै प्रकारका पुरातनवादी अभ्यास र मान्यताहरूको अन्त्य ।
६	• सुरक्षित र सहुलियतपूर्ण पिउने पानीको सर्वसुलभ र समतामूलक पहुँच तथा सबैका लागि पर्याप्त सरसफाइ र स्वच्छता; • पानी पुनर्भरण, तथा स्रोतहरूको संरक्षण; • फोहरपानी प्रशोधन तथा पुनः प्रयोग; • पानीको अभाव हटाउन पानी मितव्ययि प्रयोग; • पानीको स्रोत व्यवस्थापनमा सुधार तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण; • एक घर, एक शौचालय अभियान; • ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन ।
७	• ठूला आयोजनामार्फत ऊर्जा उत्पादन, र अफ-ग्रिड तथा ग्रिड-कनेक्टेड सौर्य ऊर्जा प्रणालीको विकास; • थप प्रशारण तथा वितरण प्रणाली; • उन्नत ऊर्जा दक्षता अभिवद्धि; • विद्युत उत्पादनका लागि सौर्य ऊर्जामा लगानी; • वायु ऊर्जा तथा जैविक ऊर्जासहित नविकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन ।
८	• कृषि, निर्माण, उत्पादन तथा पर्यटन जस्ता श्रम-सघन क्षेत्रमा रोजगारीको सृजना • साना तथा मझौला उद्योगको प्रवर्द्धन, साना व्यवसायको वित्तीय सेवामा पहुँच सुदृढिकरण गर्ने; • सीप विकास; • रोजगारी सूचना प्रणाली; • बालश्रमको अन्त्य; • कार्यस्तरमा हुने चोटपटकबाट सुरक्षा • कार्यस्थलको सुरक्षा ।

९	• नयाँ रणनीतिक सडकहरूको निर्माण; • सम्पूर्ण पालिका केन्द्रहरूमा सडकको विस्तार; • विद्यमान रणनीतिक सडकहरूको स्तरोन्नति, पक्की पुलहरूको निर्माण; • आन्तरिक तथा अन्तर्राष्ट्रिय हवाइमैदानहरूको निर्माण र स्तरोन्नति; • रेलमार्ग विस्तार; • उत्पादन क्षेत्रको विकास; • राज्य-नेतृत्वको सार्वजनिक यातायात प्रणालीको सञ्चालन; • औद्योगिक नवप्रवर्तन तथा सूचना, सञ्चार र प्रविधि (आईसिटी) पूर्वाधार; • प्रत्येक स्थानीय सरकारको सदरमुकाम जोड्ने सडकको निर्माण; • सडकको सञ्चालन सुरक्षा, सडक संरचना मापदण्ड तथा प्रकोपमा जीवन र जलवायु परिवर्तन अवस्थामा रक्षा, सुरक्षा सम्वधि नित्ति नियम (कोड) ।
१०	• कामदारहरूलाई समान र विभेदरहित भुक्तानी; • रोजगारीका लागि समान अवसरहरूमा लगानी; • प्रगतिशील कर प्रणाली ।
११	• शहरी सडक, ढलनिकास तथा नाली निर्माण; • धाराको पानी आपूर्ति तथा फोहरपानीको निकास जडान; • फोहर व्यवस्थापन (ल्याण्डफिल) क्षेत्र, बसपार्क, तथा अन्य शहरी पूर्वाधार; • गरिवका लागि आवास; • सांस्कृतिक सम्पदा तथा पुरातात्विक धरोहरहरूको पुनर्निर्माण; • प्रकोप पूर्वतयारीको व्यवस्था गर्ने; • शहरी उत्थानशीलता तथा पूर्वतयारी-जोखिम न्यूनीकरण योजना, मानव संशाधन, औजार तथा साधनहरू (अग्नी, स्वास्थ्य/सामग्री, खोज र उद्धार, खुला स्थानहरू, आवास, अन्नभण्डार, संस्थागत संरचना); • आधुनिक नमूना शहरहरूको स्थापना; • खुला स्थान, खेलमैदान तथा सार्वजनिक बगैचाको स्थापना ।
१२	• कच्चा पदार्थको मितव्यय प्रयोग; • रसायन र फोहरको व्यवस्थापन; • मितव्यय ऊर्जा; • प्रकृतिक जीवनशैली ।
१३	• उत्थानशील र अनुकुलयोग्य क्षमता निर्माण; • न्यूनीकरणमार्फत उत्सर्जन कम गर्ने; • जलवायु सम्बन्धी तथ्याङ्कको सुदृढिकरण; • पूर्वाधार आयोजनाहरूका लागि जलवायु प्रतिरोधि प्रविधि; • कृषिमा आधारित अनुकुलन; • अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र तथ्याङ्कीय क्षेमता सुदृढ गर्ने ।
१५	• वनजंगल, तालतलैया, सीमसार, वन्यजन्तु, जैविक विविधता, र भूमिको संरक्षण; • प्रतिस्थापन वृक्षरोपण; • पारिस्थितिकीय प्रणाली तथा जैविक विविधता मूल्यको राष्ट्रिय तथा स्थानीय योजना एवं विकास प्रक्रियाहरूमा एकीकरण; • जलाधारहरूको संरक्षण ।

१६	• न्यायमा पहुँच; • भ्रष्टाचार विरुद्धको क्षमता विकास; • सेवा प्रवाहमा सुधार; • योजना, बजेट निर्माण र कार्यान्वयनको क्षमता विकास; • निर्वाचन सचेतना; • आचरणगत नैतिकता र सेवा प्रवाह प्रभावकारिता सर्वेक्षण; • दिगो विकास लक्ष्यहरूको अनुगमनका लागि तथ्याङ्क प्रणाली विकास; • सुदृढ अनुगमन र मूल्यांकन प्रणाली ।
१७	• सुदृढ आन्तरिक स्रोत परिचालन; • कर तथा अन्य राजश्व सङ्कलनका लागि उन्नत आन्तरिक क्षमता; • वैदेशिक प्रत्यक्ष लगानीको परिचालन; • सार्वजनिक निजी साझेदारी (पिपिपि) को आवद्धता, र नीति निर्माणमा सहभागिता; • दिगो विकास लक्ष्यहरूको कार्यान्वयन र अनुगमन ।

४.१.१ पालिका तहमा दिगो विकास लक्ष्यहरूको स्थानीयकरण

दिगो विकास लक्ष्यहरू हासिल गर्नका लागि पालिका (स्थानीय सरकारहरू) को भूमिका महत्वपूर्ण हुने महसूस गर्दै बागमती प्रदेशले तिनीहरूलाई दिगो विकास लक्ष्यहरूको आन्तरिकीकरण गर्न दुई तरिकाबाट सहयोग गर्न सक्छ, तर त्यसमा मात्र सिमित भने हुदैन । पहिलो, तिनीहरूले कहाँ योगदान गर्न सक्छन्, त्यसमा ध्यान दिँदै पालिकाहरूमा दिगो विकास लक्ष्य मार्गचित्र विकास गर्न सहयोग गर्ने हो । दोस्रो, दिगो विकास लक्ष्यहरू हासिल गर्न सशर्त र समपुरक अनुदानमार्फत पत्यक्ष सहयोग पुऱ्याउने तथा सोसम्बन्धी परियोजनाहरू सञ्चालन गर्न वित्तीय सहयोग प्रदान गर्ने ।

४.१.२ प्रतिवेदन प्रणालीको विकास

बागमती प्रदेशले दिगो विकास हासिल गर्न के गरिएको छ र के हासिल भएको छ भन्नेसमेत सूचना रहनेगरी विद्यमान प्रतिवेदनका ढाँचा/नमूनाहरूलाई परिमार्जन गर्ने तथा विकास गर्नेछ । प्रतिवेदनले कम्तिमा पनि दिगो विकास लक्ष्य सम्बन्धी आयोजनाहरू, लगानी, उपलब्धिहरू, र परिलक्षित लाभान्वितहरूको लिङ्ग, उमेर, स्थानीयता, तथा अन्य सूचनाहरू जो उपयुक्त देखिन्छन्, ती कस्ता अवस्थामा छन् भन्ने आधारमा अभिलेखिकरण गर्दछ । साथसाथै, बागमती प्रदेशले पालिकाहरूबाट मोटामोटी त्यस्तै प्रकारका प्रतिवेदनहरू विकास गर्न र सङ्कलन गर्न सहयोग गर्नेछ, जसबाट प्रदेश तहमा स्तरीय प्रतिवेदन तयार गर्न सकिन्छ । ती प्रतिवेदनहरूले दिगो विकास लक्ष्यसम्बन्धी गतिविधिहरू, प्रतिफल तथा नतिजाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि प्रदेश र संघीय सरकार दुवैलाई सहयोग पुग्नेछ ।

५

अध्याय

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

बागमती प्रदेश सरकार संघीय निकायहरू, प्रादेशिक संगठनहरू र स्थानीय सरकारहरूबीचको उपयुक्त समन्वय संयन्त्रको संस्थागत गर्दै किफायती प्रादेशिक तथ्याङ्क प्रणालीमार्फत सहयोग पुग्नेगरी विस्तृत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली विकासको प्रक्रियामा छ। यसले प्रदेश शासन र दिगो विकास लक्ष्य अनुगमनका लागि तथ्यपरक, सान्दर्भिक र समयमै तथ्याङ्कको नियमित आपूर्ति सुनिश्चित् गर्नेछ। वर्तमानमा, प्रादेशिक सरकारले विभिन्न स्रोतहरूबाट विद्यमान तथ्याङ्कहरू: जस्तो संघीय सरकारको प्रकाशनहरू (उदाहरणका लागि केतवि), र जिल्ला कार्यालयहरू तथा स्थानीय सरकारको प्रशासनिक तथ्याङ्क लिने र प्रयोग गर्ने गरिरहेको छ, । यद्यपि, प्रादेशिक सरकारका लागि आवश्यक तथ्याङ्कहरू ती स्रोतहरूबाट परिपूर्ति हुँदैनन्।

५.१ प्रादेशिक तथ्याङ्क संगठन

हाल प्रादेशिक तथ्याङ्कीय संगठन छैन। प्रत्यक्षरूपमा मुख्यमन्त्री वा प्रनीयोआ अन्तर्गत रहनेगरी प्रभावकारी र कामयावी प्रादेशिक तथ्याङ्कीय संगठन (प्रातसं) स्थापना गर्न आवश्यक निकायहरूसँग राम्ररी समन्वय गर्दै कानूनी र प्रक्रियागत आधार सृजना गर्नुपर्दछ। यसलाई आवश्यक समन्वय गर्दै स्तरीय किसिमको तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने, संयोजन गर्ने, विश्लेषण गर्ने र आधिकारिक तथ्याङ्क वितरण गर्ने सम्मको स्पष्ट क्षेत्राधिकारसहित पर्याप्त तथ्याङ्कीय पूर्वाधारहरूमार्फत सहयोग पुऱ्याउनुपर्दछ। स्थानीय र प्रादेशिक सरकारहरू पहिलोपटक नयाँ तथ्याङ्क संकलन गर्दैछन् भने, विभिन्न तथ्याङ्कको समष्टीगत समूहलाई समायोजन गर्न उपयोग गर्न सकिन्छ। यसका अतिरिक्त, सुरुदेखि नै तथ्याङ्कको विद्युतीय अभिलेखीकरण (डिजिटाइजेशन) को अभ्यास गर्न सकिन्छ। स्तरीकृत लेखा विधि पनि महत्वपूर्ण हुन्छ।

प्राविधिक रूपमा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय र प्रादेशिक तथ्याङ्क संगठनबाट निर्देशित हुँदा प्रादेशिक सरकारले तथ्याङ्कीय अङ्गको नेतृत्वदायी रूपमा सेवा दिन सक्दछ। हालको राष्ट्रिय सर्वेक्षण मापदण्डले प्रायः औपचारिक तथ्याङ्क उत्पादन गर्दछ, जुन जिल्ला स्तरको सूचकमा अनुकुलित गर्न सकिदैन। जनसंख्या बाहेक, कृषि र आर्थिक गणना, अन्य ठूलो-मात्राको घरधुरी सर्वेक्षण जस्तै एनएलएसएस, एनएलएफएस, एनएमआईसीएस, एडिएचएस र एबीएसले जिल्ला तहसम्मको विस्तृत अनुमान प्रदान गर्दैन।

यसका अवाला, सरकारले प्रादेशिक संगठनहरूमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन/व्यवस्थापन सूचना प्रणाली एकाइ स्थापना गर्नुपर्दछ। आवश्यक प्राविधिक तथा प्रशासनिक सेवाको लागि सीपयुक्त र अनुभवी स्रोतहरूको व्यवस्था गर्नु महत्वपूर्ण हुन्छ। सेवाको प्रवाह र कार्यक्रम कार्यान्वयन अवधिमा सङ्कलित प्रशासनिक तथ्याङ्क तथ्यमा-आधारित अनुगमन तथा सेवा प्रवाहको प्रभावकारिता समीक्षामा प्रयोग गर्न सकिन्छ। त्यसैगरी, प्रादेशिक तथ्याङ्कीय संगठन मा प्रादेशिक तथ्याङ्क केन्द्र (प्रातके) स्थापना गर्नु तथा क्षेत्रीय/प्रान्तीय तहका संगठनहरूसँग अनुमगन तथा मूल्याङ्कन एकत्रित गर्नु उत्तिकै महत्वपूर्ण छ।

आवश्यक तथ्याङ्कको उपादेयतालाई ध्यान दिँदै एकीकृत तथ्याङ्क अभिलेख प्रनाली स्थापनाका लागि सिफारिस गरिन्छ हुन जरूरी छ। क्षेत्रगत तथ्याङ्क अभिलेखको खण्डलाई जोड्दै गर्दा उक्त खण्ड/नमूनाभित्र ती तथ्याङ्कलाई प्रारम्भीक रूपमा एकत्रित गर्न र प्रदेश तहको सारांश प्रदेश तहको केन्द्रमा हस्तान्तरण गर्न सकिन्छ।

तल दिइएको तथ्याङ्क अभिलेख खाकाले विभिन्न कार्यालयहरूमा तथ्याङ्कीय प्रणालीसँगको सम्बन्ध कायम गर्दै सबल अनुमगन तथा मूल्याङ्कन् प्रणाली स्थापना गर्न सक्छ:

तथ्यचित्र १५: **तथ्याङ्क अभिलेख खाका**

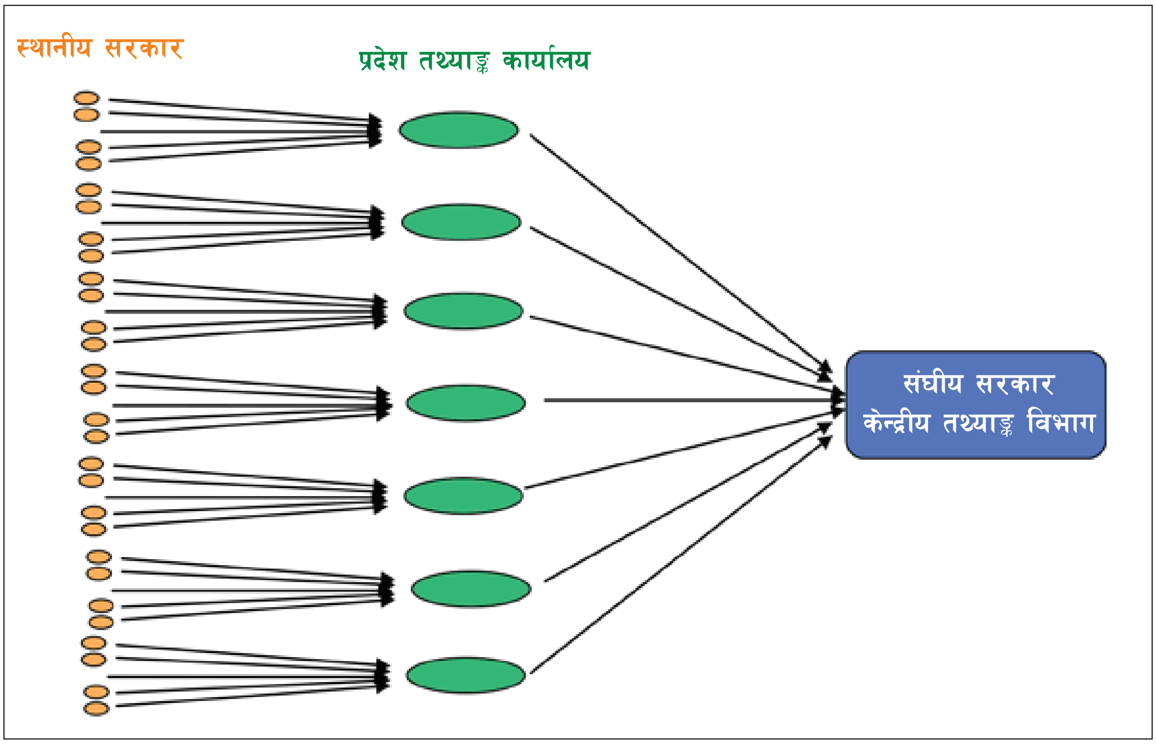

टिप्पणी: तथ्याङ्क अभिलेख खाका रायोआले विकास गरेको “नेपालको संघीय संरचनामा स्थानीय तहको तथ्याङ्क प्रणाली स्थापना” शीर्षक मस्यौदा प्रतिवेदनबाट लिइएको हो।

जब केतविको प्रादेशिक-तहको एकाईले स्थानीय तहको तथ्याङ्क एकाईको क्षमता विकासमा सहयोग गर्न सक्छ भने राष्ट्रिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तहमा नीति तथा रणनीति बनाउने र क्षमता विकास गर्ने दायित्व संघीय सरकारको तथ्याङ्क संगठन, केतविको हुनेछ। दिगो विकास लक्ष्यहरू र यससँग जोडिएका परिमाणात्मक लक्ष्यहरू समेट्ने विषयगत सर्वेक्षण दुई वा तीन तहहरूसँगकै समन्वयमा सम्पन्न गर्नुपर्दछ, तर हाल आवधिक रूपमा सम्पन्न गरिएका कतिपय सर्वेक्षणहरू स्थानीय तहमै नियमित रुपमै सङ्कलन भइरहेका छन्।

५.२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र

दिगो विकास लक्ष्यहरूलाई योजना तथा बजेट प्रणालीमा आत्मसात गर्नका लागि प्रादेशिक सरकार तथा स्थानीय सरकारलाई सहयोग गर्न तथा दिगो विकास लक्ष्य सम्बन्धी अनुमगन तथा मूल्याङ्कन तथा रिपोटिङ्ग गर्न (प्रदेश नीति तथा योजना) आयोगमा देहायका दिगो विकास लक्ष्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति गठन गरिनेछ। समितिले वरिष्ठ सरकारी अधिकारीहरू तथा विज्ञहरूलाई समितिको पदेन सदस्यका रूपमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

(क) उपाध्यक्षले मनोनित गरेको प्रनीयोआका सदस्य - संयोजक

(ख) आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयका सचिव - सदस्य

(ग) प्रनीयोआका प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य सचिव

यसका साथै विषयगत कार्यहरू सम्पन्न गर्न, सञ्चालक समितिलाई सहयोग पुऱ्याउन, तथा सञ्चालक समितिका निर्णयहरू कार्यान्वयन गर्न देहायबमोजिमको दिगो विकास लक्ष्य कार्यसमिति गठन गरिनेछ।

(क) सामाजिक विकास कार्य समिति

अ) प्रनीयोआको सदस्य - संयोजक

आ) सामाजिक विकास मन्त्रालयका सचिव - सदस्य

इ) प्रनीयोआका प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य सचिव

(ख) आर्थिक विकास कार्य समिति

अ) प्रनीयोआका सदस्य - संयोजक

आ) भूमी व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयका सचिव - सदस्य

इ) उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयका सचिव - सदस्य

ई) प्रनीयोआका प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य सचिव

(ग) वातावरण तथा पूर्वाधार विकास कार्य समिति

अ) प्रनीयोआका सदस्य - संयोजक

आ) भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालयका सचिव - सस्य

इ) उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयका सचिव - सदस्य

ई) प्रनीयोआका प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य सचिव

> “ दिगो विकास लक्ष्यहरूको अनुमगन र प्रदेश शासनका लागि चाहिने सान्दर्भिक र तथ्यपरक तथ्याङ्क नियमित रूपमा आपूर्तिको सुनिश्चित गर्न प्रदेश सरकारले स्थानीय स्तरका तथ्याङ्कहरू उत्पादन गर्नुपर्दछ । विद्यमान एनएसएस, जसले मुख्यतः एकात्मक शासन प्रणालीको सेवा गर्छ, संघीय प्रणालीका लागि चाहिने तथ्याङ्कको अभाव पूर्ति गर्न त्यसको पुनर्संरचना जरुरी हुन्छ ।

५.२.१ दिगो विकास लक्ष्यहरु अनुगमनको प्रस्तावित औजारहरु

दिगो विकास लक्ष्यहरूको अनुमगन र प्रदेश शासनका लागि चाहिने सान्दर्भिक र तथ्यपरक तथ्याङ्क नियमित आपूर्तिको सुनिश्चित गर्न प्रदेश सरकारले स्थानीय स्तरमै तथ्याङ्कहरू उत्पादन गर्नुपर्दछ । उदाहरणका लागि घरधुरी सर्वेक्षणलाई लिन सकिन्छ, एनएलएसएस, एनएलएफएस, एनडिएचएस, र एनएमआईसीएसले गर्ने सर्वेक्षणको तथ्याङ्कले दिगो विकास लक्ष्य अनुगमनका लागि चाहिने जिल्ला तहका सूचकहरू प्रदान गर्दैनन् ।

स्थानीय स्तरको तथ्याङ्क उत्पादन गर्न माथि उल्लेखित सर्वेक्षणको नमूनाको आकार बढाउनु पनि व्यावहारिक हुँदैन । त्यसैले, राष्ट्रिय गणना र सर्वेक्षणहरूको सुधार महत्वपूर्ण हुनेछ र प्रादेशिक तथा स्थानीय तहहरूमा तथ्याङ्क उत्पादन गर्न व्यवस्थापन सूचना प्रणाली सुदृढ गर्नुपर्दछ । तल प्रस्ताव गरीएका केही मुख्य सर्वेक्षणहरू प्रादेशिक तहमा दिगो विकास लक्ष्य सूचकहरूको अनुगमन खाकामा स्रोत तथ्याङ्कको रूपमा उपयोग गर्न सकिन्छ ।

तालिका ४: दिगो विकास लक्ष्य अनुगमनको औजारहरु

क्र. सं.	प्रस्तावित सर्वेक्षण/ औजारहरू	बारम्बारता	औचित्य
१	प्रादेशिक बहुमुखी सूचक समूह सर्वेक्षण (पिएमआई-सीएस)	५ वर्ष	एनडिएचएस र एनएमआईसीएस सँग पर्याप्त नमूना आकारहरू छैनन् । एनडिएचएस र एनएमआईसीएसका विशेषताहरू समावेश गर्दै दिगो विकास लक्ष्य ३, तथा प्रदेश सरकारको लागि स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यसम्पादन मापन गर्न एक नमूना सर्वेक्षण पनि नगरिएको होइन । प्रदेशमा विद्यमान तथ्याङ्कको खाडल परिपूर्ति गर्नका लागि जिल्ला तहसम्मको भरपर्दो अनुमान/प्रक्षेपण प्रदान गर्ने पर्याप्त नमूना आकार भएको पिएमआईसीएस जरुरी छ ।
२	इमान्दारिता र सेवा प्रवाह प्रभावकारिता सर्वेक्षण (आइएस-डिइएस)	५ वर्ष	यो सर्वेक्षण दिगो विकास लक्ष्य १६ को केही मूल सूचकहरू अनुगमन गर्न आवश्यक छ, जसले शान्ति र शासनसमेत समेट्छ ।
३	सानो क्षेत्र अनुमान	५ वर्ष	सानो क्षेत्र अनुमान विधि, जसले जिल्लाको सूचना अभाव पूर्ति गर्नको लागि गरिबी र अन्य सान्दर्भिक अनुमानहरू लिने प्रयोजनमा प्रयोग गर्न एनएलएसएस तथ्याङ्कको संयोजनमा जनगणनाको सहयोगी सूचना उपयोग गर्दछ ।

तथ्याङ्क अनुसूची

दिगो विकास लक्ष्य १: सबै स्थानहरुबाट सबैखाले गरिवीको अन्त्य

परि लक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको प्रारुप/खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	प्रस्तावित तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य १.१	सन् २०३० सम्ममा सबै स्थानको अधिक गरिवी, हालको मापनमा अमेरिकी डलर १.२५ प्रतिदिन भन्दा कम आयमा जिउने (मानिसहरू) अवस्थाको अन्त्य गर्ने,															
१.१.१	अन्तर्राष्ट्रिय गरिवीको रेखाभन्दा तलका जनसंख्याको अनुपात, लिंग, उमेर, रोजगारीको अवस्था र भौगोलिक अवस्थिति (शहरी/ग्रामीण)															
१	गरिवी अमेरिकी डलर १.९ प्रतिदिन (क्रयशक्ति समान (पिपिपि मूल्य)	२३.७	१७	१३.७	१०.४	४.९								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	अमेरिकी डलर १.२५ प्रतिदिन (पिपिपि मूल्य) (प्रतिशत)	३६[6]	२८.५	२२.९	१७.३	८	१३.८७	१०.९८	८.८२	६.६७	३.०८	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
३	प्रतिव्यक्ति कूल राष्ट्रिय आय (जिएनआई) (अमेरिकी $ मा)	७६६	८२१	१६४७	२०२९	२५००		१९१७	२०५५	४१२२	५०७८	आवधिक योजना	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
परिलक्ष्य १.२	सन् २०३० सम्ममा सबै उमेर समूहका पुरूष, महिला तथा बालबालिकामा राष्ट्रिय परिभाषा अनुसारका सबै आयामहरूको व्याप्त गरिवी कम्तिमा आधाको अनुपातमा घटाउने,															
१.२.१	राष्ट्रिय गरिवीको रेखामुनि जिइरहेका जनसंख्याको अनुपात, लिङ्ग र उमेरका आधारमा,															
	राष्ट्रिय गरिवीको रेखामुनि जिइरहेका जनसंख्याको अनुपात (प्रतिशत)	२१.६[7]	१७.१	१३.८	१०.५	४.९	२०.५९	१६.३	१३.१५	१०.०१	४.६७	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
१	राष्ट्रिय गरिवीको रेखामुनि जिइरहेका सबै उमेरका महिलाहरू (प्रतिशत)						२०.२५	१६.०१	१२.०१	८	४	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
१.२.२	राष्ट्रिय परिभाषाअनुरुपको गरिवीको सबै आयामहरूमा जिइरहेका सबै उमेरका पुरुष, महिला र बालबालिकाहरूको अनुपात															
१	बहुआयामिक गरिवीको सूचकाङ्क (एमपिआई)	२८.६	२२.७३	१८.२६	१३.८६	६.४८		१२.२	९.७	७.७९	५.९१	एमपीआई प्रतिवेदन	२०१८	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	राष्ट्रिय गरिवीको रेखामुनिका बालबालिका (५ वर्षमुनि उमेरका, प्रतिशत)	३६	२७.७	२१.५	१५.३	५	३४.६३	२६.६६	२०.६८	१४.७२	४.८१	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.

[6] अमेरिकी डलर १.९ प्रतिदिन भन्दा कम आय गर्ने जनसंख्या १५ प्रतिशत छ। कृपया यो वेभसाईट उद्धृत गर्नुहोलाः http://povertydata.worldbank.org/poverty/home/

[7] राष्ट्रिय योजना आयोगले राष्ट्रिय स्तरमा प्रक्षेपण गरेको मान ड्राफ्ट हो। राष्ट्रिय जीवन स्तर सर्भेक्षण २०६७-६८ को आँकलन अनुसार राष्ट्रिय गरिवीको रेखामुनि जिइरहेका जनसंख्याको हिस्सा नेपालमा २५.१ रहेको छ।

परि लक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको प्रारुप/खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	प्रस्तावित तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य १.३	राष्ट्रिय रूपमा उपयुक्त सामाजिक संरक्षण प्रणाली लागू गर्ने तथा आधारसहितका सबै मापदण्डहरू अपनाउने, र सन् २०३० सम्म गरिबी र विपन्नतामा उल्लेख्य सुधार हासिल गर्ने,															
१.३.१	सामाजिक सुरक्षाको आधार/प्रणालीद्वारा समेटिएका जनसंख्याको अनुपात, लिङ्ग, विशेष बालबालिका, बेरोजगार व्यक्तिहरू, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भवती महिला, नवजात शिशु, कार्यस्थल-घाईते पीडित तथा गरिब एवं जोखिमपूर्ण अवस्थाका आधारमा															
	सामाजिक सुरक्षाको आधार/प्रणालीद्वारा समेटिएका जनसंख्याको अनुपात/हिस्सा	८.१	२७.३	४१.७	५६	८०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	सा.वि.म.
१	कूल बजेटमा सामाजिक सुरक्षा खर्च (प्रतिशत)	११	१२.१	१२.९	१३.७	१५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	सा.वि.म.
२	प्रतिव्यक्ति अमेरिकी डलर १.९ प्रतिदिन -पिपिपि मूल्यमा भन्दा कम आयसहितको रोजगार जनसंख्या (प्रतिशत)	२२	१६.४	१२.२	८	१	१४.०१	१०.४४	७.७७	५.०९	०.६४	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
परिलक्ष्य १.४	सन् २०३० सम्ममा, विशेषतः सबै महिला र पुरूषहरू, गरिब र जोखिमपूर्णहरूका लागि आर्थिक स्रोतका साथै आधारभूत सेवामा पहुँच, भूमिमा स्वामित्व र नियन्त्रण तथा सम्पत्तिका अन्य प्रकारहरू पैतृक, प्राकृतिक स्रोतहरू, उपयुक्त नयाँ प्रविधि र लघुवित्त सहितका वित्तीय सेवामा समान अधिकार सुनिश्चित हुने,															
१.४.१	आधारभूत सेवाहरूमा पहुँचसहित जिइरहेका घरधुरीका जनसंख्याको अनुपात															
	३० मिनेट पैदल दुरीभित्र बजार केन्द्रको पहुँच भएका घरधुरीको (कूलको प्रतिशत)	४५	५७	६६	७५	९०	५७.५	६९.५	७८.५	८७.५	९५	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भौ.पू.वि.म.
२	औपचारिक वित्तीय सेवाद्वारा समेटिएका घरधुरी (कूलको प्रतिशत)	४०	५०.७	५८.७	६६.७	८०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
	बैंक खाता भएका घरधुरी (कूलको प्रतिशत)							७४.६४	७६.७१	८०.८६	८५	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
१.४.२	कानुनी पहिचानको कागजातसहित जसले भूमिमा आफ्नो अधिकार सुरक्षित भएको ठान्छन्, सोका आधारमा जग्गाको सुरक्षित भोगाधिकार प्राप्त कूल प्रौढ जनसंख्याको अनुपात, भोगाधिकारको प्रकार र लिङ्गका आधारमा													प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	
१	राष्ट्रिय उपभोगमा पिँधका २० प्रतिशतको हिस्सा (प्रतिशत)	७.६[८]	८.८	९.७	१०.५	१२	५.८५	६.७७	७.४७	८.०८	९.२४	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.

[८] रा.जी.स. २०६७-६८ अनुसार राष्ट्रिय उपभोगमा सबैभन्दा पिँधका २० प्रतिशतको हिस्सा ७.०३ रहेको छ।

परि लक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको प्रारुप/खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	प्रस्तावित तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
२	सम्पत्ति/देखिने धनमाल महिलाको नाममा भएको घरधुरी (कूलको प्रतिशत)	१९.७	२५.१	२९.२	३३.२	४०				४०	५०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
	उपभोगमा आयको ३० प्रतिशत भन्दा बढी खर्च गर्ने शहरी २० प्रतिशत अति कमजोर जनसंख्याको अनुपात															
	जनसंख्याको सबैभन्दा पिँधको २० प्रतिशत हिस्सा जसले आम्दानीका १० प्रतिशत भन्दा बढी आधारभूत सेवा (पानी, सरसफाइ, ऊर्जा, शिक्षा, स्वास्थ्य र यातायात) मा खर्च गर्दछन्															
परिलक्ष्य १.५	सन् २०३० सम्ममा, गरिव तथा जोखिमपूर्ण स्थितिमा रहेकाहरूको विपद तथा अन्य प्रतिकुल परिस्थितिको सामना गर्न सक्ने क्षमता विकास गर्ने र जलवायु-सम्बन्धी अति विपत्तिजन्य घटना तथा अन्य आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय परकम्प एवं विपदहरूको असर कम गर्दै उनीहरूको सवलीकरण गर्ने,															
१.५.१	विपदबाट प्रति १००,००० जनसंख्यामा मृत्यु भएका, बेपत्ता व्यक्ति र प्रत्यक्ष प्रभावित व्यक्तिहरूको संख्या															
१	विपदबाट मृत्यु/क्षति पुगेका व्यक्तिहरू (संख्या)	८८९१	३३१	२६८	२०५	१००	४१७		१६	१३	१०	गृह मन्त्रालय	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	गृह मन्त्रालय
२	विपदबाट प्रधावित व्यक्ति तथा बेपत्ता व्यक्ति प्रति १००,००० मा (संख्या)	४१५	४०२	३९२	३८२	५०	४१५		४०५	३९४	५२	गृह मन्त्रालय	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	गृह मन्त्रालय
१.५.२	विश्वव्यापी कूल गार्हस्थ उत्पादन (जिडिपी) मा प्रकोपसँग सम्बन्धित प्रत्यक्ष आर्थिक नोक्सानी															
१	कूल गार्हस्थ उत्पादन (जिडिपी) मा प्रकोपसँग सम्बन्धित प्रत्यक्ष आर्थिक नोक्सानी							०.१५				गृह मन्त्रालय	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	गृह मन्त्रालय
१.५.४	राष्ट्रिय विपद जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिसँग समानजस्य हुनेगरी स्थानीय विपद जोखिम न्यूनीकरण रणनीति अंगिकार गर्ने स्थानीय सरकारको अनुपात															
परिलक्ष्य १ (क)	विकासोन्मूख देशहरू, विशेषतः अति कम विकसित देशहरूको लागि गरिवी र यसका सबै आयामहरूलाई अन्त्य गर्ने कार्यक्रम र नीतिहरू लागू गर्न पर्याप्त र आँकलनयोग्य स्रोत र साधनहरूको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने, साथै गरिवीको अन्त्यका लागि विकास सहायता तथा उपलब्ध सबै साधन स्रोतको उचित परिचालन गर्ने															
१ (क) १	गरिवी न्यूनीकरण कार्यक्रमका लागि सरकारले आन्तरिक रूपमा छुट्याएको स्रोतको हिस्सा/अनुपात	५५.२								१३	१८			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	आ.मा.यो.म.

परि लक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको प्रारुप/खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	प्रस्तावित तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
१ (क) २	आधारभूत सेवाहरू (शिक्षा, स्वास्थ्य र सामाजिक सुरक्षा) मा सरकारको कूल खर्चको अनुपात/ हिस्सा	२५.२												प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	आ.मा.यो.म.
१ (क) ३	गरिवी न्यूनीकरण कार्यक्रमका लागि प्रत्यक्ष विनियोजित अनुदान र गैर-कर्जा-सर्जक विप्रेषणमा जिडिपीको कूल अनुपात	४.१												प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	आ.मा.यो.म.
परिलक्ष्य १ (ख)	गरिवी अन्त्य गर्ने कार्यहरूमा बढीभन्दा बढी लगानी प्रवर्द्धन गर्न गरिबमुखी र लैङ्गिक-संवेदनशील विकास रणनीतिमा आधारित राष्ट्रिय, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा बलियो नीतिगत खाका तर्जुमा गर्ने															
१ (ख) १	महिला, गरिव तथा जोखिमपूर्ण समूहलाई अधिक लाभ पुग्ने क्षेत्रमा सरकारको चालु र पुँजीगत खर्च अनुपात															
१	लैङ्गिक समानताका लागि प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने राष्ट्रिय बजेटको अनुपात	२२.३														
	लैङ्गिक समानताका लागि प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने प्रादेशिक बजेटको अनुपात													प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	आ.मा.यो.म.

दिगो विकास लक्ष्य २: भोकमरीको अन्त्य, खाद्य सुरक्षा र उन्नत पोषण हासिल गर्ने र दिगो कृषिको प्रवर्द्धन गर्ने

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य २.१	सन् २०३० सम्ममा भोकमरीको अन्त्य गर्ने तथा सम्पूर्ण मानिसहरू विशेषगरी शिशुलगायत गरिब एवं जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेका मानिसहरूको सुरक्षा, पोषणयुक्त र पर्याप्त खानाको वर्षभरी पहुँच सुनिश्चित् गर्ने,															
२.१.१	कम पोषणको व्यापकता	३६.१	२७.३	२०.६	१४	३	४२.१३	३१.८६	२४.०४	१६.३४	३.५	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वास्थ्य मन्त्रालय
२.१.२	खाद्य असुरक्षा अनुभव मात्रा (खाअअमा) का आधारमा मध्यम र गम्भीर खाद्य असुरक्षाको व्यापकता															
१	कूल खाद्यान्न उपभोगमा दुई-तिहाइ भन्दा बढी खर्च गर्ने जनसंख्या (प्रतिशत)	२०	१५.५	१२.१	८.७	३	२५.०८	१९.४४	१५.१७	१०.९१	३.७६	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वास्थ्य मन्त्रालय
२	प्रतिव्यक्ति खाद्यान्न उत्पादन (केजी)	३२०	३७६	४१८	४६०	५३०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
३	सुख्खा बनाउने, भण्डारण गर्ने, तथा प्रशोधन सुविधाको पहुँच	४४.३	५७	६६	७५	९०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
परिलक्ष्य २.२	सन् २०३० सम्ममा सबै किसिमका कुपोषणको अन्त्य गर्ने, साथै सन् २०२५ सम्ममा ५ वर्षमुनिका बालबालिकाहरूमा देखिने उचाई नबढ्ने, शरिर बाङ्गिने तथा अनावश्यक तौल बढ्ने जस्ता रोगहरूविरूद्ध अन्तर्राष्ट्रिय रूपमै तय गरिएका परिलक्ष्यहरू हासिल गर्ने तथा किशोरी, गर्भवती र स्तनपान गराउने सुत्केरी महिला एवं वृद्धवृद्धाहरूको पोषणको आवश्यकताको सम्बोधन गर्ने															
२.२.१	५ वर्षमुनिका बालबालिकाहरूमा देखिने पुड्कोपना (२ वर्षसम्मका लागि उचाई विश्व स्वास्थ्य संगठन-डब्लूएचओको बालबालिका वृद्धि मापदण्डको मध्यमबाट मानक विचलन) को व्यापकता दर	३६	३२	२८.६	२०	१५		२९.४	२६.१३	२३.३६	१६.३३	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वास्थ्य मन्त्रालय
२.२.२	५ वर्षमुनिका बालबालिकाहरूमा कुपोषणको व्यापकता (उचाई अनुसार कम तौल हुने र बढी तौल तथा विश्व स्वास्थ्य संगठनको बालबालिका वृद्धि मानकको मध्यम मानक विचलन), तौल कम र बढीको प्रकारको आधारमा,	११.३[९]	८	७	५	४		४.२	२.९७	२.६	१.८६	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वास्थ्य मन्त्रालय

[९] ज.घ.स २०७३ अनुसार ९.७ रहेको छ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
१	५ वर्षमुनिका कम तौल भएका बालबालिकाहरूको अनुपात (-२ एसडी*) (कूलको प्रतिशत)	३०.१	२०	१८	१५	९								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वास्थ्य मन्त्रालय
२	प्रजनन् उमेरका महिलाहरूको रक्त अल्पत्ताको दर*	३५[10]	२६	२४	१८	१०		२३.३	२१.५१	१६.१३	८.९६	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वास्थ्य मन्त्रालय
३	पाँचवर्ष मुनिका बालबालिकाहरूमध्ये र क्तअल्पत्ताको व्याप्तता (प्रतिशत)	४६[11]	३३	२८	२३	१०	४२.८	३०.७७	२६.०५	२१.४	९.३	सा.वि.म.	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वास्थ्य मन्त्रालय
४	सिक्कलसेल रक्तअल्पत्ता ग्रसित जनसंख्या															
परिलक्ष्य २.३	सन् २०३० सम्ममा साना किसानहरू खासगरी महिला, जनजाति, निर्वाहमुखी किसान, पशुपालक तथा माझीहरूको उत्पादनमूलक साधन र स्रोतहरू, लागत, ज्ञान, वित्तीय सेवा, बजार र अवसरसमेत मार्फत गैह्र कृषि रोजगारीका लागि भूमिमाथि सुरक्षित र समान पहुँच स्थापना गर्दै कृषिको उत्पादकत्व तथा आय दोब्बर गर्ने ।															
२.३.१	कृषिकर्म, पशुपालन वनजन्य उद्योगको आकार को वर्गीकरणका आधारमा प्रतिएकाइ श्रमिकको उत्पादनको मात्रा															
२.३.२	लिङ्ग तथा जनजातीयताको अवस्थाका आधारमा साना किसानहरूको औसत वार्षिक आम्दानी															
१	भूमीको उत्पादकत्व (एजिपिए/हेक्टर) डलरमा	३२७८	४००३	४६४६	५३३९	७०१८		३८००	४४१०	५०६८	६६६२	भू.व्य.कृ.स.म.	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
२	साना किसानहरूको औसत आम्दानी रुपैयाँमा						४४९९०	६३५०७	८२२४३	१०६५०८	१६३८७५	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
३	साना किसानहरूको औसत आम्दानी-पुरुष रुपैयाँमा						५९२५३	८३६४०	१०८३१७	१४०२७३	२१५८२८	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
४	साना किसानहरूको औसत आम्दानी-महिला रुपैयाँमा						५६८७०	८०२७७	१०३९६१	१३४६३२	२०७१४८	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
५	साना किसानहरूको औसत आम्दानी-आदिवासी रुपैयाँमा						४२६००	६०१३४	७७८७५	१००८५०	१५५१७०	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
६	साना किसानहरूको औसत आम्दानी-गैर आदिवासी रुपैयाँमा						५०२९६	७०९९७	९१९४३	११९०६९	१८३२०२	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.

[10] ज.घ.स २०७३ अनुसार राष्ट्रिय स्तरमा ३३.५ रहेको छ ।

[11] ज.घ.स २०७३ अनुसार राष्ट्रिय स्तरमा ५२.७ रहेको छ ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य २.४	सन् २०३० सम्ममा दिगो खाद्य उत्पादन प्रणाली सुनिश्चित गर्ने तथा उत्पादकत्व र उत्पादन वृद्धि गर्ने, पारिस्थितिकीय पद्धति कायम गर्न सघाउ पुऱ्याउने, जलवायु परिवर्तन, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, बाढी तथा अन्य विपदहरू अनुकुलनको क्षमता सुदृढ गर्ने एवं विस्तारै भूमी र माटोको गुणस्तरमा उन्नत सुधार गर्दै सबल कृषि अभ्यासहरू लागू गर्ने															
२.४.१	उत्पादनमूलक र दिगो कृषि अन्तर्गत कृषियोग्य क्षेत्रको अनुपात															
१	हालको स्तरमा कूल कृषियोग्य भूमि (००० हेक्टर)	२६४१	२६४१	२६४१	२६४१	२६४१		३८५	३८५	३८५	३८५	नेपाल राष्ट्र बैंक	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
२	कूल आवादयोग्य जमिनमा वर्षभरि सिंचित हुने जमित (प्रतिशत)							४२८८	३६००	३०००	२०००	उ.प.व.वा.म.	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
३	जम्मा कृषियोग्य भूमिमा आवाद गरिएको भूमि (प्रतिशत)	२५.२[१२]	४०	५०.५	६०	८०	२८.३६	४५.०२	५६.८३	६७.५२	९०.०३	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
४	माटो जैविक सामग्री (बाली भूमीमा एसओ एम %)	१.९६	२.७९	३.३७	३.९२	४	१.५८	२	२.५	३	४	भू.व्य.कृ.स.म.	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
	कूल कृषि भूमिमा आवादी गरिएको भूमि (प्रतिशत)															
परिलक्ष्य २.५	सन् २०२० सम्ममा बीउ, विकासे विरुवाहरू तथा पशुपालन र घरपालुवा जनावरहरू र तितीहरूसँग सम्बन्धित जंगली प्रजातिहरूको व्यवस्थित र विविध बीउबिजन तथा बोटविरुवा बैंकको व्यवस्थामार्फत राष्ट्रिय, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा आनुवंशिक विविधता कायम राख्ने र अन्तर्राष्ट्रिय सहमतिअनुसार परम्परागत ज्ञानबाट सृजित आनुवंशिक श्रोतको उपयोग र सम्बद्ध लाभका साथै निश्पक्ष र बराबर साझेदारीमाथिको पहुँचको प्रवर्द्धन गर्ने ।															
२.५.१	मध्यम वा लामो-अन्तरालको संरक्षण सुविधामा सुरक्षित खाद्य तथा कृषिका लागि बोटविरुवा तथा जनावरहरूको आनुवंशिक स्रोतको संख्या															
२.५.२	सङ्कटापन्नताको जोखिम, जोखिम नभएको, नजानिदो जोखिमको तहमा वर्गीकृत स्थानीय प्रजननको अनुपात															
१	विविध बीउबिजनका लागि डिएनए बैंकको संख्या	१	१							१	१			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व. वा.म.
२	विविध बोटविरुवाका लागि डिएनए बैंकको संख्या															
३	सङ्कटापन्न प्राणी प्रजातिका लागि डिएनए बैंकको संख्या															

[१२] २०६७-६८ को आँकलन अनुसार यो २९.१ छ ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
४	सामुदायिक बीउ बैंकहरू संख्या (संख्यामा)	११५	११५				१०	१०	१०	१५	३०	भू.व्य.कृ.स.म.		प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
५	आदिवासी प्रजातिका लागि बागवानी तथा विरुवा उत्पादन केन्द्रको संख्या															
परिलक्ष्य २ (क)	विकासोन्मुख देशहरू, मुख्यत: अति कम विकसित देशहरूमा कृषि उत्पादक क्षमता बढाउन, ग्रामीण पूर्वाधार, कृषि अनुसन्धान र विस्तार सेवाहरू, प्रविधि विकास, बोटविरुवा तथा पशुधन वंश (जीन) बैंकमा सुदृढ अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगमार्फत लगानी वृद्धि गर्ने ।															
२ (क)१	सरकारी खर्चका लागि कृषि अभिमुखीकरण सूचकाङ्क	०.१४	०.२१	०.२६	०.३१	०.३८								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
२ (क)२	कृषिमा सरकारी खर्च (कूल बजेटको प्रतिशत)	३.३	८.५	८.९	९.३	१०	२६.४							प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
२ (क)३	कृषि क्षेत्रमा कूल संस्थागत प्रवाह (संस्थागत विकास सहायता र अन्य संस्थागत प्रवाह)						३६८५८६३.८							प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
२ (ख)	दोहा डेभलपमेन्ट राउण्डको कार्यादेश अनुसार सबै प्रकारका कृषि निर्यात अनुदान तथा समान प्रभाव भएको सबै निर्यात सहुलियत उन्मूलनका साथै विश्व कृषि बजारमा व्यापार प्रतिबन्धहरू सच्याउने र त्यसको निदान गर्ने															
२ (ख)१	कृषिजन्य निर्यातमा सहुलियत (प्रतिशत)													प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.
परिलक्ष्य २ (ग)	खाद्यबस्तु बजार उपयुक्त सञ्चालन तथा तिनीहरूको उपउत्पादन (बाई प्रोडक्ट) सुनिश्चित गर्न उचित उपायहरू अवलम्बन गर्ने तथा खाद्यान्नको मूल्यमा आउने उतारचढावलाई सीमित गर्नका लागि गरिने खाद्यान्नको जोहोसमेतको बजार सूचनाको पहुँचलाई ठीक समयमै सहजीकरण गर्ने ।															
२ (ग)१	खाद्यान्नको मूल्यको उचारचढाव सूचक															
२ (ग)२	खाद्य उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क															
२ (ग)३	खाद्य सुरक्षा भण्डारणको संख्या		८६					२	४	८	१३	नेपाल खाद्य संस्थान		प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.कृ. स.म.

दिगो विकास लक्ष्य ३: स्वस्थ जीवनको सुनिश्चितता र सबै उमेर समूहका सम्पूर्णको स्वास्थ्य भलाइको प्रवर्द्धन गर्ने

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
३.१	सन् २०३० सम्ममा विश्व मातृ मृत्युदर अनुपात प्रति १००,००० जिवित जन्ममा ७० भन्दा कम गर्ने															
३.१.१	प्रति १००,००० जिवित जन्ममा मातृ मृत्युदर अनुपात	२५८	१२५	११६	९९	७०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वास्थ्य मन्त्रालय
३.१.२	सीपयुक्त स्वास्थ्यकर्मीको संलग्नतामा जन्मको अनुपात	५५.६	६९[१३]	७३	७९	९०	६९.९	५२	६५	६८	७४	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वास्थ्य मन्त्रालय
३.१.३	पाठेघर खस्ने व्यक्तिहरूको संख्या															
३.२	सन् २०३० सम्ममा ५ वर्षमुनिका बालबालिका तथा नवजात शिशुको निदानयोग्य मृत्यु अन्त्य गर्ने, सबै देशहरूले नवजात शिशुको मृत्युदर प्रति १००० जिवित जन्ममा कम्तिमा १२ र ५ वर्षमुनिको मृत्युदर प्रति १००० जिवित जन्ममा कम्तिमा २५ मा घटाउने उद्देश्य राख्ने															
३.२.१	प्रति १००० जिवित जन्ममा पाँच वर्षमुनिको मृत्युदर	३८	२८[१४]	२७	२४	२०		३६	२७	२६	२३			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
३.२.२	प्रति १००० जिवित जन्ममा नवजात शिशु मृत्युदर	२३	१८[१५]	१६	१४	१२		१७	१३	१२	१०	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
३.३	सन् २०३० सम्ममा रोगप्रतिरोधि क्षमता ह्रास गर्ने (एड्स), क्षयरोग, मलेरिया तथा उपेक्षित, उष्णभेगीय रोगसम्बन्धी महामारीको अन्त्य गर्ने र हेपाटाइटिस, पानीबाट उत्पन्न हुने रोगहरू तथा सरुवा रोगहरूको नियन्त्रण गर्ने															
३.३.१	प्रति १००० स्वस्थ जनसंख्यामा एचआईभीको नयाँ संक्रमण संख्या, लिङ्ग, उमेर र मूल जनसंख्याका आधारमा															
	(क) एचआईभीको नयाँ संक्रमणको संख्या	०.०३	०.०२२	०.०१८	०.०१४	०.०१४		६३०	४६२	३७८	२९४	स्वा.से.वि.	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
३.३.२	क्षयरोगको घटना संख्या (प्रति १००० जनसंख्यामा)	१५८	८५	६७	५५	२०		१२८	१०१	८३	३०	स्वा.से.वि.	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
३.३.३	औलोज्वरो लाग्ने संख्या (प्रति १००० जनसंख्यामा)	०.१	०.०५	०.०४	०.०३	०.०१		०.०३	०.०२४	०.०२४	०.००६	स्वा.से.वि.	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
३.३.४	हेपाटाइटिस बी को व्याप्तता (प्रति १००,००० जनसंख्यामा)	२६५४	२६५४	२६५४	२६१०	२५६६								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम

[१३] ज.घ.स.२०७३ का अनुसार, २०७३ मा दक्ष स्वास्थ्य कर्मीहरु सुत्केरी गराउनेको अनुपात ५८ छ।
[१४] ज.घ.स. २०१६ (२०७३) का अनुसार ५ वर्षमुनिका बालमृत्युदर ५२ प्रतिहजार छ।
[१५] ज.घ.स. २०१६ (२०७३) का अनुसार २०१६ मा नवजात शिशु मृत्युदर २१ प्रति हजार छ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
३.३.५	उपेक्षित उष्णभेगीय रोगहरूविरूचको हस्तक्षेपमा आवश्यक जनशक्ति (मानिसको संख्या)															स्वाम
	(क) कुष्ठरोगको घटना दर	२७७१	१६९३	१३७०	९११	०		४	२	१	०	स्वा.से.वि.	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
	(ख) कालाजार (लिसमे-नियाशिस) घटना*	३२५	२०३	१६३	१०२	०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
	(ग) हात्तीपाईले रोगको घटना संख्या	३००००	२५१००	२१०००	१८०००	१४०००		३६२	३०३	२६०	२०२	स्वा.से.वि.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
	(घ) डेङ्गुका घटना संख्या	७२८	४५५	३६४	२२८	०		५१३	४१०	२५७	५०	स्वा.से.वि.	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
	(ङ) आँखा पाक्ने वा रतन्दो घटना दर/ सक्रिय ट्रकोमाका विरामीको दर	१३६ २२४२१	८५	७३	६१	४९		२७८७	२३९५	२०००	१६०६	स्वा.से.वि.	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
	(च) गत दुई हप्तायता ५ वर्षमुनिका बालबालिकाहरूमा भएको झाडापखालको प्रतिशत	१२	८[१६]	६	४	१		९	९	६	२	स्वा.से.वि.	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
	(छ) कडा रुघा (H1N1) को प्रयोगशालामार्फत पहिचान केसहरूको संख्या	२०४	१२८	११३	९८	८३										
३.४	सन् २०३० सम्ममा उपचार र रोकथामबाट नसर्ने रोगबाट हुने असामयिक मृत्युदर एक-तिहाईमा घटाउने तथा मानसिक स्वास्थ्य र स्वस्थ जीवनको प्रवर्द्धन गर्ने															
३.४.१	मुटुसम्बन्धी रोग, अर्बुद, मधुमेह वा गम्भीर स्वास-प्रस्वासजन्य रोगबाट मृत्युदर															
	३०-७० वर्ष उमेरका मुटुसम्बन्धी रोग, अर्बुद, मधुमेह वा गम्भीर स्वास -प्रस्वासजन्य रोगबाट मृत्युदर (प्रति १००० जनसंख्या)	२.८	२.५४	२.३५	२.१५	१.९६								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	३ वर्ष	स्वाम
	(क) मुटुसम्बन्धी रोग	१.४४	१.३१	१.२१	१.११	१.०१								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	३ वर्ष	स्वाम
	(ख) अर्बुद	०.६७	०.६१	०.५६	०.५२	०.४७								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	३ वर्ष	स्वाम
	(ग) मधुमेह	०.२७	०.२५	०.२३	०.२१	०.१९								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	३ वर्ष	स्वाम

[१६] ज.घ.स. २०१६ अनुसार ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाको गत २ हप्तायताको झाडापखालाको दर ७.६ थियो ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०30	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०30	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
	(घ) गम्भीर स्वासप्रस्वास सम्वन्धी रोग	०.८	०.७३	०.६७	०.६२	०.५६								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	३ वर्ष	स्वाम
३.४.२	आत्महत्याबाट हुने मृत्युदर (प्रति १००,००० मानिसमा)	१६.५	१४.५	९.६६	७.८	४.७								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
३.५	लागूपदार्थ दुर्व्यसन तथा मध्येपानको कुलत/हानीकारक प्रयोगसमेतको उपचार तथा निदानमा सुदृढिकरण गर्ने															
३.५.१	लागू पदार्थको दुर्व्यसन सम्बन्धी उपचारले समेट्ने दर (उपचार, मनोसामाजिक परामर्श, पुनर्स्थापना तथा सुधारपछिको हेरचाह सेवाहरू)															
	कडा लागूऔषध प्रयोग- कर्ताहरूको प्रतिशत, जो विस्तृत सेवाका लागि प्रायः पुनर्स्थापना केन्द्र जान्छन्	४०	५०	५५	६०	७५								प्रदेश/ जिल्ला /गा.पा./ न.पा.	वार्षिक	स्वाम
३.५.२	मदिराको राष्ट्रिय अवस्था अनुसार लिटरमा वार्षिक प्रतिव्यक्ति शुद्ध मदिरा उपभोग गर्ने परिभाषा विपरित (१५ वर्ष वा सो माथिका उमेरका) मदिर ाको हानिकारक सेवन दर	६.५												प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
	१५ वर्ष वा सो माथिका उमेरकाले गर्ने मदिराको हानिकारक सेवनको प्रतिशत (राष्ट्रिय अवस्थाअनुसार परिभाषित)	२	१.९	१.९	१.८	१.८								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
३.६	सन् २०२० सम्ममा सडक सवारी दुर्घटनाबाट हुने विश्वव्यापी मृत्यु र घाइते हुने दर आधामा झार्ने															
३.६.१	सडक दुर्घटना जन्य चोटपटकबाट हुने मृत्युदर	१९.८६	९.९३	८.९३६	७.४५	४.९६								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
३.७	सन् २०३० सम्ममा परिवार नियोजन, सूचना तथा शिक्षा, र प्रजनन् स्वास्थ्यलाई राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्यक्रममा समायोजन गर्दै यौन तथा प्रजनन् स्वास्थ्य सेवाको विश्वव्यापी पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।															
३.७.१	आधुनिक उपायबाट सन्तोषजनक रूपमा परिवार नियोजन गर्ने आवश्यकता भएका (१५-४९ वर्ष) प्रजनन् उमेरका महिलाको अनुपात	६६	७१[१७]	७४	७६	८०		६१.२	६४	६६	६९	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	३ वर्ष	स्वाम
	(क) अस्थायी साधनको व्यापकता दर (आधुनिक उपाय) (प्रतिशत	४७.१	५२[१८]	५३	५६	६०		४९.२	५०	५३	५७	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	३ वर्ष	स्वाम
	(ख) कूल प्रजनन् दर (टिएफआर) (१५-४९ वर्ष उमेरका प्रति महिलामा जन्म)	२.३	२.१	२.१	२.१	२.१		१.८	१.८	१.७	१.६	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	३ वर्ष	स्वाम

[१७] **ज.घ.स. २०१६ अनुसार, सन् २०१६ मा १५-४९ वर्षका प्रजनन् उमेरका महिलाको परिवार नियोजनको सन्तोषजनक तरिका अपनाउने अनुपात ५६ छ ।**

[१८] **ज.घ.स. २०१६ अनुसार, सन् २०१६ मा अस्थायी साधन व्यापकताको दर (आधुनिक विधि) ४२.८ थियो ।**

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
३.७.२	किशोरी जन्मदर (१०-१४ वर्षउमेरका; १५-४९ वर्ष उमेरका) उक्त समूहका प्रति हजार महिलामा	७१	५६	५१	४३	३०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	३ वर्ष	स्वाम
परिलक्ष्य ३.८	वित्तीय जोखिम सुरक्षा कायम गर्दै गुणस्तरीय अत्यावश्यक स्वास्थ्य सेवा र सुरक्षित, प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सुपथ मूल्यमा अत्यावश्यक औषधि तथा खोपहरूको उपलब्धता बढाउँदै स्वास्थ्य सेवामा सर्वव्यापी पहुँच हासिल गर्ने ।															
३.८.१	अत्यावश्यक स्वास्थ्य सेवाले समेटेको क्षेत्र (प्रजनन् स्वास्थ्य, मातृ, शिशु तथा बालबालिका स्वास्थ्य, संक्रामक रोगहरू, नसर्ने रोगहरू तथा आम एवं अति सीमान्तकृत जनसंख्या बीचमा खोजमुखी हस्तक्षपका आधारमा सेवाको पहुँच र क्षमता विस्तारका रूपमा परिभाषित औसत अत्यावश्यक से वाले समेटेको क्षेत्रसमेत)															
	(क) आफ्नो गर्भावस्थामा मापदण्ड (जिवित जन्ममा) अनुसारको ४ पटक जाँचभेट गर्ने महिलाको प्रतिशत	५९.५	७१[१९]	७५	८१	९०		७०.७	७५	८१	९०	स्वा.से.वि.	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
	(ख) संस्थागत (स्वास्थ्य चौकी/कार्यालय) मा सुत्केरी हुने प्रतिशत	५५.२	७०[२०]	७४	७९	९०		५२.८	५६	६०	६८	स्वा.से.वि.	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
	(ग) मापदण्डअनुसारको ३ ओटा पिएनसीमा सहभागी महिलाको प्रतिशत	२०	५०	६५	७५	९०		१३	१७	२०	२३	स्वा.से.वि.	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
	(घ) हेपाटाइटिस बी खोपको ३ डोज लिने शिशुको प्रतिशत	८८	९०	९३	९५	९५		९०.४	९३	९५	९५	स्वा.से.वि.	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
	(ङ) ३०-४९ वर्ष उमेरका महिलाको पाठेघरको मुखको क्यान्सर जाँच गरेको प्रतिशत	१६.६	३६	४७	६३	९०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
	(च) एण्टीरेट्रोभाइरल उपचार लिईरहेका एचआईभी संक्रमित मानिसहरूको प्रतिशत	३९.९	९०	९२	९३	९५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
	(छ) १५ वर्ष वा सोभन्दा माथिको औषधि सेवन गरिरहेका बढ्दो रक्तचापका विरामीको प्रतिशत	११.७	३१	३९	५०	६०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
	(छ) १. पन्ध्र (१५) वर्ष वा सोभन्दा माथिका औषधि सेवन गरिरहेका बढ्दो रक्तचापका पुरूष विरामी मानिसहरूको प्रतिशत							३९.२	४६	५०	५९	स्वा.से.वि.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम

[१९] स्वास्थ्य सेवा विभागको वार्षिक प्रतिवेदन २०१७ मा मापदण्डअनुसार प्रसवपूर्व ४ पटक चेकजाँच/हेरचाह गराउने महिलाको प्रतिशत ५३ छ ।

[२०] स्वास्थ्य सेवा विभागको २०१७ को प्रतिवेदन अनुसार राष्ट्रिय स्तरमा स्वास्थ्य संस्थामा बच्चा जन्माउने प्रतिशत ६७ थियो भने बागमती प्रदेशमा ७१ प्रतिशत थियो ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
	(छ) २. पन्ध्र (१५) वर्ष वा सोभन्दा माथिका औषधि सेवन गरिरहेका बढ्दो रक्तचापका महिला बिरामी मानिसहरूको प्रतिशत							३५.५	४२	४८	५६	स्वा.से.वि.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
	(ज) १५ वर्ष वा सोभन्दा माथिका औषधि सेवन गरिरहेका बढ्दो उच्च रक्तचाप र चिनी रोगका बिरामी मानिसहरूको प्रतिशत	२५	३३	३८	४७	६०								प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
	(झ) ३० मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य सेवा रहेको घरधुरीको प्रतिशत	६१.८	६९.३	७५	८०.६	९०		६९.३१	७५	८०	९०	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
	(ञ) स्वास्थ्य बीमामा आवद्ध गरिब जनताको प्रतिशत	०	२०	५०	७५	१००								प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	वार्षिक	स्वाम
३.८.२	१. घरधुरीको कूल खर्च वा आयको हिस्सामा धेरै खर्च स्वास्थ्यमा गर्ने मानिसहरूको अनुपात (प्रतिशत)	८.३१	७.५	६	४	२		६.१५	५	३	२	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
	२. कूल स्वास्थ्य खर्चमा आफ्नो कमाइले नधान्ने मानिसहरूको प्रतिशत	५३	४५	४२	४०	३५						रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन		प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
३.९	सन् २०३० सम्ममा हानिकारक रसायन तथा हावा, पानी र माटो प्रदुषण तथा संक्रमणका कारण बिरामी हुने र मृत्यु हुने संख्या उल्लेख्य मात्रामा घटाउने															
३.९.१	वायु प्रदुषणले निम्त्याएको रोगहरूबाट प्रभावित घरधुरी तथा मृत्युदर (प्रतिशत) प्रति १००,००० मा	१११	१०३.३२	९८.१९	९०.५१	७७.७								प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
	(क) अति वायु प्रदुषणले निम्त्याएको मृत्युदर	६४.२	५९.७६	५६.७९	५२.३५	४४.९४								प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
	(ख) घरेलु वायु प्रदुषणले निम्त्याएको मृत्युदर	६४.३	५९.८५	५६.८८	५२.४३	४५.०१								प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
३.९.२	सबैका लागि खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवाविपरित असुरक्षित खानेपानी, असुरक्षित सरसफाई तथा स्वच्छताले निम्त्याएको मृत्युदर (प्रतिशत) प्रति १००,००० मा	३७.७	३५.०९	३३.३५	३०.७४	२६.३९								प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
३.९.३	हानीकारण रसायन (रासायनिक तत्व, किटनाशक औषधि आदि) का कारणले भएको मृत्यु (संख्या)	०.५३	०.४९	०.४७	०.४३	०.३७								प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य ३ (क)	सबै देशहरूमा उपयुक्त ढंगबाट विश्व स्वास्थ्य संगठनको सुर्तीजन्य पदार्थ नियन्त्रणसम्बन्धी खाका कार्यान्वयनमा जोड दिने															
३ (क) १	१५ वर्ष वा सोभन्दा माथि उमेरका व्यक्तिहरूमा उमेर अनुसार सुर्तीजन्य पदार्थको सेवन गर्ने व्यापकता	३०.८	२६.१८	२४.३३	२१.५६	१५.०९										
परिलक्ष्य ३ (ख)	मुख्यत: विकासोन्मुख देशहरूलाई असर गर्ने सरूवा तथा नसर्ने रोगविरूद्धको खोप तथा औषधिहरूको विकास तथा अनुसन्धानका लागि सहयोग गर्ने, ट्रिप्स सम्झौता र जनस्वास्थ्यसम्बन्धी दोहा घोषणापत्र अनुकुल हुनेगरी विकासोन्मुख राष्ट्रहरूको अधिकार पुष्टिका लागि बौद्धिक सम्पत्तिसम्बन्धी अधिकारको व्यापार-सम्बद्ध पक्षहरूमा भएको सम्झौताको व्यवस्थाहरूको पूर्ण प्रयोगको अधिकार सुनिश्चित गर्दै आवश्यकता अनुसार लचकतापूर्ण ढंगले जनस्वास्थ्यको संरक्षण गर्न खासगरी औषधिमा सबैको पहुँच बढाउने															
३ (ख) १	(क) राष्ट्रिय कार्यक्रममा समेटिएका सबै खोपहरूले परिलक्षित गरेका मानिसहरूको अनुपात	८८	९०	९५	९५	९५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वाम
३ (ख) २	(ख) कूल सरकारी तथा विकास सहायताको बजेटमा स्वास्थ्य क्षेत्रमा उपचार तथा अनुसन्धानको लागि छुट्याएको बजेटको प्रतिशत	१२.७	१४.५	१६	१८	२०										
	अनुसन्धान र विकासको लागि स्वास्थ्य क्षेत्रको बजेटको प्रतिशत	थक	२	२	३	३		८.५३	८.५३	१२.८	१२.८	अर्थ मन्त्रालय		प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	साविम
	कूल सरकारी बजेटमा स्वास्थ्य क्षेत्रको बजेट प्रतिशत															
३ (ख) ३	मुख्य समूहका सान्दर्भिक अत्यावश्यकीय औषधिहरूको उपलब्धता र दिगो रूपमा सहुलियतपूर्ण स्वास्थ्य सुविधाको अनुपात															
	(क) अत्यावश्यक औषधि (नो स्टक आउट) सहितको सरकारी स्वास्थ्य सुविधाको प्रतिशत	७०	९५	९५	१००	१००								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	साविम
परिलक्ष्य ३ (ग)	विकासोन्मुख देशहरू विशेषगरी अति कम विकसित तथा स-साना टापुसहितको विकासोन्मुख देशहरूमा स्वास्थ्य जनशक्तिको दिगो र नियमित सेवाका लागि भर्ना, विकास तथा प्रशिक्षणका लागि स्वास्थ्य वित्तपोषण पर्याप्त रूपमा अभिवृद्धि गर्ने															
३ (ग) १	स्वास्थ्य कार्यकर्ताको घनत्व र वितरण (प्रति १००० जनसंख्यामा)	१.०५	४.४५	४.४५	४.४५	४.४५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	साविम
	स्वास्थ्य क्षेत्रको खर्चका लागि कूल जिडिपीको प्रतिशत	५	५.६	६	६.५	७								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
परिलक्ष्य ३ (घ)	सबै देशहरू, विशेषत: विकासोन्मुख देशहरूमा आन्तरिक तथा विश्वव्यापी स्वास्थ्य जोखिमको पूर्व चेतावनी, जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने															
३ (घ) १	अन्तर्राष्ट्रिय स्वास्थ्य नियमावली (आइएचआर) क्षमता तथा स्वास्थ्य आपतकालिन तयारी	७७	८२	८५	९०	९५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	सा.वि.म.

दिगो विकास लक्ष्य ४: सबैका लागि समावेशी तथा समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने र जीवनपर्यन्त सिकाइ अवसरहरूको प्रवर्द्धन गर्ने ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य ४.१	सन् २०३० सम्ममा उपयुक्त र प्रभावकारी सिकाइ परिणामहरू हासिल गर्नेगरी सबै छात्र तथा छात्राहरूले नि:शुल्क, समतामूलक र गुणस्तरीय प्राथमिक तथा माध्यामिक शिक्षा पुरा गरेको सुनिश्चित गर्ने															
४.१.१	बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरूको अनुपात: (क) कक्षा २/३ मा; (ख) प्राथमिक तहको अन्त्यमा; (ग) निम्न माध्यामिक तहको अन्त्यमा, लिङ्गका आधारमा कम्तिमा न्यूनतम दक्षताको स्तर (अ) पढ्नमा र (आ) हिसावकिताव गर्नमा															
१	प्राथमिक तहमा खुद भर्ना दर (प्रतिशत)	९६.६	९८.५[२१]	९९	९९	९९.५	९७.१	९४.७		९७.५	९९.८	पूर्वानुमान (फ्ल्यास) प्रतिवेदन	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
२	प्राथमिक विद्यालय पूरा गर्ने दर (प्रतिशत)	८०.६	९०.७	९३.१	९५.५	९९.५				९६	९९.८			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
३	एक कक्षामा भर्ना भई आठसम्म अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको अनुपात (प्रतिशत)	७६.६	८१.५	९२	९३	९५				९४	९६			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
४	एक कक्षामा भर्ना भई आठसम्म अध्ययन गर्ने छात्राहरू (छात्रहरूको) अनुपात	१.०४	१.०३	१.०२	१.०१	१				१.६२	१			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
५	एक कक्षामा भर्ना भई कक्षा १२ सम्म पुग्ने छात्राहरू (छात्रहरूको) अनुपात	१.१	१.०४	१.०३	१.०२	१				१.०२	१			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
६	माध्यामिक शिक्षा (कक्षा ९ देखि १२) को कूल भर्ना (प्रतिशत)									५७	६६			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
	अ) गणित	५३.३	५५	५८	६३	६५				७०	७७			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
	आ) नेपाली	६३	६६	७०	७२	७५				६०	७०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
	इ) अंग्रेजी	५३.६	५७	६०	६३	६८								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
७	माध्यामिक शिक्षामा कूल भर्ना (कक्षा ९-१२) (प्रतिशत)	५६.७	७२[२२]	९०	९५	९९	८६			९३	९९			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
परिलक्ष्य ४.२	सन् २०३० सम्ममा सबै महिला र पुरूषहरूमा सर्वसुलभ र गुणस्तरीय प्राविधिक, व्यावसायिक तथा विश्वविद्यालयलगायत उच्च शिक्षामा समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने															
४.२.१	गत १२ महिनाको अवधिमा युवा तथा बयस्कहरूको औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षा तथा तालिममा सहभागिताको दर, लिङ्गका आधारमा															

[२१] **फ्ल्यास प्रतिवेदन २०१७ अनुसार सन् २०१७ मा कूल भर्ना दर ९७.२ प्रतिशत थियो ।**

[२२] **फ्ल्यास प्रतिवेदन २०१७ का २०१७ मा भर्ना दर ८०.३ प्रतिशत थियो ।**

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
४.२.२	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा छात्राहरूको भर्नाको अनुपात															
१	विश्वविद्यालय शिक्षा (स्नातक तह) मा छात्राहरूको भर्नाको अनुपात	५०६	५९६	६२०	६५०	७००								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
२	छात्रवृत्तिको कभरेज (समेटाइ) (कुल विद्यार्थीको प्रतिशत)	८१	८५.८	८९.४	९३	९९				९३	९९.५			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
परिलक्ष्य ४.३	सन् २०३० सम्ममा सबै महिला र पुरूषहरूमा सर्वसुलभ र गुणस्तरीय प्राविधिक, व्यावसायिक तथा विश्वविद्यालयलगायत उच्च शिक्षामा समान पहुँचको सुनिश्चित गर्ने ।															
४.३.१	युवा र प्रौढहरूको औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षा र तालिममा गत १२ महिनायताको सहभागिता दर, लिङ्गका आधारमा															
१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिषामा छात्राहरूको भर्ना दर (अनुपात)	०.५३	०.६६	०.७५	०.८४	१				०.८५	१			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
२	उच्च शिक्षा (स्नातक तह) मा छात्राहरूको भनाको दर (अनुपात)	०.८८	०.९१	०.९४	०.९६	१				०.९६	१			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
३	छात्रवृत्तिको समेटाइ/समावेशिता (कूल विद्यार्थीमध्येको प्रतिशत)	३७	३८.३	३९.३	४०.३	४२				४१	४५			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
परिलक्ष्य ४.४	सन् २०३० सम्ममा रोजगारी, मर्यादित काम तथा उद्यमशीलताका लागि प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीपलगायतका उपयुक्त सीपहरू हासिल गरेका युवा तथा प्रौढहरूको संख्या उल्लेख्य वृद्धि गर्ने															
४.४.१	युवा तथा प्रौढ (बयस्क) सँग भएको सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (आइसिटी) सीपको अनुपात, सीपका प्रकारका आधार मा															
१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम भएका युवा तथा प्रौढ (वार्षिक '००० को संख्यामा)	५०	१६५	३००	३५०	४८०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
२	प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम प्राप्त गरेका काम गर्ने उमेरका जनसंख्याको (प्रतिशत)	२५	३८	४८	५८	७५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
३	इन्टरनेट प्रयोगकर्ताहरू (प्रौढ जनसंख्याको प्रतिशत)	४६.६	५९.५	६९.२	७८.९	९५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य ४.५	सन् २०३० सम्ममा शिक्षामा लैङ्गिक असमानता उन्मूलन गर्ने र समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने															
४.५.१	यस सूचिमा भएका खण्डिकृत हुनसक्ने सूचकांकहरूका लागि समानता सूचकहरू (महिला/पुरूष, ग्रामीण/ शहरी, पिँध/ टुप्पो धन पञ्चक (पाँचका एक) तथा अन्य यस्तै अपांगताको अवस्था, जनजाति समुदाय र द्वन्द्व प्रभावित, उपलब्ध तथ्याङ्क अनुसार)															
१	प्राथमिक शिक्षा (कक्षा १-५ सम्म) मा लैगिक समानता सूचकाङ्क (जिपिआई)	१.०२	१.०१[२३]	१.०१	१.०१	१		१.०१	१.०१	१.०१	१	पूर्वानुमान (फ्ल्यास) प्रतिवेदन	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
	आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) मा लैगिक समानता सूचकाङ्क (जिपिआई)							१.०२	१.०२	१.०२	१.०२	पूर्वानुमान (फ्ल्यास) प्रतिवेदन	२०१८	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
२	लैगिक समानता सूचकाङ्क (जिपिआई) (माध्यामिक विद्यालय)	१	१	१	१	१	१.०१							प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
३	लैगिक समानता सूचकाङ्क (जिपिआई) साक्षरताका आधारमा (१५ वर्षमाथि)	०.६२	०.७२	०.८	०.८७	१								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
परिलक्ष्य ४.६	सन् २०३० सम्ममा सबै युवा तथा कम्तिमा ९५ प्रतिशत प्रौढहरू, महिला तथा पुरूष दुवैलाई साक्षरता र गणितीय सीपको सुनिश्चित गर्ने															
४.६.१	दिईएको उमेर समूहका जनसंख्याको अनुपात, जसले कम्तिमा तोकिएको तहमा कार्यमूलक दक्षता हासिल गरेका छन्, (क) साक्षरता र (ख) गणितीय सीप, लिंगका आधारमा															
१	१५-२४ वर्ष उमेरका मानिसको साक्षरता दर (प्रतिशत)	८८.६	९१.४	९५	९८	९९				९७	९९			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	शि.वि.प्र.म.
२	१५-२४ वर्ष उमेरका महिलाको साक्षरता दर (प्रतिशत)	८७.४	९०.५	९२.८	९५.१	९९				९६	९९			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	शि.वि.प्र.म.
	१५-२४ वर्ष उमेरका पुरूषको साक्षरता दर (प्रतिशत)	९४.४								९८	९९			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	शि.वि.प्र.म.
	१५-४९ वर्ष उमेरका जनसंख्याको साक्षरता दर (प्रतिशत)													प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	शि.वि.प्र.म.
	१५-४९ वर्ष उमेरका महिलाको साक्षरता दर (प्रतिशत)	६९.१						८१.९८	८५	९०	९७	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	शि.वि.प्र.म.
	१५-४९ वर्ष उमेरका पुरूषको साक्षरता दर (प्रतिशत)	८९.१						९३.९६	९५	९७	९९	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	शि.वि.प्र.म.

[२३] **फ्ल्यास प्रतिवेदनलाई आधार मान्दा लैङ्गिक समानता सूचकाङ्क सन् २०१७ मा १.०२ थियो ।**

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
	५ वर्ष र सोमाथिका जनसंख्याको साक्षरता दर (प्रतिशत)	६५.९								७०	८०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	शि.वि.प्र.म.
	५ वर्ष र सोमाथिका जनसंख्याको साक्षरता दर (प्रतिशत)- पुरूष	७५.१								८५	९०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	शि.वि.प्र.म.
	५ वर्ष र सोमाथिका जनसंख्याको साक्षरता दर (प्रतिशत)- महिला	५७.४								७०	७५			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	शि.वि.प्र.म.
३	१५ वर्ष वा सोभन्दा माथिका सबै खालको गणितीय साक्षरता (संख्यात्मक शब्दावलीको लेख्न तथा पढ्न सक्ने) (%)	६२.२	७१.७	७८.९	८६.१	९८				८५	९०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	शि.वि.प्र.म.
४	१५ वर्ष वा सोभन्दा माथिका सबै खालको गणितीय साक्षरता (संख्यात्मक शब्दावलीको लेख्न तथा पढ्न सक्ने) (%)	५१.९	६३.४	७२	८०.६	९५				८५	९०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	शि.वि.प्र.म.
५	१५ वर्ष वा सोभन्दा माथिका सबै खालको गणितीय साक्षरता भएका महिला (संख्यात्मक शब्दावलीको लेख्न तथा पढ्न सक्ने) (%)	१५	१९	२२	२५	३०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	शि.वि.प्र.म.
परिलक्ष्य ४.७	सन् २०३० सम्ममा सबै सिकारुहरूले दिगो विकासका लागि शिक्षा र दिगो जीवनशैली, मानव अधिकार, लैङ्गिक समानता, शान्ति र अहिंसाको संस्कृतिको प्रवर्द्धन, विश्व नागरिक र सांस्कृतिक विविधता, तथा दिगो विकासमा संस्कृतिको यो गदानको अंगिकार इत्यादिमार्फत दिगो विकासको प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक ज्ञान र सीप सुनिश्चित गर्ने ।															
४.७.१	(अ) विश्वव्यापी नागरिक शिक्षा र (आ) दिगो विकासको लागि शिक्षा, जस्तो लैङ्गिक समानता र मानव अधिकारलाई (क) राष्ट्रिय शिक्षा नीति; (ख) पाठ्यक्रम; (ग) शिक्षक शिक्षा; र (घ) विद्यार्थी लेखाजोखा (०-५ को मात्रामा: जहाँ "०" कुनै पनि हुँदैन) सबै तहको त्यो हदसम्म मूलधारीकृत गर्ने															
१	मनव सम्पत्ति सूचकाङ्क	६६.६	६८.९	७०.५	७२.२	७६								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क	०.५३	०.५८	०.६१	०.६४	०.७	०.९३१							प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ४. (क)	शैशिक सुविधाहरू बल, अपाङ्गता तथा लैङ्गिक संवेदनशील हुनेगरी निर्माण तथा थप गर्ने र सबैका लागि सुरक्षित, अहिंसात्मक वातावरण उपलब्ध गराउने															
४. (क)१	(क) विजुली; (ख) शैक्षिक उद्देश्यका लागि इन्टरनेट; (ग) शैक्षिक प्रयोजनका लागि सुसाङ्ख्य (कम्प्यूटर); (घ) अपाङ्गता भएका विद्यार्थीहरूका लागि अनुकुलित भौतिक पूर्वाधार तथा शैक्षिक सामग्री; (ङ) आधारभूत पिउने पानी; (च) सरसफाइको एकल लिङ्गीय सुविधा; (छ) आधारभूत हातधुने सुविधा (वास (WASH) सूचक परिभाषाअनुसार) पहुँच सहितको विद्यालयको अनुपात															

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
४. (क)२	विजुलीको पहुँच भएका विद्यालय (प्रतिशत)															
४. (क)३	इन्टरनेटको पहुँच भएका विद्यालयहरू (प्रतिशत)	३.९	२८.६	४७.२	६५.८	९९								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
४. (क)४	वास (WASH) सुविधाको पहुँचसहितको आधारभूत विद्यालय	८०	८५	८८.३	९१.९	९९								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
४. (क)५	अपाङ्गता-मैत्री विद्यालयहरू (प्रतिशत)					९९								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
परिलक्ष्य ४. (ख)	सन् २०३० सम्ममा विकासशील देशहरू खासगरी अति कम विकसित देशहरू, विकासशील स-साना टापुजन्य मुलुकहरू र अफ्रिकी देशहरूका लागि विकसित देशहरू र अन्य विकासशील देशहरूमा व्यावसायिक तालिम र सूचना तथा सञ्चार प्रविधि, प्राविधिक इन्जीनियरिङ र विज्ञानसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूलगायत उच्च शिक्षामा भर्नाका लागि विश्वव्यापी रूपमा छात्रवृत्तिको संख्यामा उल्लेख्य वृद्धि गर्ने															
४. (ख)१	अध्ययनका प्रकार र क्षेत्रका आधारमा छात्रवृत्तिका लागि संस्थागत विकास सहायताको प्रवाहको आकार (रु. हजारमा)															
परिलक्ष्य ४. (ग)	सन् २०३० सम्ममा विकासशील देशहरू खासगरी अति कम विकसित देशहरू, विकासशील स-साना टापुजन्य मुलुकहरूमा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगमार्फत शिक्षकहरूलाई तालिम उपलब्ध गराई योग्य शिक्षकहरूको उत्पादनमा उल्लेखनीय मात्रामा वृद्धि गर्ने															
४. (ग)१	(क) पूर्व प्राथमिक; (ख) प्राथमिक; (ग) निम्न माध्यामिक; र (घ) माध्यामिक तहभन्दा माथिका शिक्षकहरू, जसले सम्वन्धित देशअनुसार आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित तहका लागि चाहिने व्यवस्थित रूपमा तोकिएको शिक्षक तालिम पूर्व सेवा वा सेवारत रहँदा (शैक्षिक तालिम) लिएका शिक्षकहरूको अनुपात															
४. (ग)२	आधारभूत शिक्षामा कम्तिमा आवश्यक/ व्यवस्थित शिक्षक तालिम लिएका शिक्षकहरूको अनुपात (प्रतिशत)	९५.५	९६.५	९७.५	९८.४	१००				९८	१००			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.
४. (ग)३	माध्यामिक शिक्षामा कम्तिमा आवश्यक/ व्यवस्थित शिक्षक तालिम लिएका शिक्षकहरूको अनुपात (प्रतिशत)	९५.४	९६	९७	९८.५	१००				९८	१००			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	शि.वि.प्र.म.

दिगो विकास लक्ष्य ५: लैंगिक समानता हासिल गर्ने र सबै महिला तथा किशोरीहरूलाई सशक्त बनाउने ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य ५.१	महिला तथा किशोरीहरूमाथि हुने सबै खाले विभेदहरू सबै स्थानहरूबाट अन्त्य गर्ने															
५.१.१	कानूनी आधार/रुपरेखा भएको होस् वा नहोस्, लैङ्गिक आधारमा हुने विभेदको अनुगमन गर्ने, लागू गर्ने र प्रवर्द्धन गर्नेकार्य गर्ने														५ वर्ष	
१	समान कामको लागि समान ज्याला (महिलाको ज्याला पुरूष बराबर)	०.६२	०.७२	०.८	०.८७	०.९२				०.९	०.९७			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	लैङ्गिक समानता सूचकाङ्क	०.४९	०.३८	०.२९	०.२	०.०५				०.०३	०.०२			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
३	लैङ्गिक सशक्तिकरण मापन (सूचकाङ्क)	०.५७	०.६	०.६३	०.६६	०.६९				०.७	०.७५			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ५.२	निजी तथा सार्वजनिक स्थानमा सबै महिला तथा किशोरीहरूमाथिको सबैखाले हिंसाको अन्त्यको साथै बेचबिखन तथा यौन र अन्य प्रकारका शोषणहरूको अन्त्य गर्ने															
५.२.१	१५ वर्षका वा सोभन्दा बढी उमेरका महिला तथा किशोर ीहरूलाई पूर्व वा हालको नजिकको (यौन) साथीबाट गत १२ महिनाको अवधिमा भएको भौतिक, यौनजन्य वा मनो वैज्ञानिक हिंसाको अनुपात, हिंसाको प्रकृतिको आधारमा र उमेरका आधारमा															
१	जीवनभरिको भौतिक र/वा यौनजन्य हिंसा (प्रतिशत)	२८.४	२२.२	१७.५	१२.८	५				८	४			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
२	१-१४ वर्ष उमेरका बालबालिका जसले गत एक महिनामा मनोवैज्ञानिक आवेग वा भौतिक कारबाहीको अनुभव गरे (प्रतिशत)	८१.७	५९.९	४३.६	२७.२	१३.६				२०	१०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
५.२.२	१५ वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका महिलाले आफ्नो नजिकको पुरूष साथीबाहेक अन्य व्यक्तिबाट गत १२ महिनाकोबीचमा भोगेको यौनजन्य हिंसाको अनुपात, उमेर र घटना घटेको आधारमा															
१	१५-४९ वर्ष उमेरका महिला जसले यौनजन्य हिंसा भोगे (प्रतिशत)	२६	१९.१[24]	१३.९	९.७	६.५		७.६	५.५	३.९	२.६	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.

[24] ज.घ.स. २०१६ अनुसार १५-४९ वर्षका यौनजन्य हिंसा भोगेका प्रत्येक विवाहित महिलाको प्रतिशत राष्ट्रिय ७ प्रतिशत छ भने बागमती प्रदेशमा ७.९ छ ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
२	महिला तथा किशोरी बेचबिखन (संख्यामा)	१६९७	७२५	६५०	४२५	३२५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	गृह मन्त्रालय
परिलक्ष्य ५.३	बालबिवाह, कलिलो उमेरको विवाह र जबरजस्ती विवाह तथा महिलामाथिको जबरजस्ती वैवाहिक करणी लगायतका घातक अभ्यासहरू अन्त्य गर्ने															
५.३.१	२०-२४ वर्ष उमेरका महिलाको अनुपात, जसले १५ वर्षमा विवाह गरे वा केटासाथीसँग सगै बसे वा सहबास गरे	७.२	५.७	४.२	२.७	०.५		४.८[२५]	५.६	३	०.१	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
	२०-२४ वर्ष उमेरका महिलाको अनुपात, जसले १८ वर्षमा विवाह गरे वा केटासाथीसँग सगै बसे वा सहबास गरे							२६.८[२६]				रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
२	२०-२४ वर्ष उमेरका महिलाको अनुपात, जसले विवाह गरे वा केटासाथीसँग सगै बसे वा सहबास गरे (प्रतिशत)	२४.५	१८	१३.१	८.२	४.१		७०.२५	५१.१३	३२	१६	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
परिलक्ष्य ५.४	सार्वजनिक सेवा, पूर्वाधार र सामाजिक सुरक्षा नीतिहरू तथा घरपरिवार भित्रको साझा जिम्मेवारी प्रवर्द्धन गरी हरेक देशअनुसार आफू अनुकुल अवतैनिक तथा घरेलु श्रमको मूल्य पहिचान गर्ने															
५.४.१	बेतलबी घरेलु हेरचाहको काममा खर्च हुने समयको अनुपात, लिङ्ग, उमेर र अवस्थितिको आधारमा															
१	श्रमशक्तिमा महिलाको पुरूषसँगको सहभागिताको अनुपात (प्रतिशत)						०.६५	०.६७	०.६८	०.६९	०.७	रा.जी.स. - विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	बेतलबी घरेलु हेरचाहको काममा महिलाको खर्च हुने समयको अनुपात (प्रतिशत)	१४	११.८७	१०.२७	८.६७	६	१४.१	११.९५	१०.३४	८.७३	६.०४	रा.जी.स. - विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
३	बेतलबी घरेलु हेरचाहको काममा खर्च हुने पुरूषको समयको अनुपात, (प्रतिशत)	१०.२			५.४	३	८.४४	६.६२	४.९६	४.४७	२.४८	रा.जी.स. - विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
४	बेतलबी घरेलु हेरचाहको काममा महिला जनसंख्याको खर्च हुने समयको अनुपात (प्रतिशत)	२१.९			९.३	३	१९.०४	१५.३९	११.७४	८.०९	२.६१	रा.जी.स. - विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
५	१९-६४ वर्ष उमेरका मानिसहरू (पुरूष)को बेतलबी घरेलु हेरचाहको काममा खर्च हुने समयको अनुपात (प्रतिशत)	२५.६			१०.५	३	१९.९८	१६.०८	१२.१	८.१९	२.३४	रा.जी.स. - विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
६	६५ वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका मानिसहरूले बेतलबी घरेलु हेरचाहको काममा खर्च हुने समयको अनुपात (प्रतिशत)	१६.८			७.६	३	१४.३४	११.६९	९.०५	६.४९	२.५६	रा.जी.स. - विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.

[२५] **ज.घ.स. २०१६ अनुसार २०-२४ वर्षका महिलाहरु, जसले १५ वर्षभन्दा अघि विवाह गरे वा केटासाथीसँग सगै बसे वा सहबास गरे ।**

[२६] **ज.घ.स. २०१६ अनुसार २०-२४ वर्षका महिलाहरु, जसले १८ वर्षभन्दा अघि विवाह गरे वा केटासाथीसँग सगै बसे वा सहबास गरे ।**

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य ५.५	राजनीतिक, आर्थिक र सार्वजनिक जीवनका सबै निर्णायक तहमा महिलाहरूको पूर्ण एवं प्रभावकारी नेतृत्व, सहभागिता तथा समान अवसर सुनिश्चित गर्ने															
५.५.१	महिलाले ओगटेको स्थान/सिटको अनुपात (क) राष्ट्रिय संसद, र (ख) स्थानीय सरकार															
	(क) प्रादेशिक संसद (प्रतिशत)		३३	३४.४	३६.५	४०		३४	३४	३८	४०	आवधिक योजना	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	निर्वाचन आयोग
	(ख) स्थानीय सरकारका अङ्गहरू (प्रतिशत)		४०.५	४१	४१.५	४२		४४.५२	४४.५२	४६	५०	आवधिक योजना	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	निर्वाचन आयोग
५.५.२	व्यवस्थापकीय पदहरूमा महिलाको अनुपात															
१	निजी क्षेत्रमा निर्णय निर्माण तहमा महिलाको सहभागिता (प्रतिशत)	२५	३०.३	३४.३	३८.३	४५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	सहकारी क्षेत्रमा महिलाको सहभागिता (प्रतिशत)	५०	५०	५०	५०	५०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
३	सार्वजनिक सेवाको निर्णय निर्माण तहमा महिला (कूल रोजगारमध्येको प्रतिशत)	११	१७	२१.३	२५.७	३३								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
४	व्यावसायिक तथा प्राविधिक श्रमिकमा पुरूषसँग महिलाको अनुपात (प्रतिशत)	२४	२८	३१	३५	४०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ५.६	जनसंख्या तथा विकाससम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन र बेईजिङ कार्ययोजना तथा तिनका समीक्षा भेलाका निश्कर्ष र त्यससम्बन्धी नतिजा दस्तावेज बमोजिम यौन तथा प्रजनन् स्वास्थ्य र प्रजनन् अधिकारको विश्वव्यापी पहुँच सुनिश्चित गर्ने															
५.६.१	१५-४९ वर्ष उमेरका महिलाको अनुपात, जो यौन सम्बन्ध, गर्भनिरोधक साधनको प्रयोग र प्रजनन् स्वास्थ्यको हेरचाह आफ्नै सुसूचित स्वतन्त्र निर्णयका आधारमा गर्दछन्															
१	महिला तथा किशोरीहरूको प्रजनन् अधिकारबारेको जनचेतना (प्रतिशत)- १५-४९ वर्ष उमेरका महिलाको अनुपात जो यौन सम्बन्ध, गर्भनिरोधक साधनको प्रयोग र प्रजनन् स्वास्थ्यको हेरचाह आफ्नै सुसूचित स्वतन्त्र निर्णयका आधार मा गर्दछन्	५९.५	६८[२७]	७४	८०	९०		२०.२	२१.९८	२३.७६	२६.७४	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वा.म.
२	यौन स्वास्थ्य हेरचाहसँग सम्बन्धी सेवाको प्रावधानहरू त्था विशेष सहयोग लिइरहेका गरिब, विभेदमा परेका तथा सीमान्तकृत समूह (प्रतिशत)															

[२७] **रा.ज.घ.स. २०१६ अनुसार १५-४९ वर्ष उमेरका महिला १९ प्रतिशत छन् जसले परिवार नियोजनको बारेमा सुसूचित निर्णय गर्दछन्।**

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य ५.(क)	महिलाहरूलाई भूमि तथा अन्य कुनैपनि प्रकारका सम्पत्ति, वित्तीय सेवा, पैतृक/उत्तराधिकार सम्पत्ति र प्राकृतिक स्रोतहरूमा स्वामित्व र नियन्त्रणको पहुँचका साथै आर्थिक स्रोतहरूमा समान अधिकार प्रदान गर्न राष्ट्रिय कानुनअनुसार हुनेगरी सुधारका कदम चाल्ने															
५.(क)१	(क) कृषियोग्य भूमिमा स्वामित्व वा सुरक्षित अधिकार भएका कूल कृषिमा आधारित जनसंख्याको अनुपात, लिंगका आधारमा; र (ख) कृषियोग्य भूमिको स्वामित्ववाला वा अधिकारबाहकमध्ये महिलाको हिस्सा, भोगाधिकारको प्रकार का आधारमा															
५.(क)२	महिलाको स्वामित्वमा रहेको उद्योग/व्यवसायको संख्या															
५.(क)३	भूमिजन्य सम्पत्तिको स्वामित्व ग्रहण गरेका महिला घरधुरीको अनुपात (प्रतिशत)				३४.१	४०	२४.०८	२८.३८	३२.६९	३६.९९	४३.३९	जनगणना	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
	सम्पत्तिमा घरको स्वामित्व भएका महिला घरधुरीको अनुपात (प्रतिशत)				३०.६	४०	१३.९२	२१.४२	२८.९१	३६.४१	४७.५९	जनगणना	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
	सम्पत्ति (घर र भूमि) मा स्वामित्व भएको महिला घरधुरीको अनुपात (प्रतिशत)	२६[28]	२९.७	३२.५	३५.३	४०	१४.०१	१६	१७.५१	१९.०२	२१.५५	जनगणना	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ५.(ख)	महिला सशक्तिकरण प्रवर्द्धन गर्न सहयोगसिद्ध हुने प्रविधिहरू, विशेषगरी सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग बढाउने															
५.(ख)१	मोबाइल फोनको स्वामित्व भएका व्यक्तिहरूको लैंगिक अनुपात															
	१५-४९ वर्ष उमेरका मोबाइल फोन प्रयोग गर्ने महिलाको अनुपात							८२.७१	८८.४७	९४.२४	१००	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वा.म.
	१५-४९ वर्ष उमेरका मोबाइल फोन प्रयोग गर्ने पुरूषको अनुपात				९६.४	१००		९०.९	९३.९३	९६.९७	१००	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वा.म.
५.(ख)२	१५-४९ वर्ष उमेरका इन्टरनेटको प्रयोग गर्ने महिला (प्रतिशत)					९८		४१.१२	६०.७५[29]	८०.३७	१००	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स्वा.म.
परिलक्ष्य ५.(ग)	सबै तहमा सम्पूर्ण महिला तथा किशोरीहरूको सशक्तिकरण र लैंगिक समानताको प्रवर्द्धनका लागि उपयुक्त नीतिहरू तथा कार्यान्वयनयोग्य कानुनहरूको अंगिकार र तर्जुमा गर्ने															
५.(ग)१	महिला सशक्तिकरण र लैंगिक समानताका लागि सरकारले विनियोजन गरेको बजेटको अनुपात (प्रतिशत)															

[28] **जनजणना २०६८ अनुसार सम्पत्तिमा स्वामित्व भएको महिलाको घरधुरीको अनुपात (भूमि र घर) मा ११.८ प्रतिशत छ।**

[29] **ज.घ.स. २०१६ अनुसार १५-५९ वर्ष उमेर समूहका महिलाले इन्टरनेट चलाउने दर २३.२ प्रतिशत रहेको छ।**

दिगो विकास लक्ष्य ६: सबैका लागि स्वच्छ पिउने पानी र सरसफाइको दिगो व्यवस्थापन र उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरण	बारम्बारता	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य ६.१	सन् २०३० सम्ममा सबैका लागि सुरक्षित र सुपथ मूल्यमा पिउने पानीको सर्वव्यापी तथा समतामूलक पहुँच पुऱ्याउने,															
६.१.१	सुरक्षित तरिकाले व्यवस्थित गरिएको पिउने पानीको सेवा उपभोग गर्ने जनसंख्याको अनुपात															
१	सुरक्षित पिउने पानी उपभोग गर्ने जनसंख्या (प्रतिशत)							९१.३५	९३	९५	९८	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
२	धाराको पानीको आपूर्ति पहुँच भएका घरधुरी (प्रतिशत)	४९.५	६०.३[30]	६८.४	७६.५	९०		४०८८	५०.९१	५६.९४	६६.९९	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
३	आधारभूत खानेपानीको आपूर्ति विस्तार (प्रतिशत)	८७	९०.२	९२.६	९५	९९	८०	८२.९४	८५.१५	८७.३६	९१.०३	भौ.पू.वि.म.	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
४	इ-कोली जोखिम तहयुक्त पानी पिउन बाध्य घरधुरीको (प्रतिशत)	८२.२	६०.३	४३.८	२७.४	१	६०	४४.०१	३१.९७	२०	०.७३	भौ.पू.वि.म.	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
५	इ-कोली जोखिम तहयुक्त स्रोतको पानी पिउन बाध्य घरधुरीको (प्रतिशत)	७१.१	५२.१	३७.९	२३.७	१	७३	५३.४९	३८.९१	२४.३३	१	भौ.पू.वि.म.	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
	राष्ट्रिय गरिबीको रेखामुनि पिधँका सबैभन्दा गरिब २० प्रतिशत (पाँच भागको एक भाग) जनसंख्याको प्रतिशत, जसको पानी, सरसफाइ तथा स्वच्छतामा गरिने वित्तीय खर्च ३ प्रतिशत तल रहे को छ															
परिलक्ष्य ६.२	सन् २०३० सम्ममा सबैका लागि प्रर्याप्त सरसफाइ तथा स्वच्छतामा समतामूलक पहुँच हासिल गर्ने र महिला, किशोरी तथा बालिकाहरू एवं अन्य जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेकालाई विशेष ध्यान दिँदै खुला दिशामुक्त क्षेत्र बनाउने															
६.२.१	साबुन पानीले हात-धुने सुविधासहितको सुरक्षित तरिकाले व्यवस्थित सरसफाइ सेवा प्रयोग गर्ने जनसंख्याको अनुपात															
१	कसैलाई नबाँडीकन सुधारिएको सरसफाइ सुविधा प्रयोग गर्दै आएका घरधुरी (प्रतिशत)	६०	६९.३[31]	७८.७	८५.७	९५		५९.६	७२.७	७९.१७	८७.७६	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
२	शौचालय प्रयोग गर्ने जनसंख्याको अनुपात (प्रतिश)	६७.७	७५.७	८३.८	९०	९८								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.

[30] **रा.ज.घ.स. २०१६ अनुसार राष्ट्रिय स्तरमा धाराको पानीको पहुँच भएका घरधुरी ३३.३३ प्रतिशत छ।**
[31] **रा.ज.घ.स. २०१६ अनुसार राष्ट्रिय स्तरमा व्यवस्थित सरसफाइ भएका घरधुरी ६१.७ प्रतिशत छ।**

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरण	बारम्बारता	जिम्मेवार निकाय
३	सरसफाइले ओगटेको क्षेत्र (कभरेज) (प्रतिशत)	८२	८६.५	८९.९	९३.३	९९								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
४	सावर प्रणाली/उपयुक्त फ्लस प्रणाली व्यवस्थित (एफएसएम) जडित शौचालय भएका शहरी घरधुरी (प्रतिशत)	३०	४६	६२	७४	९०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
परिलक्ष्य ६.३	सन् २०३० सम्ममा प्रदुषण कम गर्न जताततै फोहर फ्याक्ने प्रवृत्ति निरूत्साहित गर्दै हानीकारक रसायन एवं अन्य सामग्रीको प्रयोग न्यूनीकरण गरेर पानीको गुणस्तर सुधार गर्ने प्रशोधन नगरिएको फोहर पानीको मात्रालाई आम रूपमै आधा गर्ने तथा उल्लेख्य प्रशोधन सहित सुरक्षित रूपमा पुनः प्रयोग गर्ने															
६.३.१	खेर जाने पानी सुरक्षित तरिकाले प्रशोधनको अनुपान															
१	अप्रशोधित औद्योगिक फोहर पानीको अनुपात (प्रतिशत)	९९	७५.३	५७.५	३९.७	१०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ ऊ.ज.सिं.म.
६.३.२	राम्रो गुणस्तर भएको पिउने पानीको हिस्साको अनुपात															
परिलक्ष्य ६.४	सन् २०३० सम्ममा सबै क्षेत्रमा पानी प्रयोगमा किफायती उल्लेख्य रुपम वृद्धि गर्ने र अधिक संख्यामा खानेपानीको समस्याबाट गुज्रिरहेका मानिसहरूको प्रतिशतलाई उल्लेख्य मात्रामा घटाउन शुद्ध पिउने पानीको दिगो उत्खनन् र आपूर्तिको सुनिश्चित गर्ने															
६.४.१	छोटो समयमै पिउने पानी-प्रयोगको किफायतीमा परिवर्तन गर्ने															
६.४.२	पिउने पानीको चापको तहः उपलब्ध ताजा पिउने पानीको स्रोत उत्खननको अनुपात															
१	पानी खेर जाने दर - सिंचाई (खेतको नोक्सानी, प्रतिशतमा)	४०	३५	२५	२०	१								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ ऊ.ज.सिं.म.
२	शुद्ध पिउने पानीको उपलब्धता (प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति लिटरमा)															
३	पिउने पानीको चापको स्तरः उपलब्ध ताजा पानीको स्रोतहरूमध्ये ताजा पानीको उत्खनन्															
४	अन्तशुल्क रहित पानी	२०	१६	१३	१०	५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ ऊ.ज.सिं.म.
परिलक्ष्य ६.५	सन् २०३० सम्ममा उचित रूपमा सीमापार सहकार्यमार्फत समेत तवै तहहरूमा जलस्रोत व्यवस्थापन एकीकृत रूपमा कार्यान्वयन गर्ने															

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरण	बारम्बारता	जिम्मेवार निकाय
६.५.१	एकीकृत जलस्रोत व्यवस्थापन कार्यान्वयनको तह (०-१००)		१६	२८	४०	६०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ ऊ.ज.सिं.म.
६.५.२	जलस्रोत साझेदारीका लागि सञ्चालन व्यवस्थापनसहितको सीमापार निकास क्षेत्रको अनुपात															
परिलक्ष्य ६.६	सन् २०२० सम्ममा हिमाल, वनजंगल, सीमासार, नदि, पठार तथा ताललगायत जलस्रोतसँग सम्बन्धित पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण र पुनर्भण्डारण गर्ने															
६.६.१	जल-सम्बन्धी पारिस्थितिकीय प्रणालीको छोटो समयमै एक हदसम्मको परिवर्तन															
६.६.२	पानी तथा सरसफाइ व्यवस्थापन सुधाररमा स्थानीय समुदायको सहभागिता सुदृढ गर्ने तथा सहयोग गर्ने															
६.(ख)१	पानी तथा सरसफाइ व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदायको सहभागिताका लागि सञ्चालन नीति तथा प्रक्रिया भएका स्थानीय प्रशासनिक एकाइको अनुपात															

दिगो विकास लक्ष्य ७: सबैका लागि खर्चले धान्ने, भरपर्दो, दिगो र आधुनिक ऊर्जाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरण	बारम्बारता	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य ७.१	सन् २०३० सम्ममा खर्चले धान्ने, भरपर्दो, दिगो र आधुनिक ऊर्जा सेवाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने															
७.१.१	विजुलीको पहुँच भएका जनसंख्याको अनुपात	७४	८०.७	८५.७	९०.७	९९		९८.१६	९९	१००	१००	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
१	प्रतिव्यक्ति ऊर्जा (अन्तिम) खपत (गिगाजउल्समा)	१६	१८.१	१९.७	२१.३	२४										
७.१.२	स्वच्छ इन्धन र प्रविधिमा प्राथमिक निर्भरता भएका जनसंख्याको अनुपात											रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
१	खाना पकाउने प्राथमिक इन्धनको स्रोतको रूपमा ठोस (दाउरा/गुइँठा) इन्धन प्रयोग गर्ने घरधुरी (प्रतिशत)	७४.७	६५	५५	४५	३०		३८.७७	३२.८१	२६.८४	१७.८९	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
	खाना पकाउन स्वच्छ इन्धन र प्रविधिमा प्राथमिक निर्भरता भएका जनसंख्याको अनुपात							६०.८२	६५	७५	८५	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
३	खाना पकाउन र पानी तताउनका लागि तरल पेट्रोलियम ग्यास (एलपिजी) प्रयोग गर्ने मानिसहरू (प्रतिशत)	१८[३२]	२३.६	२७.८	३२	३९		६०.८	६७.८६	७८.१२	९५.२	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
४	विद्युत उपभोग (प्रतिव्यक्ति कि.वा.मा)	८०	२३०	५४२	१०२७	१५००		२४५	५७७	१०९४	१५९८	आवधिक योजना	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ७.२	सन् २०३० सम्ममा विश्वव्यापी ऊर्जा मिश्रणमा नवीकरणीय ऊर्जाको हिस्सा उल्लेखनीय रूपमा वृद्धि गर्ने															
७.२.१	कूल अन्तिम ऊर्जा उपभोगमा नवीकरणीय ऊर्जाको हिस्सा	११.९	२२.१	२९.७	३७.३	५०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
१	जलविद्युतको निर्मित क्षमता (एमडब्लू)	७८२	२३०१	५४१७	१०२६०	१५०००	३३३.८	४८१	१०००	२०००	३५००	अर्थ मन्त्रालय र आवधिक योजना	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ७.३	सन् २०३० सम्ममा ऊर्जा किफायती विश्वव्यापी सुधार दर दोब्बर पार्ने															
७.३.१	प्राथमिक ऊर्जा र कूग्राउ (जिडिपी) को भाषामा ऊर्जा सघनता मापन															

[32] ज.घ.स. २०१६ अनुसार खाना पकाउन एलपिजी ग्यास प्रयोग गर्ने घरधुरी राष्ट्रिय स्तरमा ३३.९ प्रतिशत छ ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरण	बारम्बारता	जिम्मेवार निकाय
१	कूग्राउको प्रति एकाइ व्यापारिका ऊर्जा प्रयोग (टिओइ/एनआरएस)	३.२	३.२८	३.१७	३.१५	३.१४								प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	उद्योगमा ऊर्जा किफायती (उत्पादनको एमजे प्रति हजार रुपैयाँ)	४७.२	४५.३	४३.८	४२.४	४०								प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
३	उच्च किफायती उपयोग (व्यापारिक र घरेलु प्रयोजनमा) (प्रतिशत)	१०	१५	३०	४०	६०								प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
४	सार्वजनिक यातायात प्रणालीमा विद्युतीय सवारी/बाहन (प्रतिशत)	१	५	२०	३५	५०								प्रदेश/ जिल्ला/गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.

दिगो विकास लक्ष्य ८: भरपर्दो, समावेशी र दिगो आर्थिक वृद्धि तथा सबैका लागि पूर्ण र उत्पादनमूलक रोजगारी र मर्यादित कामको प्रवर्द्धन गर्ने,

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य ८.१	राष्ट्रिय अवस्था अनुसार प्रतिव्यक्ति आर्थिक आय वृद्धि कायम राख्ने र खासगरी अति कम विकसित देशहरूमा कम्तिमा वार्षिक ७ प्रतिशतले वार्षिक कुल गार्हस्थ उत्पादन वृद्धि गर्ने															
८.१.१	प्रतिव्यक्ति यथार्थ कुल गार्हस्थ उत्पादन (जिडिपी) को वार्षिक वृद्धि दर															
१	प्रतिव्यक्ति कुग्राउ वृद्धि (प्रतिशत)	२.३	३.६	४.५	५.४	७		७	५	१०.६	८	आवधिक योजना	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
परिलक्ष्य ८.२	विविधिकरण, प्राविधिक स्तरोन्नति र नवप्रवर्तनलगायत थप-उच्च-मूल्य तथा श्रम-सघन क्षेत्रहरूमा समेत जोड दिँदै आर्थिक उत्पादकत्वको स्तरलाई उच्च बनाउने															
८.२.१	प्रतिरोजगार व्यक्ति यथार्थ कूग्राउ (जिडिपी) को वार्षिक वृद्धिदर	१.६	३.८	५.५	७.२	१०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
परिलक्ष्य ८.३	उत्पादनमूलक गतिविधिहरू, सम्मानयोग्य कामको सृजना उद्यमशीलता, रचनात्मकता र नविनतालाई सघाउने विकासमुखी नीतिहरूको प्रवर्द्धन गर्ने तथा वित्तीय सेवामा पहुँच पुऱ्याउदै लघु, साना र मझौला आकारका उद्यमहरूको औपचारिकता र वृद्धिलाई प्रोत्साहन गर्ने															
८.३.१	गैर-कृषि क्षेत्रको रोजगारीमा अनौपचारिक रोजगारीको अनुपात, लिङ्गका आधारमा	७०	५४	४२	३०	१०	३४.०७	२६.२८	२०.४४	१४.६	४.८७	जनगणना	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
	गैर-कृषि क्षेत्रमा अनौपचारिक क्षेत्रको रोजगार जनसंख्याको अनुपात															
	गैर-कृषि क्षेत्रमा अनौपचारिक क्षेत्रको रोजगार पुरूष जनसंख्याको अनुपात -प्रतिशत)						३०.३८					जनगणना	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
	गैर-कृषि क्षेत्रमा अनौपचारिक क्षेत्रको रोजगार महिला जनसंख्याको अनुपात (प्रतिशत)						४२.३७					जनगणना	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
	वित्तीय सेवाहरूमा पहुँच (प्रतिशत)															
१	सहकारीमा पहुँच (३० मिनेटका पैदलदुरीमा रहेको घरधुरी प्रतिशत)						२२.६	३१.२१	४०.९	४८.४३	८०.७१	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	गैर-कृषि क्षेत्रको रोजगारीमा अनौपचारिक रोजगारीको अनुपात, लिङ्गका आधारमा	५४	६०.९	६६.१	७१.३	८०	७५.०२	७९	८२	८५	९०	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ८.५	सन् २०३० सम्ममा युवा तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिलगायत सबै महिला तथा पुरूषका लागि पूर्ण र उत्पादनमूलक रोजगारी तथा मर्यादित काम र समान प्रकृतिका कामका लागि समान ज्याला हासिल गर्ने															
८.५.१	महिला र पुरूष कामदारको घण्टाको औसत कमाइ, पेशा, उमेर र अपाङ्गताका आधारमा	३२	५०.१	६३.७	७७.३	१००								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
८.५.२	बरोजगारी दर, लिङ्ग, उमेर र अपाङ्गताका आधारमा													प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
१	अर्धरोजगारी दर (१५-४९ वर्ष) (प्रतिशत)	२७.८	२३.१	१९.५	१५.९	१०	२५.७३	२०.१	१६.९७	१३.८४	८.७	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ८.६	सन् २०२० सम्ममा रोजगारी, शिक्षा वा तालिम नपाएका युवाको अनुपात उल्लेख्य मात्रामा कम गर्ने															
८.६.१	शिक्षा, रोजगारी वा तालिममा संलग्न नभएका युवाको अनुपात (१५-२४ वर्ष)															
१	१५-२४ वर्षका शिक्षा नलिएका युवाको अनुपात (प्रतिशत)						३९.९२	३२.७५	३१.४४	३०.१२	२८.८	जनगणना	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	युवा न्यून रोजगारीको दर (१५-२४ वर्ष) (प्रतिशत)	३५.८	२८.९	२३.८	१८.६	१०	२७.९	२२.५२	१८.५५	१४.५	७.७९	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
३	१५-२४ वर्ष उमेरका रोजगारीमा नरहेका युवाको अनुपात (प्रतिशत)						६३.६५	५६.५३	४९.४१	४२.२९	३१.५६	जनगणना	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ८.७	सन् २०२५ सम्ममा निकृष्ठ प्रकारको बाल श्रम निषेध तथा अन्त्यको सुनिश्चित गर्न तत्काल र प्रभावकारी उपायहरू अपनाउने तथा बाध्यकारी श्रमको उन्मूलन गर्ने, बालसैन्य प्रयोग तथा भर्तीलगायत सबै प्रकार र स्वरुपका बालश्रमको अन्त्य गर्ने															
८.७.१	५-१७ वर्ष उमेरका बालश्रममा आवद्ध बालबालिकाहरूको संख्या र अनुपात, लिङ्ग र उमेरका आधारमा															
	५-१७ वर्ष उमेरका बालश्रममा आवद्ध कूल बालबालिकाहरूको संख्या-पुरुष						५२९०७					जनगणना	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
	५-१७ वर्ष उमेरका बालश्रममा आवद्ध कूल बालबालिकाहरूको संख्या-महिला						४७८२०					जनगणना	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
	५-१७ वर्ष उमेरका बालश्रममा आवद्ध कूल बालबालिकाहरूको संख्या						६.४४					रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
१	जोखिमपूर्ण अवस्थामा काम गर्दैरहेका बालबालिका (प्रतिशत)	३०	२२	१६	१०	०					११			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ८.८	सम्पूर्ण श्रमिकहरू: विशेषत: महिला प्रवासी श्रमिक तथा खतरापूर्ण रोजगार व्यवस्थापनमा रहेका श्रमिकहरू लागि भरपर्दो र सुरक्षित कार्यवातावरणको प्रवर्द्धन गर्ने तथा श्रमिकहरूको अधिकारको संरक्षण गर्ने,															
८.८.१	गम्भीर र सामान्य पेशागत चोटपटकको बारम्बाता दर, लिङ्ग र प्रवासी अवस्थाका आधारमा															

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
८.८.२	अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन (आईएलओ) को लिखित प्रावधान र राष्ट्रिय कानूनहरूका आधारमा श्रम अधिकारको राष्ट्रिय दायित्वको निर्वाहको स्तर (संगठित हुन पाउने र सामूहिक सौदावाजी), लिङ्ग र प्रवासी अवस्थाका आधारमा															
परिलक्ष्य ८.९	सन् २०३० सम्ममा स्थानीय उत्पादन र संस्कृतिको प्रवर्द्धन गर्ने तथा रोजगारी सृजना गर्नेगरी नीतिहरूको कार्यान्वयन र विभाजन,															
८.९.१	कूल वृद्धि दर र कूल गार्हस्थ उत्पादन (कूग्राउ) को अनुपातको रूपमा प्रत्यक्ष पर्यटन कूग्राउ	२.६	४	५.१	६.२	८	२.०५							प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
१	पर्यटक आगमन (दश लाखमा)	०.८	१.६	१.९	२.२	३				१.८	२			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	पर्यटन क्षेत्रको राजश्व (अमेरिकी डलर) (दश लाखमा)															
८.९.२	कूल पर्यटन रोजगारीमध्ये दिगो पर्यटन उद्योगमा रो जगारीको अनुपात															
१	पर्यटन उद्योगमा वार्षिक रोजगारको संख्या (हजारमा)	९०	३३२.७	५१४.७	६९६	१०००								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ८.१०	बैंकिङ्ग, बीमा तथा वित्तीय सेवामा सबैको पहुँच विस्तार र प्रो त्साहन गर्न स्थानीय वित्तीय संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने															
८.१०.१	१. प्रति १००,००० प्रौढहरूमा वाणिज्य बैंकको शाखा संख्या, र	१८	२३	२६	३०	३६								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
	२. प्रति १००,००० प्रौढहरूमा अटोमेटेड टेलर मेसिन (एटिएम) पहुँच (संख्या)	११	१७	२१	२६	३३								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
	३. जीवन बीमाको कभरेज (प्रतिशत)	५	१०.३	१४.३	१८.३	२५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
८.१०.२	बैकमा वा अन्य वित्तीय संस्थामा खाता भएका वा मोबाइल-मनी-सर्भिस प्रदायकहरूसँग कारोबार हुने प्रौढहरूको अनुपात (१५ वर्ष वा सोमाथिका)	३४	५१.३	६४.३	७७.३	९९								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.

दिगो विकास लक्ष्य ९: उत्थानशील पूर्वाधारको निर्माण, दिगो र समावेशी औद्योगिकरणको प्रवर्द्धन र नविन खोजको प्रोत्साहन गर्ने

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य ९.१	आर्थिक विकास र मानव समृद्धि हासिल गर्न सबैका लागि सुपथ र समतामूलक पहुँच पुग्नसक्नेगरी गुणस्तरीय, दिगो, उत्थानशील र भरर्दो क्षेत्रीय तथा अन्दरदेशीय पूर्वाधारको विकास गर्ने															
९.१.१	ग्रामीण जनसंख्याको अनुपात, जो २ किमिभित्रको बाह्रै-मास चल्ने सडक सुविधासहित बस्छन्							७३.७	८०	९५	१००	घरधुरी जो खिम तथा विपन्नता सर्वेक्षण	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
१	सडकको घनत्व (किमि/१०० स्क्वा. किमि)							७१.३३	७४.०७	७७.३६	८२.३	डोलीडार	२०१७	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स.वि./ भौ.पु.वि.म.
९.१.२	यात्रु र कार्गो (भारी) मात्रा, यातायातको साधनको प्रकार अनुसार															
१	ग्राभेल सडकको घनत्व (किमि/स्क्वा किमि)	०.०१	०.०७	०.१२	०.१७	०.२५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स.वि./ भौ.पु.वि.म.
२	यात्रु, यातायातको प्रकृतिको आधारमा (सडक) (प्रतिशत)	९०												प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	स.वि./ भौ.पु.वि.म.
परिलक्ष्य ९.२	समावेशी र दिगो औद्योगीकरणको प्रवर्द्धन गर्ने र, सन् २०३० सम्ममा राष्ट्रिय परिस्थितिअनुसार हुनेगरी रोजगारी र कूल गार्हस्थ उत्पादनमा उद्योगको हिस्सा उल्लेख्य मात्रामा बढाउने, र अति कम विकसित मुलुकहरूमा यसको हिस्सा दोब्बर पुऱ्याउने ।															
९.२.१	प्रति व्यक्ति र कूग्राउको अनुपातको रूपमा निर्माण क्षेत्रको थप मूल्य	६.६	८.८	१०.५	१२.२	१५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
१	कूग्राउमा उद्योगको हिस्सा (प्रतिशत)	१५	१७.७	१९.७	२१.७	२५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
९.२.२	कूल रोजगारीमा निर्माण क्षेत्रको अनुपात	६.६[33]	८.३	९.६	१०.९	१३	१५.२४	१९.१७	२२.१७	२५.१७	३०.०२	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
परिलक्ष्य ९.३	वित्तीय सेवा, सहुलियतपूर्ण (धान्न सक्ने) कर्जा खासगरी विकासोन्मुख मुलुकहरूका साना-क्षमताको औद्योगिक तथा अन्य उद्यमको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने र बजार तथा मूल्य सृङ्खलाका सबै तहहरूमा तिनको समायोजन गर्ने															
९.३.१	कूल औद्योगिक मूल्य अभिवृद्धिमा साना-क्षमताका उद्यो गहरूको अनुपात															

[33] २०६७/६८ को रा.जी.स. अनुसार कूल रोजगारीमा निर्माण क्षेत्रको रोजगारीको अनुपात १०.४ प्रतिशत थियो ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
९.३.२	साना-क्षमताको उद्योगसँगको कर्जा वा कर्जाको सीमा	२०	२२.७	२४.७	२६.७	३०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
परिलक्ष्य ९.४	सन् २०३० सम्ममा सबै राष्ट्रहरूमा आ-आफ्नो क्षमता अनुसार स्रोत साधनको उपयोग दक्षता अभिवृद्धि गर्ने र स्वच्छ तथा वातावरणीय प्रविधिहरूलाई अधिकतर अपनाएर पूर्वाधारको स्तरोन्नति गर्ने तथा उद्योगहरूलाई दिगो बनाउन पुनर्सवलीकरण गर्ने															
९.४.१	अतिरिक्त मूल्यको प्रति एकाइ कार्वनडाइअक्साईड (CO2) उत्सर्जन															
१	उत्पादन तथा निर्माणमा प्रतिव्यक्ति कार्वनडाईअक्साईड (CO2) को अतिरिक्त मूल्य (ग्राम)	०.०४	०.०४	०.०४	०.०४	०.०४								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
परिलक्ष्य ९.५	सबै राष्ट्रहरू विशेषगरी विकासोन्मुख राष्ट्रहरूमा वैज्ञानिक अनुसन्धान अभिवृद्धि गर्ने तथा उद्योग क्षेत्रहरूको प्राविधिक क्षमता सुदृढ गर्दै सन् २०३० सम्ममा नविन खोजहरूमा उत्प्रेरणा जगाउँदै अनुसन्धान र विकासमा श्रमिकहरू प्रति १० लाखमा ७५ प्रतिशतमा बढाउने तथा निजी र सार्वजनिक दुवै क्षेत्रमा अनुसन्धान र विकासको खर्च वृद्धि गर्ने															
९.५.१	कूग्राउको अनुपातको रूपमा अनुसन्धान र विकासको खर्च	०.३	०.६२	०.८६	१.१	१.५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	अर्थ मन्त्रालय/ आ.मा.यो.म.
९.५.२	अनुसन्धानकर्ताहरू (पूरा समय बराबरमा) प्रति दश लाख जनसंख्यामा													प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
१	कूल भर्नामध्ये विज्ञान र प्रविधिमा भर्ना (प्रतिशत)	६.८	९	१०.६	१२.३	१५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उद्योग मन्त्रालय
२	बौद्धिक सम्पत्तिको दर्ता संख्या	७५	३२२	५०७	६९२	१०००								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उद्योग मन्त्रालय
९.(ग)१	मोबाईल सञ्जालले समेटिएका जनसंख्याको अनुपात, प्रविधिका रूपमा	९४.५	९६	९७.१	९८.२	१००								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.

दिगो विकास लक्ष्य १०: मुलुकभित्र र मुलुकहरूबीचको असमानता घटाउने

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरण	बारम्बारता	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य १०.१	सन् २०३० सम्ममा आर्थिक हिसाले सबैभन्दा तल रहेका ४० प्रतिशत जनसंख्याको आय वृद्धिदर राष्ट्रिय औसतमा बढाउने र त्यसलाई निरन्तर कायम राख्ने															
१०.१.१	प्रतिव्यक्ति सबैभन्दा कम आय गर्ने ४० प्रतिशत जनसंख्या र कूल जनसंख्याको घरधुरीको खर्च वा प्रतिव्यक्ति आयको वृद्धि दर															
१	उपभोगको असमानता (गिनि गुणाङ्कबाट मापन)													प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
२	आम्दानीको असमानता (गिनि गुणाङ्कबाट मापन)	०.३३	०.२८	०.२५	०.२२	०.१६	०.३५	०.४३	०.३८	०.३३	०.२५	रा.जी.स.	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
३	कूल उपभोगमा पिँधका ४० प्रतिशत जनसंख्याको अंश (प्रतिशत)	१८.५	१९.०	२१.२	२२	२३.४	१६.२५	१५.१२	१८.४२	१९.१२	२०.३३	रा.जी.स.	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
४	कूल आयमा पिँधका ४० प्रतिशत जनसंख्याको अंश (प्रतिशत)	५.३४	१३.१	१४.७	१५.९	१८	५.४८	१३.५४	१५.२	१६.४४	१८.६१	रा.जी.स.	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
५	पाल्मा (पिएएलएमए) सूचकाङ्क	१.३	१.२२	१.१६	१.१	१	१.४५	१.३६	१.२९	१.२३	१.१२	रा.जी.स.	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
६	मध्यम आयको ५० प्रतिशतभन्दा तल आय हुने शहरी घरधुरीको प्रतिशत															
परिलक्ष्य १०.२	सन् २०३० सम्ममा जुनसुकै उमेर, लिङ्ग, अपाङ्गता, वर्ण, जातियता, उत्पत्ति, धर्म, आर्थिक वा अन्य जुनसुकै आधारमा भएपनि सबैको सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक समावेशीकरणलाई प्रवर्द्धन र सशक्तिकरण गर्ने															
१०.२.१	मध्यम आय भएकामध्ये ५० प्रतिशत मुनि आयमा जिईरहेका मानिसहरूको अनुपात, लिङ्ग, उमेर र अपाङ्गताका आधारमा															
१	सामाजिक सशक्तिकरण सूचकाङ्क	०.४१	०.४८	०.५४	०.६	०.७						रा.जी.स.		प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	आर्थिक सशक्तिकरण सूचकाङ्क	०.३४	०.४३	०.५१	०.५८	०.७								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
३	राजनीतिक सशक्तिकरण सूचकाङ्क	०.६५ ह	०.७	०.७४	०.७८	०.८५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरण	बारम्बारता	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य १०.३	विभेदकारी कानून, नीति र अभ्यासहरूको अन्त्य तथा त्यससम्बन्धी उपयुक्त कानून, नीति र अभ्यासको प्रवर्द्धन मार्फत समान अवसर सुनिश्चित गर्ने तथा प्रतिफल वितरणको असमानता न्यूनीकरण गर्ने															
१०.३.१	अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार कानूनले निशेध गरेका कुनैपनि आधारमा हुने विभेदहरू तथा दुर्व्यवहारहरू गत १२ महिनाको अन्तरालमा व्यक्तिगत रूपमा अनुभव गरेको, भोगेका महसूस गरी लिखित रूपमा बाहिर आएका घटनाका अनुपात															
१	समयमै प्राथमिक विद्यालय सक्काएका (सबैभन्दा धनी २० र सबैभन्दा गरिव बीस प्रतिशतको अनुपात)	२.२	१.८८	१.६४	१.४	१								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ शि.वि.प्र.म.
२	पुड्कोपना रहित बालापन ((सबैभन्दा धनी २० र सबैभन्दा गरिव बीस प्रतिशतको अनुपात)	१.६	१.४४	१.३२	१.२	१								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ स्वा.म.
परिलक्ष्य १०.४	विश्व वित्तीय बजार र संस्थाहरूको नियमन र अनुगमनको सुधार गर्ने र त्यस्ता नियमनबाट प्राप्त सुझावहरूको कार्यान्वयन घनिभूत बनाउने,															
१०.४.१	कूग्राउमा श्रमिकको हिस्सा, ज्याला र सामाजिक सुरक्षा हस्तान्तरणसमेत															
१	ज्याला सूचकाङ्कबाट उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्कको अनुपात	२.९४	२.९६	२.९७	२.९८	३								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य १०.५	विश्व वित्तीय बजार र संस्थाहरूको नियमन र अनुगमनको सुधार गर्ने र त्यस्ता नियमनबाट प्राप्त सुझावहरूको कार्यान्वयन घनिभूत बनाउने															
१०.५.१	वित्तीय प्रवलीकरण सूचक															
१	लघुवित्त विस्तार भएको कृषक घरधुरीको अनुपात (प्रतिशत)	२४	२८.३	३१.५	३४.७	४०	२३.५६	२७.७८७	३०.९२	३४.०६	39.27	रा.जी.स.	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.

दिगो विकास लक्ष्य ११: शहर र मानव बसोबासलाई समावेशी, सुरक्षित, पुनर्उत्थानशील र दिगो बनाउने

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य ११.१	सन् २०३० सम्ममा सबैका लागि पर्याप्त, सुरक्षित र सुपथ आवास र आधारभूत सेवा सुनिश्चित गर्दै अव्यवस्थित बसोबासको स्तरोन्नति गर्ने															
११.१.१	अपर्याप्त आवास वा अनौपचारिक, अव्यवस्थित बसोबास गर्ने शहरी जनसंख्याको अनुपात															
१	सुकुम्बासी टहराहरूमा बसोबास गर्ने जनसंख्या -प्रति हजारमा)	५००	४००	३२५	२५०	१२५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	छ्वाली/स्याउला/खरको छाना हुने घरधुरी (प्रतिशत)	१९.३	१५.३	१२.५	९.७	५	७.८९	३.८४	३.१४	२.४३	१.२५	जनगणना तथा र I.ज.घ.स.	(२०११) र (२०१६)	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
	अपर्याप्त आवासमा बसोबास गरिरहेका शहरी जनसंख्याको अनुपात	६७.८			२५.९३	५	६६.७८	५३.०३	३९.२९	२५.५४	४.९२	जनगणना	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
३	सुरक्षित घरमा बसोबास गरिरहेका घरधुरी (प्रतिशत)	२९.८	३७.८	४३.९	४९.९	६०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ११.२	सन् २०३० सम्ममा सबैको लागि सुरक्षित, सुपथ, सर्वसुलभ र दिगो यातायात प्रणालीमा पहुँच प्रदान गर्ने तथा महिला बालबालिका अपाङ्गता भएका व्यक्ति एवं वृद्धवृद्धालगायत अन्य जोखिमपूर्ण अवस्थाका मानिसहरूका आवश्यकतालाई विशेष ध्यान दिँदै सडक सुरक्षा सुधार र सार्वजनिक यातायात विस्तारमा उल्लेखनीय कार्य गर्ने															
११.२.१	सार्वजनिक यातायातमा सुगम्य पहुँच भएका जनसंख्याको अनुपात, लिङ्ग, उमेर तथा अपाङ्गताका आधारमा															
१	सुरक्षित सार्वजनिक यातायातको उपलब्धता (प्रतिशत)	०.१	१३.४	२३.४	३३.४	५०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
२	३० मिनेटको पैदल दुरीमा रहेको ग्राभेल गरिएको सडकको पहुँच (प्रतिशत)	५१.४	५९	६४.७	७०.५	८०	६३.५१	७२.९	७९.९४	८७.११	९८.८५	रा.जी.स.- विश्व बैंक आँकलन	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ११.३	सन् २०३० सम्ममा सम्पूर्ण देशहरूमा समावेशी र दिगो शहरीकरण तथा सहभागितामूलक एकीकृत र दिगो मानव बस्तीको योजना र व्यवस्थापनको लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने															
११.३.१	भूमी उपभोग दरबाट जनसंख्या वृद्धिदरतर्फको अनुपात													प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
११.३.२	नियमित र लोकतान्त्रिक पद्धतिसहित सञ्चालन गर्न शहरी योजना तथा व्यवस्थापनमा नागरिक समाजको प्रत्यक्ष सहभागिता हुनेगरी संरचना गरिएको शहरहरूको अनुपात															
१	नयाँ शहरहरूको योजना गरिएको (संख्या)	१०	२३	३३	४३	६०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	भौ.पू.वि.म.
२	५ वा सोभन्दा बढी सदस्य बसोबास गरेको घरधुरी (प्रतिशत)	४६.७[३४]	३९.६	३४.२	२८.९	२०	५१.२१	४३.४२	३७.५	३१.६९	२१.९३	जनगणना	२०११	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि.
परिलक्ष्य ११.४	विश्वको सांस्कृतिक तथा प्राकृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र सुरक्षण प्रयासहरू सुदृढ गर्ने															
११.४.१	सम्पूर्ण सांस्कृतिक तथा प्राकृतिक सम्पदाहरू: यसका प्रकारका आधारमा (सांस्कृतिक, प्राकृतिक, मिश्रित र विश्व सम्पदामा सूचिकृत), सरकारका तहहरू (संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय/पालिका), खर्चको प्रकार (सञ्चालन खर्च/ लगानी), निजी सहायताको प्रकार (सहृदयीहरूको अनुदान, निजी गैर सरकारी क्षेत्र तथा सहायता) का आधारमा संरक्षण, प्रवर्द्धन र सम्वर्द्धनमा (सार्वजनिक तथा निजी) प्रति व्यक्ति कूल खर्च															
१	प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षणका लागि विनियोजित बजेट (प्रतिशत)	१.१५	१.३८	१.५५	१.७२	२								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	अर्थ मन्त्रालय /आ.मा.यो.म.
परिलक्ष्य ११.५	सन् २०३० सम्ममा जलउत्पन्न प्रकोपलगायत अन्य विपदहरूबाट मृत्यु हुने तथा प्रभावित हुने मानिसहरूको संख्या घटाई गरिबी तथा संकटमा परेका मानिसहरूलाई केन्द्रित गर्दै विश्वको कुल गार्हस्थ उत्पादनसँग सापेक्षित रूपमा प्रत्यक्ष किसिमले हुने आर्थिक घाटालाई उल्लेख्य परिमाणमा घटाउने															
११.५.१	विपदबाट प्रत्यक्ष प्रभावित व्यक्तिहरू, बेपत्ता व्यक्तिहरू र मृतकको संख्या प्रति १००,००० जनसंख्यामा															
१	प्राकृतिक विपद्बाट भएको मृत्यु (संख्या)															
२	विपद्बाट घाइते भएकाहरू (संख्या)	२२३००[क]	०	०	०	०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	गृह मन्त्रालय

[३४] वि.सं. २०६८ को जनगणना अनुसार ५५.२ प्रतिशत ।

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
११.५.२	विश्वव्यापी कूग्राउ सम्बन्धी प्रत्यक्ष आर्थिक नोक्सानी, संवेदनशील पूर्वाधार र प्रकोपबाट आधारभूत सेवामा अवरोध संख्या															
परिलक्ष्य ११.६	वायुको गुणस्तर, शहरी तथा अन्य फोहर व्यवस्थापनसमेतमा विशेष ध्यान दिंदै सन् २०३० सम्ममा शहरको प्रतिव्यक्ति वातावरणीय प्रतिकुल प्रभावलाई न्यून गर्ने															
११.६.१	नियमित रूपमा सङ्कलित शहरी ठोसपदार्थ जन्य फोहर र शहरको कूल संकलित ठोस फोहर मध्यको पर्याप्त अन्तिम व्यवस्थापनको अनुपात, शहरपिच्छे															
११.६.२	शहर (जनसंख्याको चाप) मा कणिकाजन्य पदार्थको स्थिति (उदाहरणको लागि पिएम २.५ र पिएम १०) वार्षिक मध्यिका तह															
१	कूल हावामा रङ्मडिरहेको कणहरूको केन्द्रिकरण (µg/m3, २४ घण्टाको औसत)	२३०	१९९.३	१७६.३	१५३.३	११५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वास्थ्य मन्त्रालय
२	कणजन्य पदार्थको केन्द्रिकरण (µg/m3, २४ घण्टाको औसत)	१२०	१०१.३	८७.३	७३.३	५०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वास्थ्य मन्त्रालय
३	एमपीर२.५ को केन्द्रिकरण (µg/m3, २४ घण्टाको औसत)	४०	३४.७	३०.७	२६.७	२०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वास्थ्य मन्त्रालय
४	सल्फर डाईअक्साईडको केन्द्रीकरण (µg/m3, २४ घण्टाको औसत)	७०	७०	७०	७०	७०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वास्थ्य मन्त्रालय
परिलक्ष्य ११.७	सन् २०३० सम्ममा विशेषतः महिला बालबालिका, वृद्धवृद्धा तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलगायत सबैको लागि सुरक्षित, समावेशी र सुगम्य हरियाली तथा सार्वजनिक खुल्ला ठाउँहरूको पहुँच सर्वसुलभ बनाउने															
११.७.१	निर्मित शहरी क्षेत्रमा सार्वजनिक रूपमा प्रयो ग गर्न मिल्ने खुल्ला स्थानहरूको औसत हिस्सा, लिङ्ग, उमेर र अपाङ्गताका आधारमा															
१	स्थानको प्रकारका आधारमा सार्वजनिक खुल्ला ठाउँहरूको संख्या (खेल मैदानहरू, खुल्ला ठाउँहरू, बगैंचा, घुमफिर स्थल, प्रदर्शनी के न्द्र आदि)															

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
११.७.२	लिङ्ग, उमेर, अपाङ्गता अवस्था र स्थानको मात्राको आधारमा गत १२ महिनायता शारीरिक वा यौनजन्य हिंसाबाट पीडित व्यक्तिहरूको अनुपात															
१	१२ महिनायता शारीरिक वा यौनजन्य हिंसाबाट पीडित महिलाको अनुपात (प्रतिशत)	१४	१०.२७	७.४७	४.६७	०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
परिलक्ष्य ११.(क)	राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय विकास योजनाको सुदृढिकरण गर्दै शहरी, शहरी-सेरोफेरो तथा ग्रामीण क्षेत्रबीच आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय रूपमा संयोजन गरी सकारात्मक सहयोग गर्ने															
११.(क)१	शहरमा बस्ने जनसंख्याको अनुपात जसले जनसंख्याको प्रक्षेपण र शहरमा चाहिने स्रोतको आकारका आधारमा शहरी तथा क्षेत्रीय विकास योजनाहरू समायोजन गर्दछन् ।															
परिलक्ष्य ११.(ख)	सन् २०२० सम्ममा सबै तहमा समग्र विपद् जोखिम व्यवस्थापन गर्न समावेशीकरण, स्रोत कुशलता, जलवायु परिवर्तनको अनुकुलन र न्यूनीकरण, विपद् पुनर्उत्थानमुखी विकास तथा लागू गर्न आशन्न ह्योगो रूपरेखासँग तालमेल हुनेगरी एकीकृत नीति तथा योजना अंगिकार र कार्यान्वयन गर्दै शहर र मानव बसोबासको संख्या वृद्धि गर्ने															
११.(ख)२	राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिसँग तालमेल हुनेगरी स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिको अंगिकार र कार्यान्वयन गर्ने स्थानीय सरकारहरूको अनुपात															

दिगो विकास लक्ष्य १२: दिगो उपभोग र उत्पादन ढाँचा सुनिश्चित गर्ने

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य १२.२	सन् २०३० सम्ममा प्राकृतिक स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापन र किफायतिपूर्ण प्रयोग हासिल गर्ने															
१२.२.१	भौतिक पदचिह्न, प्रतिव्यक्ति भौतिक पदचिह्न, र प्रति कूग्राउ (जिडिपी) को भौतिक पदचिह्न (विगतका भौतिक सम्पत्तिको अवस्था, विरासत)															
१	प्रयोग भएको पानीको कूल स्रोतको अनुपात (प्रतिशत)	१०	१२.७	१४.७	१६.७	२०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
१२.२.२	स्थानीय सामग्रीको उपभोग, प्रतिव्यक्ति स्थानीय सामग्री उपभोग, र प्रति कूल गार्हस्थ उत्पादन (जिडिपी) स्थानीय सामग्री उपभोग															
१	खानीजन्य इन्धन ऊर्जा उपभोगको प्रयोग (कूलमध्येको प्रतिशत)	१२.५	१३.२	१३.७	१४.२	१५				७	८			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि.
२	वनजंगल क्षेत्रको कूल कार्वन उपलब्धता (टनमा)	२२७६	२५२२	२७०७	२८९२	३२००				४००	५००			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व. वा.म.
३	कृषि उत्पादनको लागि भूमिको प्रयोग (आवाद गरिएको भूमिको अन्नबालीको प्रतिशत)	८०	७८.७	७७.७	७६.७	७५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.- कृ.स.म.
४	माटोको जैविक पदार्थ (प्रतिशत)	१	१.८	२.४	३	४								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.- कृ.स.म.
५	प्रतिव्यक्ति काठको उपभोग, क्यूबिक मिटरमा	०.११	०.०९	०.०८	०.०७	०.०५				०.०५	०.०३			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व. वा.म.
	प्रतिव्यक्ति वार्षिक खाद्यान्नको उपभोग (केजीमा)															
परिलक्ष्य १२.३	सन् २०३० सम्ममा विश्वव्यापी खाद्यान्न खेर जाने दर खुद्रा तथा उपभोक्ताको तहमा प्रतिव्यक्ति आधामा झार्ने र बाली भित्राउँदा र सोपछि हुने नोक्सानीलगायत उत्पादन तथा आपूर्तिको सृङ्खलासँगै खाद्यवस्तुको समग्र नोक्सानी घटाउने;															
१२.३.१	विश्वव्यापी खाद्यान्न नोक्सानी सूचकाङ्क															
१	उपभोक्ता स्तरमा खाद्यान्न खेर जाने दर (प्रतिव्यक्ति नोक्सानी)															

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
२	बाली भित्राइसकेपछिको नोक्सान (प्रतिशत)	१५	११	८	५	१								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.-कृ.स.म.
३	खाद्यान्न नोक्सानी सूचकाङ्क (अन्न आपूर्तिको प्रतिशत)	१०	७.९	६.३	४.७	२								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	भू.व्य.-कृ.स.म.
परिलक्ष्य १२.४	सन् २०३० सम्ममा रसायनहरूको वातावरणीय रूपमा सबल व्यवस्थापन हासिल गर्ने र सम्पूर्ण फोहरहरूलाई अन्तर्राष्ट्रिय प्रारुपअनुरुप वातावरण र मानव स्वास्थ्यमा गम्भीर असर न्यून गर्नेगरी तिनको जीवनचक्र भर वायु, माटो र पानीमा पर्ने असर उल्लेख्य रूपमा कम गर्ने,															
१२.४.१	प्रत्येक सम्बन्धित सम्झौताका आधारमा आवश्यक सूचना प्रशारणको दायित्व तथा तिनको प्रतिवद्धता पुरा गर्ने हानिकारक फोहर तथा अन्य रसायन सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय बहुपक्षीय वातावरणीय सम्झौताका पक्षहरूको संख्या															
१	प्लाष्टिकको प्रयोग (प्रतिव्यक्ति प्रतिदित ग्राममा)	२.७	२	१.५	०.९	०				१	०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ उद्योग मन्त्रालय
१२.४.२	प्रतिव्यक्ति उत्पादन भएको हानिकारक फोहर र प्रशोधन भएको हानिकारक फोहरको अनुपात, प्रशोधनको प्रकारअनुसार															
१	तरल औद्योगिक फोहरको व्यवस्थापन															
२	ठोस औद्योगिक फोहरको व्यवस्थापन															
परिलक्ष्य १२.५	सन् २०३० सम्ममा नियन्त्रण, न्यूनीकरण, पुनर्चक्रीकरण, तथा पुनर्प्रयोगको माध्यमबाट फोहर उत्पादन उल्लेख्य मात्रामा घटाउने															
(क)	राष्ट्रिय पुनर्चक्रको दर, पुनर्चक्र गरिएको पदार्थका तौल (टनमा)															
(ख)	उत्पादनजन्य उद्योगमा प्लाष्टिकको पुनर्चक्रीकरण (उद्योगहरूको प्रतिशत)	२४.५	४२	५५.१	६८.२	९०				७०	९०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ उद्योग मन्त्रालय
(ग)	उत्पादन उद्योगहरूमा सिसा र धातुका उत्पादनहरूको पुनर्प्रयोग (उद्योगहरूको प्रतिशत)	७.२	२९.३	४५.८	६२.४	९०				६५	९०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ उद्योग मन्त्रालय

दिगो विकास लक्ष्य १३: जलवायु परिवर्तन र यसको असर नियन्त्रण गर्न तत्काल कदम चाल्ने

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य १३.१	सबै मुलुकहरूमा जलवायु-सम्बन्धित जोखिम र प्राकृतिक विपद्हरूसँग जुध्न समानुकुलन र अनुकुलन क्षमता सुदृढ गर्ने;															
१३.१.१ [दोहो रिएको]	विपदबाट प्रत्यक्ष प्रभावित व्यक्तिहरू, बेपत्ता व्यक्तिहरू र मृतकको संख्या प्रति १००,००० जनसंख्यामा		०.०२३६१				०.००४१५					गृह मन्त्रालय	२०१७			
	विपद्का कारण भएको आर्थिक क्षति (दश लाख रूपैयाँमा)															
१३.१.३	राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिसँग तालमेल हुने गरी स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिको अंगिकार र कार्यान्वयन गर्ने स्थानीय सरकारहरूको अनुपात															
१	यातायात क्षेत्रबाट हुने हरित गृह ग्यास उत्सर्जन (%)	१२	१०.४	९.२	८	६								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ ज.वा.म.
२	औद्योगिक क्षेत्रबाट हुने हरित गृह ग्यास उत्सर्जन	१२	१०.४	९.२	८	६								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ ज.वा.म.
३	वणिज्य क्षेत्रबाट हुने हरित गृह ग्यास उत्सर्जन	५	४.३	३.८३	३.३३	२.५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ ज.वा.म.
४	कृषि क्षेत्र (Gg) बाट हुने हरित गृह ग्यास (CH4) उत्सर्जन	६१४	६६२.५	६९८.८९	७३५.२३	७९६								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ ज.वा.म.
५	कृषि क्षेत्र (Gg) बाट हुने हरित गृह ग्यास (N2O) उत्सर्जन	३२.६	३४.५	३५.९६	३७.४	३९.८								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ ज.वा.म.
६	कृषि क्षेत्र (Gg) बाट हुने हरित गृह ग्यास कार्वनडाइ-अक्साईड (CO2) उत्सर्जन	२३०१४	२४६२७.५	२५८३७.२	२७०४६.९	२९०६३								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ ज.वा.म.
७	आद्योगिक क्षेत्र (Gg) बाट हुने हरित गृह ग्यास (CO2) उत्सर्जन, सिमेन्ट र चुनढुङ्गाबाट	६३२	५४७.७	४८४.५३	४२१.३	३१६								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ ज.वा.म.
८	ऊर्जा क्षेत्र (Gg) बाट हुने हरित गृह ग्यास (CO2) उत्सर्जन, (औद्योगिक, यातायात र अन्य क्षेत्रबाट)	७९५९	६८९७.८	६१०१.९	५३०६	३९७९								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ ज.वा.म.
परिलक्ष्य १३.२	परिलक्ष्य १३.२ जलवायु परिवर्तन मापनहरूलाई राष्ट्रिय नीति, रणनीति र योजनासँग एकीकरण गर्ने															

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
१३.२.१	जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूलाई अनुकुलन गर्नसक्ने क्षमता अभिवृद्धि गरेका तथा खाद्यान्न उत्पादनलाई (राष्ट्रिय अनुकुलन योजना, राष्ट्रिय स्तरमै दृढनिश्चयी योगदान, राष्ट्रिय सञ्चार, द्विवार्षिक अद्यावधि प्रतिवेदन वा अन्यसमेत समेट्दै) असर नगर्ने तौरतरिकाले कम हरितगृह ग्यास उत्सर्जन तथा जलवायु परिवर्तनको असरलाई थेग्न सक्नेगरी एकीकृत नीति/रणनीति/ योजनाको कार्यान्वयन र जानकारी दिने मुलुकहरूको संख्या															
	(क) स्थानीय अनुकुलन योजना तयारी (स्थानीय सरकारहरूको संख्या)	४	३६	६०	८४	१२०			११	८०	११९			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	प्र.नी.यो.आ./ उ.प.व.वा.म.
	(ख) सामुदायिक स्तरको अनुकुलन योजना	३१	२३१	३८१	५३१	७५०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	प्र.नी.यो.आ./ उ.प.व.वा.म.
	(ग) अनुकुलन योजनाको कार्यान्वयन	०	१५	३०	४५	६०			११	८०	११९			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	प्र.नी.यो.आ./ उ.प.व.वा.म.
	(घ) जलवायु अनुकुलित (स्मार्ट) गाउँहरू	०	४५	७९	११३	१७०				१५	२५			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	प्र.नी.यो.आ./ उ.प.व.वा.म.
	(ङ) जलवायु अनुकुलित कृषि	०	१३३	२३३	३३३	५००										
परिलक्ष्य १३.३	परिलक्ष्य १३.३ जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण, अनुकुलन, असर अल्पीकरण र पूर्वसतर्कता सूचनासम्बन्धी शिक्षामा सुधार गर्ने, सचेतना जगाउने, र सोसम्बन्धी मानवीय र संस्थागत क्षमता वृद्धि गर्ने															
१३.३.१	एकीकृत न्यूनीकरण, अनुकुलन, प्रभाव अल्पीकरण तथा प्राथमिक, माध्यामिक र सोमाथिको पूर्वसतर्कता सूचना प्रणालीको पाठ्यक्रम भएका मुलुकहरूको संख्या															
१	जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी शिक्षाले समेटेका विद्यालयहरूको अनुपात (प्रतिशत)	८०	८५	८९	९३	१००				९२	१००			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	प्र.नी.यो.आ./ उ.प.व.वा.म.
१३.३.२	जलवायु अनुकुलन, न्यूनीकरण तथा प्रविधि हस्तान्तरणका लागि संस्थागत सुदृढिकरण, प्रणालीगत तथा व्यक्तिगत क्षमता-विकास गरेको सूचना दिने र विकास कार्यहरूमा संलग्न मुलुकहरूको संख्या													प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	प्र.नी.यो.आ./ उ.प.व.वा.म.
१	जलवायु परिवर्तन अल्पीकरणमा तालिमप्राप्त व्यक्तिहरूको संख्या													प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	प्र.नी.यो.आ./ उ.प.व.वा.म.
२	जलवायु परिवर्तन अनुकुलनमा तालिमप्राप्त व्यक्तिहरू (स्थानीय साझेदारहरू) को संख्या	७९१	१३८०	१८२२	२२६४	३०००				८००	१०००			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	प्र.नी.यो.आ./ उ.प.व.वा.म.

लक्ष्य १५: स्थलीय पारिस्थिक प्रणालीको संरक्षण, पुनर्स्थापना र दिगो उपयोगको प्रवर्द्धन गर्ने, वनको दिगो व्यवस्थापन गर्ने, मरूभूमिकरण र भू-क्षया रोक्ने तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्ने

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य १५.१	परिलक्ष्य १५.१ सन् २०३० सम्ममा अन्तराष्ट्रिय सम्झौता अन्तर्गतका दायित्वअनुरूप स्थलीय र जलचर पारिस्थितीकीय प्रणाली र त्यसका सेवाहरू, खासगरी जंगल, सिमसार, हिमाल तथा सुख्खड भूमीको सुरक्षा पुनर्स्थापना तथा दिगो प्रयोग सुनिश्चित गर्ने															
१५.१.१	कूल जमिनको क्षेत्रफलमध्ये वन क्षेत्रको अनुपात (प्रतिशत)	४४.७					५२.६	६२.६	६२.६	६२.६	६२.६	प्रादेशिक अवस्था पत्र	२०७५	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
१	सामुदायिक व्यवस्थापन अन्तर्गत रहेको वन क्षेत्र (प्रतिशत)	३९	३९.८	४०.४	४१	४२								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
२	व्यवस्थापन अभ्यासको प्रकारका आधारमा वन															
१५.१.२	स्थलीय तथा जलचरीय जैविक विविधताका लागि संरक्षित क्षेत्रले समेटेको महत्वपूर्ण स्थानहरूको अनुपात, पारिस्थितिकीय प्रणालीको किसिमको आधारमा															
१	संरक्षित क्षेत्र (जम्मा जमिन क्षेत्रमा वनको प्रतिशत समेत)	२३.२	२३.३	२३.३	२३.३	२३.३	३०.१	३०.१	३०.१	३०.१	३०.१	राष्ट्रिय योजना आयोग	२०७६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
२	ताल, सिमसार, र तलाउहरू (संख्या) को संरक्षण	१७२७	२५९९	३२५४	३९०९	५०००		५	६	८	१०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
३	ताल, सिमसार, र तलाउहरू अन्तर्गतको क्षेत्रफल															
परिलक्ष्य १५.२	सन् २०२० सम्ममा सबै खाले वनजंगलहरूको दिगो व्यवस्थापनको कार्यान्वयनलाई प्रवर्द्धन गर्ने, वन फडानी रोक्ने, पाखो वनहरूको पुनर्विक्षारोपण र पुनर्स्थापना गर्ने कार्य बढाउने															
१५.२.१	दिगो वन व्यवस्थापनतर्फको प्रगति															
१	वनलाई कबुलियती (लिजहोल्ड) वन समूहमा हस्तान्तरण (००० हेक्टर)	४४.६	४४.६	४४.६	४४.६	४४.६				२.५	४			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
२	वन फडानी प्रतिस्थापन गर्न वृक्षारोपण दर (प्रतिशत)		५०००	५०००	५०००	५०००		३२९		५००	५००			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
३	अतिरिक्त वृक्षारोपण (वार्षिक दशौं लाख बिरूवा रोप्ने)	-			-	-										

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य १५.३	सन् २०२० सम्ममा मरुभूमिकरण रोक्ने, खडेरी, मरुभूमिकरण, खाद्य उत्पादनको दृष्टिले अति प्रभावित तथा कमसल भूमि र माटोको पुनर्भण्डारण गर्ने एवं भूमि-ह्रास-तटस्थ विश्वको उपलब्धि हासिल गर्न भरमग्दुर प्रयास गर्ने,															
१५.३.१	कूल भूमिको क्षेत्रफलमा ह्रासयुक्त भूमिको अनुपात															
१	वनको घनत्व (प्रति हेक्टर औसत क्षेत्रफलमा रुखको संख्या)	४३०	४८७	५३०	५७३	६४५				५८०	६४५			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
२	जैविक यान्त्रीकरणमार्फत खोलानाला तथा नदिका किनारको संरक्षण (किमि)	१६७५	३८९५	५५६०	७२२५	१००००				८००	१४३०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
परिलक्ष्य १५.४	सन् २०३० सम्ममा दिगो विकासका लागि अत्यावश्यक जैविक विविधतासहित हिमाली पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण सुनिश्चित गर्ने र त्यसबाट लाभ लिनको लागि क्षमता विकासका क्रियाकलापहरू अभिवृद्धि गर्ने															
१५.४.१	हिमाली जैविक विविधताको लागि महत्वपूर्ण स्थानहरूको संरक्षित क्षेत्रको कभरेज (ले, ओगटे को भाग)															
१	सम्भावित खतरापूर्ण तालहरू (प्रतिशत)	०.३७	०.२७	०.२	०.१२	०				०.१	०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
१५.४.२	हिमाली हरित ढाल (सुरक्षाकवच) सूचकाङ्क															
१	संरक्षित क्षेत्रले घेरेको हिमाली पारिस्थितिकीय प्रणाली (प्रतिशत)	६७.८	६८.४	६८.८	६९.३	७०				६८	७०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
परिलक्ष्य १५.५	परिलक्ष्य १५.५ प्राकृतिक बासस्थानको क्षयीकरण घटाउन तत्काल उल्लेखनीय कार्य गर्ने, जैविक विविधतामा क्षति पुग्नबाट रोक्ने र, सन् २०२० सम्ममा संकटापन्न अवस्थामा रहेका प्रजातिहरूको लोप हुनबाट जोगाउने															
१५.५.१	रातो सूचि परिसूचक															
१	लोपोन्मुख जडिबुटीहरू (औषधीय र वास्नादार बोटबिरूवाहरू) (प्रतिशत)	०.४८	०.३५	०.२६	०.१६	०				०.१६	०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
२	लोपोन्मुख वनजन्य जिबजन्तु (स्तनधारी जिब, पंक्षीहरू, घस्रने सरीसृप, उपयचर, माछा, किटपतंग, किराफट्याङग्राहरू, जलचरहरू आदि) (प्रतिशत)	०.८१	०.५९	०.४३	०.२७	०				०.२६	०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
३	जंगली बाघहरू (संख्या)	१९८	२०५	२१०	२१६	२२५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
४	गैडा (संख्या)	५३४	६००	६५०	७००	७८३								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
५	समुदाय नेतृतवको चोरीशिकारीविरूद्ध एकाईको परिचालन (संख्या)	४००	४००	४००	४००	४००								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
परिलक्ष्य १५.७	संरक्षित हिमाली बनस्पति तथा जिवजन्तुका प्रजातिहरूको अवैध ओसारपसार र चोरीसिकारी अन्त्य गर्न तत्काल पहल गर्ने तथा अवैध जंगली जिवजन्तुको उत्पादनको माग र आपूर्ति दुवैलाई सम्बोधन गर्ने;															
	वन्यजन्तुको बेचबिखनको अनुपातअवैध शिकार वा निकासीमार्फत विक्री Proportion of traded wildlife that was poached or illicitly trafficked															
परिलक्ष्य १५.९	सन् २०२० सम्ममा पर्यावरण र जैविक विविधता सम्बन्धी मूल्यहरू राष्ट्रिय तथा स्थानीय योजना, विकास प्रक्रिया, गरिवी निवारण रणनीति र लेखाप्रणालीमा एकीकरण गर्ने;															
१५.९.१	जैविक विविधताका लागि रणनीतिक योजना २०११-२०२० का लागि आइची बायोडाइभर्सीटी टार्गेट २ अनुरूप स्थापित राष्ट्रिय परिलक्ष्यतर्फको प्रगति हासिल गर्ने															
१	बनस्पति प्रजाति अन्तर्गत संरक्षण योजना (संख्या)	३	३०	३	३	१५				१०	१३			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.
२	जनावर (जिबजन्तु) प्रजातिअन्तर्गत संरक्षण योजना (संख्या)	५	४८	४८	४८	४८				१०	१३			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	उ.प.व.वा.म.

दिगो विकास लक्ष्य १६: दिगो विकासको लागि शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजको प्रवर्द्धन गर्ने, सबैको न्यायमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने र सबै तहमा प्रभावकारी, जबाफदेही र समावेशी संस्थाको स्थापना गर्ने

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य १६.१	हिंसाका सबै स्वरूपहरूको उल्लेख्य न्यूनीकरण गर्ने तथा सबै ठाउँबाट सोसम्बद्ध मृत्युदर घटाउने															
१६.१.१	नियोजित हत्याको शिकार भएकाको संख्या प्रति लाख जनसंख्यामा, लिङ्ग र उमेरका आधारमा															
१	सशस्त्र तथा हिंसात्मक द्वन्द्वबाट भएको प्रत्यक्ष मृत्य (संख्या)	१६२८												प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	गृह मन्त्रालय
१६.१.२	द्वन्द्वबाट भएको प्रत्यक्ष मृत्यु प्रतिलाखमा, लिङ्ग र उमेरका आधारमा															
१६.१.३	गत १२ महिनायता शारीरिक, मनोवैज्ञानिक वा यौनजन्य हिंसा भोग्ने जनसंख्याको अनुपात											रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ स्वा.म.
१६.१.४	आफू बसेको वरीपरी एक्लै पैदल हिड्दा सुरक्षित महसूस गर्ने जनसंख्याको अनुपात															
परिलक्ष्य १६.२	दुरूपयोग, शोषण, बेचविखन तथा बालबालिकाहरूमाथि हुने सबै स्वरूपका हिंसा र यातना अन्त्य गर्ने															
१६.२.१	गत एक महिनायता हेरचाहकर्ताबाट कुनैपनि प्रकारको भौतिक सजाय र/वा मनोवैज्ञानिक आक्रामकता अनुभव गर्ने १-१७ वर्षका बालबालिकाहरूको अनुपात															
१	गत एक महिनाको अवधिमा मनोवैज्ञानिक आक्रामकता वा भौतिक सजाय सामना गरेका १-१४ वर्ष उमेरका बालबालिका (प्रतिशत)	८१.७	६०	४४	२७	०				२५	०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ स्वा.म.
१६.२.२	प्रति १००,००० जनसंख्यामा मानव बेचविखनको सिकार भएको संख्या, लिङ्ग, उमेर र शोषणको रूपका आधारमा															
१	प्रतिवर्ष विदेश (भारतसमेतमा) बेचविखनमा परेका बालबालिका (रिपोर्टिङ भएको संख्या)	६४	४७	३४	२१	०				२५	०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वा.म.
१६.२.३	१८ वर्षको उमेरमा यौनजन्य हिंसा व्यहोर्ने १८-२९ वर्ष उमेरका प्रौढ महिला तथा पुरूषको अनुपात							७.९				रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	स्वा.म.

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य १६.३	राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा कानूनी शासनको प्रवर्द्धन गर्ने तथा सबैका लागि न्यायमा समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने															
१६.३.१	दक्ष अधिकारी वा अन्य आधिकारिक मान्यताप्राप्त द्वन्द्व समाधान संयन्त्रमा आफू शिकार भएको रिपोर्ट गर्ने गत १२ महिनामा भएको हिंसाका घटनाको अनुपात															
१	सार्वजनिक क्षेत्रको पारदर्शिता, जवाफदेहिता, र भ्रष्टाचार (६ मध्येबाट दिईने अङ्क)	३	४	४	४	५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	प्र.म.म.प.का.
१६.३.२	जेलमा बस्दै आएकाहरूमध्ये सजाय नतोकिएको हिराशतवाला व्यक्तिहरूको अनुपात															
२	भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि सुशासन (–२.५ देखि २.५ को मापनसहित रिपार्टिङ भएका, सुशासनको उच्च मूल्य दर्शाउँछ ।)	–०.७८	०	१	१	२								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	प्र.म.म.प.का.
परिलक्ष्य १६.५	सबै स्वरूपमा प्रकट हुने भ्रष्टाचार र घुसखोरीको उल्लेख्य न्यूनीकरण															
१६.५.१	गत १२ महिनाको अन्तरालमा व्यक्तिहरूको अनुपात जसले कम्तिमा एकपटक सार्वजनिक सरकारी अधिकारीलाई भेटेका छन् र सार्वजनिक अधिकारीले घुस मागेको आधारमा घुस दिएका पनि छन्															
१	भ्रष्टाचारप्रति मानिसहरूको बुझाई (गत १२ महिनामा कम्तिमा एउटा घटना भएको जहाँ घुस/उपहार दिन बाध्य पारिएको छ)	२९	२१	१५	१०	०	१३	९.४१	६.७२	०.४५	०	ने.प्र.प्र.प्र.	२०१८	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	ने.प्र.प्र.प्र.
१६.५.२	गत १२ महिनाको अन्तरालमा सार्वजनिक अधिकारीले घुस मागेको वा सार्वजनिक अधिकारीलाई एकपटक घुस दिने व्यवासयहरूको अनुपात															
परिलक्ष्य १६.६	सबैका लागि प्रभावकारी, जवाफदेही र पारदर्शी संस्थाको विकास															
१६.६.१	संसदले यथार्थ पारित गरेको बजेटका आधारमा सरकारी प्राथमिक खर्चको अनुपात, क्षेत्रको रूपमा (वा बजेट कोड वा यस्तै)	७६	८१.१	८४.९	८८.७	९५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	आ.मा.यो.म.
१६.६.२	सार्वजनिक सेवाको गत अनुभवको आधारमा सन्तोषजनक अनुभव गने जनसंख्याको अनुपात															

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य १६.७	सबै तहका निर्णय निर्माण प्रक्रिया जवाफदेही, सभागितामूलक र प्रतिनिधिमूलक रहेको सुनिश्चित गर्ने															
१६.७.१	सार्वजनिक संस्थाहरू (राष्ट्रिय तथा स्थानीय विधायिकीहरू, सार्वजनिक सेवाहरू र न्यायपालिका) मा पदहरूको अनुपात (लिङ्ग, उमेर, अपाङ्गता र जनसंख्या समूहहरू) को तुलनामा राष्ट्रिय वितरण															
१६.७.२	जनसंख्याको अनुपात जो निर्णय-निर्माण भन्नाले समावेशी र जवाफदेही कार्य बुझ्दछन्, लिङ्ग, उमेर, अपांगता र जनसंख्या समूहका आधारमा															
१	सार्वजनिक निकायहरूमा महिला पुग्न सफल निर्णय-निर्माण प्रक्रियाको पदहरूको अनुपात	१५	२०.३	२४.३	२८.३	३५				३०	४०			प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	सा.वि.म.
परिलक्ष्य १६.९	सन् २०३० सम्ममा सबैलाई जन्म दर्तालगायत अन्य कानूनी पहिचान प्रदान गर्ने															
१६.९.१	निजामती अधिकारीले ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूको जन्मदर्ता गरेको अनुपात, उमेरका आधारमा	५८.१	६६	७९	८६.९	१००		६३.७	७५	९०	१००	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	सं.मा.सा.प्र.म.
परिलक्ष्य १६.(ख)	दिगो विकासको लागि गैरविभेदकारी कानुन तथा नीतिहरूको लागू तथा प्रवर्द्धन गर्ने															
१६.(ख)१	अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार कानुनले निशेध गरेका विभेदमा आधारित भई गत १२ महिनाको अवधिमा आफूले विभेद वा दुर्व्यबहार सामना गरेको भन्ने रिपोर्टिङ गरेका जनसंख्याको अनुपात															
	जनसंख्याको त्यो अनुपात जसले सार्वजनिक स्थानहरू (यातायात, सडक, बजार आदि) मा ५ वर्षयता उनीहरूको अनुभवको आधारमा विभेद भएको विश्वास गर्दछन् ।							४.६				ने.प्र.प्र.प्र	२०१८	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	ने.प्र.प्र.प्र./ स्वाम

दिगो विकास लक्ष्य १७: दिगो विकासको विश्वव्यापी साझेदारीको पुनर्ताजगी गर्ने र कार्यान्वयनका साधनहरू सुदृढ गर्ने

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
परिलक्ष्य १७.१	विकासोन्मुख देशहरूका लागि अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगका साथै कर तथा राजश्व संकलनको घरेलु क्षमतालाई सुधार गर्न घरेलु स्रोतहरूको परिचालनलाई मजबुत गर्ने															
१७.१.१	कूग्राउको अनुपातको रूपमा सरकारी कूल राजश्व, स्रोतका आधारमा	१९.१	२२	२४.२	२६.४	३०								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ आ.मा.यो.म.
१७.१.२	घरेलु/आन्तरिक करका आधारमा घरेलु बजेट सहायताको अनुपात	७६	७७.१	७७.९	७८.७	८०										
	प्रादेशिक करबाट सहायता प्राप्त प्रादेशिक बजेटको अनुपात (प्रतिशत)													प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	५ वर्ष	के.त.वि./ आ.मा.यो.म.
परिलक्ष्य १७.३	विकोसोन्मुख देशहरूका लागि विविध स्रोतहरूको अतिरिक्त परिचालन															
१७.३.२	जम्मा कूग्राउको अनुपातको रूपमा विप्रेषणको आकार (अमेरिकी डलरमा)	२९.१	३०.७	३१.८	३३	३५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	नेपाल राष्ट्र बैंक
परिलक्ष्य १७.६	विज्ञान, प्रविधि र खोजको पहुँच बढाउन एवं उत्तर-दक्षिण, दक्षिण-दक्षिण तथा त्रिकोणीय क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग अभिवृद्धि गर्ने, विशेषत: संयुक्त राष्ट्रसंघको तह मार्फत र सहमति भए अनुसारको विश्वव्यापी प्रविधि सहजीकरण संयन्त्रमार्फत सौहार्दपूर्ण रूपमा सहमति गरिएकोमा आपसी हितलाई ध्यान दिँदै तथा विद्यमान संयन्त्रको सुधार गर्दै ज्ञानको आदान-प्रदान अभिवृद्धि गर्ने;															
१७.६.२	प्रति १०० बासिन्दाहरूमध्ये इन्टरनेट ब्रोडब्याण्ड दर्ता तथा जडान, स्पिडका आधारमा															
१	इन्टरनेटको घनत्व (प्रति १०० जनामा)	४९.८	६५	७०.९	७९.९	९५								प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ स्वा.म.
परिलक्ष्य १७.८	सन् २०१७ सम्ममा अति कम विकसित देशहरूका लागि प्रविधि बैंक तथा विज्ञान र नविन खोजसम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने संयन्त्र पूर्णत: सञ्चालन गर्ने र सक्षम प्रविधि, विशेषत: सूचना र सञ्चार प्रविधिको प्रयोगमा वृद्धि गर्ने															
१	व्यक्तिगत इन्टरनेट प्रयोग गर्नेहरूको अनुपात															
२	१५-४९ वर्ष उमेरका इन्टरनेट प्रयोग गर्ने महिलाको अनुपात							४१.४८	५८.३	७५.१३	९८	रा.ज.घ.स.	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ स्वा.म.

परिलक्ष्य तथा सूचकहरू		राष्ट्रिय					बागमती प्रदेश					अनुगमनको खाका				
		२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	२०१५	२०१९	२०२२	२०२५	२०३०	तथ्याङ्कको स्रोत	तथ्याङ्क वर्ष	खण्डीकरणको तह	समयको अन्तराल	जिम्मेवार निकाय
३	१५-४९ वर्ष उमेरका इन्टरनेट प्रयोग गर्ने पुरूषको अनुपात							६३.४६	७४.७५	८६.०५	९८	एनडिएचएस	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ स्वा.म.
परिलक्ष्य १७.१९	सन् २०३० सम्ममा दिगो विकासमा प्रगतिको मापन विकासको विद्यमान पहलकदमीमा सुधार गर्ने, जसले कूल गार्हस्थ उत्पादन (कूग्राउ) लाई परिपूरण गर्नेछ र विकासोन्मुख देशहरूको तथ्याङ्कीय क्षमता-वृद्धिमा सहयोग गर्दछ।															
१७.१९.२	देशहरूको अनुपात जसले (क) गत १० वर्षमा कम्तिमा एकपटक जनसंख्या र आवासको गणना गरेका छन्; र (ख) १०० प्रतिशत नै जन्मदर्ता र कम्तिमा ८० प्रतिशत मृत्युदर्ता गरेका छन्।															
१	जन्मदर्ता गरेका ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूको अनुपात	५८.१	६६	७९	८६.९	१००			१००			एनडिएचएस	२०१६	प्रदेश/ जिल्ला /गापा/ नपा	वार्षिक	के.त.वि./ स्वा.म.

सन्दर्भ सामग्री

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । (२०७१) । *बहुमुखी सूचक समूह सर्वेक्षण* ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । (२०६८) । *राष्ट्रिय जनसंख्या तथा आवास गणना* । काठमाडौं ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । (२०६८) । *नेपाल जीवन स्तर सर्वेक्षण २०६७-२०६८, एनएलएसएस तेस्रो* ।

सर्वेक्षण प्रतिवेदन, थापाथली ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । (२०७६) । क्षेत्रीय (प्रादेशिक) राष्ट्रिय अभिलेख/लेखा २०७६ बाट पुनर्प्राप्तिः

https://cbs.gov.np/regional-provincial-national-accounts-2019/

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । (२०७६) । नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण तेस्रो । थापाथली ।

https://cbs.gov.np/nepal-labor-force-survey-iii/ पुनर्प्राप्ति ।

कृषि विभाग । (२०७४) । *नेपालको कृषि तथ्याङ्क* । काठमाडौं ।

शिक्षा विभाग । (२०७४) । *श्वैत प्रतिवेदन २०७४* । सानोठिमी, भक्तपुर ।हअ

अर्थ मन्त्रालय । (२०७४/७५) । *आर्थिक सर्वेक्षण* । काठमाडौं ।

स्वास्थ्य मन्त्रालय । (२०७३) । *राष्ट्रिय जनसांख्यिकिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण* ।

प्रदेश नीति तथा योजना आयोग । (२०७६) । नीति तथा कार्यक्रम दस्तावेज । बागमती प्रदेश सरकार ।

ppp.p3.gov.np बाट पुनर्प्राप्ति ।

बागमती प्रदेश सरकार
प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
बागमती प्रदेश
हेटौँडा